

Dipnot Sözlüklü ve Metin Ağırlıklı

OSMANLI TÜRKÇESİ

عثمانلی تورکجهسی

Ali CANÇELİK

ÖNSÖZ

Her şeyden önce şunu hatırlatmak gerekir ki Osmanlı Türkçesi başka bir milletin dili değildir. Türkçeden ayrı bir dil de değildir. Kendi dilimizdir. Bu sebeple kendi öz varlığımız olan dilin ecdadımız tarafından kullanılan şeklini öğrenmekteyiz. Geçmişimiz, bizler için yabancı bir ülke değildir ve biz de o ülkenin yabancısı değiliz. Her ne kadar yabancı düşürülmüş olsak da bunu iliklerimize kadar reddetmek zorundayız. Çünkü yüzlerce hatta binlerce yıldır var olan soyumuzun kullandığı dili hala kullanmaktayız.

Osmanlı Türkçesi bizim kendi vatanımızdır. Onu ne kadar iyi tanırsak kendimizi de o kadar iyi tanırız. Ondan ne kadar uzağa düşersek kendimize de o kadar uzak düşeriz. Geçmişte ortaya koyduğumuz medeniyetimizin güzellikler ve değerler manzumesi adına ne varsa Osmanlı Türkçesinde yer almıştır. Bize düşen, o güzelliklerle ve değerlerle irtibatı güçlü bir şekilde sağlamak ve dildeki o güzelliklerin dilimizi ve zihnimizi inşa etmesi için çaba göstermektir.

Osmanlı Türkçesine bu bakış açısıyla yaklaşırsak onu en kısa yoldan başımızdan savacak bir ders olarak görmez, bir kimlik meselesi olarak kabul ederiz. Dolayısıyla hayatımızın her aşamasında onunla birlikte yürürüz.

Bu düşüncelerle kolaylıklar ve muvaffakiyetler diliyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	2
İÇİNDEKİLER	3
GİRİŞ	8
BİRİNCİ HAFTA	11
Osmanlı Türkçesi Alfabesi.....	13
Harflerin Bitişme Şekilleri	15
Bitişmeyen Harfler.....	16
TÜRKÇE ÜNLÜ ve ÜNSÜZ SESLERİN YAZILIŞLARI	16
Ünlülerin Yazılışı	16
Ünsüzlerin Yazılışı	21
اوقومه متلرى.....	22
اللہى گورمجمييز؟/ محمد ياشار قاندمير	22
آل اليگه بر دگنك.....	23
آتا سوزلرى.....	23
خسيسىڭ طاوغى.....	24
اساس تربيہ.....	25
علم و ادب.....	25
ضروب امثال عثمانيه.....	26
بيت- مجبى.....	26
بيت.....	27
خودبيناك.....	27
جويان چشمهسى- فاروق نافز.....	27
İKİNCİ HAFTA	29
ARAPÇA ve FARŞA KELİMELERDE ÜNLÜLERİN YAZILIŞI	30
Şedde	31
Kâf-ı Fârisî	31
Ñ Ünsüzü	32
Türkçede Karşılığı Olmayan Harfler	32
Ayın ve Hemze	33
TÜRKÇE EKLERİN YAZILIŞI	35
Çokluk Eki	35
Yapım Ekleri.....	35
لق, لك, لىك (-lık, -lik):.....	35

جى (-ci, -ci):.....	35
لو لى (-li, -li):.....	35
سىز (-siz, -siz):	36
كى (-ki):.....	36
جە (-ce, -ca):	36
چق چك (-cik, -cik):.....	37
جغز جگز (-ceğiz –cağız):.....	37
نجى (-inci, -inci):.....	37
مق مك (-mek, -mak):.....	37
مە (-ma, -me):.....	38
يىجى (-ici, -ici):.....	38
لە لا (-la, -le):	38
Fiil Yapım Ekleri	39
در (-dir, -dir):	39
ن ل (-ıl, -il; -ın, -in):	39
وش ویش ش (-ış, -iş):	40
Zarf-Fiil ve Sıfat-Fiil Ekleri	40
وب (-ip, -ip):.....	40
ينجه نجہ (-ınca, -ince; -unca, -ünce):	41
ارک ە رک (-erek, -arak):.....	41
ا ە (-e, -a):	41
دکجه دقچه (-dikçe, -dıkça):.....	41
ە لى ە لى (-eli, -alı):.....	42
مدن مادن (-meden, -madan):.....	42
کن ايکن (-ken, -iken):	42
Sıfat-Fiil Ekleri	43
ان رن (-en, -an):	43
ديک ديق (-dik, -dık):	43
Türkçe Zamirler.....	43
Türkçe Sayılar	44
Bildirme Ekleri	45
اوقومە متئلرى.....	46
امثال جگميه.....	46
اوقومق آرزوسى.....	48
سقاربه تورکوسى – نجيب فاضل.....	49
تنبيل احمد – ضيا گوك آلب.....	52

ÜÇÜNCÜ HAFTA.....	59
ÜNİTE III: HAL EKLERİ, İYELİK EKLERİ, ZAMAN EKLERİ, KAPALI E, SORU EDATI	59
HAL EKLERİ.....	60
İlgi Eki (Tamlayan Eki) نك, نك :.....	60
Yönelme Eki (یه ه):	60
Yükleme Hali (ی یی):.....	60
Bulunma hali (ده):.....	60
Ayrılma Hali (دن):.....	61
Vasıta Hali (له یله):	61
İYELİK EKLERİ.....	61
KAPALI E.....	63
Soru Edatı –mı, -mi	63
ZAMAN EKLERİ.....	64
Görülen Geçmiş Zaman	64
Geniş Zaman Ekleri	65
Öğrenilen Geçmiş Zaman	66
Şimdiki Zaman	67
Gelecek Zaman Eki.....	68
اوقومه متلری.....	69
آقینجی – یحیی کمال	69
برنجی سوز- بدیع الزمان سعید النورسی	70
استانبولی دیگله یورم	70
غزل – نامق کمال	71
ابن کثیر تاریخی ترجمه سی – خلیفه عمر	73
چناق قلعه ماصالی / ناظم حکمت	75
اوتوز بش یاش شعرى – جاهد صدقی طارانجی	76
DÖRDÜNCÜ HAFTA.....	78
DİLEK ŞART KİPİ.....	79
Bazı Türkçe Edatlar	79
ایله / ile.....	79
ایچون / içün.....	80
نیچون / niçün.....	80
İstek ve Emir Kipleri	80
Gereklilik Kipi.....	82
Ek Fiil ve Birleşik Fiil Çekimleri.....	82

Damaksı ñ sesinin yazıldığı ekler:	83
Vâv-ı Ma'dûle:	84
Farsça Yapılı Tamlamalar	84
Farsça İsim Tamlaması.....	84
Farsça Sıfat Tamlaması	85
Üç Kelimededen Oluşan Farsça Tamlamalar	86
Ay Adları	87
Farsça Çokluk Ekleri	89
اوقومه متئلری.....	90
بيوك آئه / على علوى.....	90
قوجا مصطاپاشا – يحيى كمال.....	90
كلملرڭ حياتى / احمد حاشم.....	95
وسيلة النجات (مولد)/ سليمان چلبى.....	95
خزنامه / شىخى.....	98
BEŞİNCİ HAFTA	101
اوقومه متئلری.....	103
نه ايچندهيم زمانڭ- احمد حمدى طانپنڭار.....	103
اوتوز بش ياش شعرى.....	104
صو قصيدهسى/ فضولى.....	105
چناق قلعه شهيدلرينه/ محمد عاكف ارسوى.....	110
ALTINCI HAFTA	114
اوقومه متئلری.....	115
ديڭله نيدن / مولانا جلالدين رومى / سليمان نحيفى افندى ترجمهسى.....	115
يادگار شباب / رجانزاده محمود اكرم.....	117
پننه اينجىلى قافتان / عمر سيف الدين.....	118
YEDİNCİ HAFTA	127
برينجى حَبْشه مهاجرتى.....	128
قريبڭ نجاشيه مراجعتى.....	129
منظوم علم حال / ارکان حربيه قائممقامى مناسترلى محمد رفعت.....	130
SEKİZİNCİ HAFTA.....	144
حج يولنده - القاهر وپورنده.....	145
حقڭ سسلرى.....	146
عشق اوز مرينه- تضر عنامه"دن – سنان پاشا.....	148
DOKUZUNCU HAFTA.....	150
اوقومه متئلری.....	152
عاجز قالدیم ظالم نفسڭ نندن – يونس امره.....	152

بن درويشم ديينه- يونس امره.....	153
الله ديلم دائم- يونس امره.....	154
ترجمه سيرة النبي - مصطفى ضرير (و. ۱۳۹۳ دن سوگره)	155
طورمايالم - محمد عاكف ارسوى.....	157
ONUNCU HAFTA	163
اوقومه متنلرى.....	165
بيغمبرك دوغوشى - تاريخ ضريريدن.....	165
آگماز ميسك سن شول گونى - يونس امره.....	166
هر كيم بگا آغيار ايسه - يونس امره.....	167
اى سوزلرلك اصلين بيلن - يونس امره.....	168
شواهد النبوه - لامعى چلبى (و. ۱۵۳۲/۹۳۸)	169
ON BİRİNCİ HAFTA	172
اوقومه متنلرى.....	173
سنان پاشا - تذكرة الاوليا.....	173
محمدیه - يازيچى اوغلى محمد.....	174
حمزه نامه.....	177
ON İKİNCİ HAFTA	182
اوقومه متنلرى.....	183
مثنوى دن بر كسيت.....	183
غزل- صاقين ترك ادبدن - نابى.....	186
احمدى - قصيدة قيلج و القلم.....	187
ON ÜÇÜNCÜ HAFTA	194
اوقومه متنلرى.....	195
فيه مافيه دن - مولانا جلالدين رومى.....	195
عاشق غريبى.....	196
ON DÖRDÜNCÜ HAFTA	202
اوقومه متنلرى.....	203
كتاب دده قورقوت.....	203
تضرعنامه - سنان پاشا.....	204
صوگ سوز.....	211
TELİF HAKKI BİLGİLENDİRMESİ	212
KAYNAKÇA	213

GİRİŞ

Bir dili öğretmemenin en iyi yolu, eğitimi dilbilgisine boğmak ve onu ezberletmektir. Efendim ezberletmiyorum diyebilirsiniz. Dilbilgisine daha fazla yer vererek ve sürekli dilbilgisi sorarak zaten öğrencinizi büyük bir başarıyla boğmaya başlamışsınız hatta o dil ile ilişkisini öldürmüşsünüz demektir.

Dil öğretmekten maksat, o dilin zevkini, güzelliğini, inceliğini, derinliğini, kuşatıcılığını ve bakış açısını, dil öğrenen muhtaplara hissettirmek ve onlarda dilin bütün bu özelliklerini yaşatmaktır. Evet, her dilin bir bakış açısı vardır. Hayata, insana, hayvana, eşyaya ve ahirete karşı bir bakış açısı vardır ve dil kendisiyle yakınlaştığımız oranda bunu bize verir.

Dil, bütün bir kültürün taşıyıcıdır. Bunda tarihimiz, edebiyatımız, felsefemiz ve bunların bir araya gelmesinden müteşekkil kimliğimiz vardır. Mesela Osmanlı Türkçesi için “imparatorluk dili” denir. Bir imparatorluk diline ait bakış açısı onun gramerine boğularak asla verilemez.

Peki, gramersiz dil olur mu? Öğrenciler gramersiz nasıl öğrenecek diye sorulabilir. Dilbilgisini uygulamalı olarak vermek fikri daha tercihe şayandır kanaatimizce. Daha işin başlangıcında bütün ayrıntılara girerek öğrenciye ne kadar öğrenme hevesi verilebilir? Ne kadar dil zevkini hissedebilmesi için kapılar aralanabilir?

Yeni yürümeye ya da konuşmaya başlayan çocuğun öğrenmesi nasıl ise öğrencilerin de öyle olmalıdır. Bizzat kendisi yürüyerek tercrübe etmelidir. Yeni konuşmaya başlayan bir çocuğun gramerle ilişkisi ne ise yeni başlayan bir öğrencinin de öyledir. Çocuk hatalı kullandıkça bizden küçük uyarı ve düzeltmeler alır ve yavaş yavaş doğrusunu söylemeye başlar. Dil öğretimi de bu şekilde olabilir.

Dil öğretiminin bir başka çıkmazı da kelime örnekleri üzerinde çok fazla durmaktır. Yine çocuk üzerinden örnek verecek olursak şunu diyebiliriz: Çocuk sürekli konuşmaya muhataptır. Cümleler halinde duymaya ve öğrenmeye başlar. Bu şekilde bir kelimenin/parçanın cümle/bütün içindeki yerini çok iyi kavrar ve bizim tahmin ettiğimizden çok daha iyi ve belki de bir müddet sonra bizden daha iyi kullanmaya başlar. Buradan hareketle şu sonucu iletelim: Dil öğretiminde kelime ezberi sadece test gibi dilsiz ve zevksiz sınavlar için geçerlidir. Bizim öyle bir zorunluluğumuz olmadığı için kelime örneklerini çok kısa tutup bol metin okumayı tercih ettik. Çünkü dilin yukarıda saydığımız özellikleri ancak metinlerde kendini gösterir ve okuyucuya sirayet eder. Farklı dönemlerde yazılmış dinî, edebî,

tarihî ve tasavvufî metinleri vb. okudukça, nasıl bir letafet ve zerafetle karşılaştığını ve asıl büyük bir imparatorluk dilinin ne demek olduğunu hissedecek ve bizzat kendisi tecrübe edecektir. Önemli olan bu aşamada öğrencide daha sonra da okuma aşkı oluşturabilmektir. Aksi halde bu dil, sadece bir ders geçmenin aracı haline gelir. Sınavdan sonra bütün kitap ve dokümanların gideceği tek yer, herkesin bildiği gibi maalesef çöptür. Bu ifadelerle resmî bir dilin ve kalıp ifadelerin içinde kalmadığımı farkındayım; ancak herkesin görüp konuştuğu bir problemi çözmenin tek yolu öncelikle onu kabul etmektir.

Kitapta ayrıca Arapça ve Farsçadan geçen unsurlar kısmını da kaldırdık. Böyle eksik bir Osmanlı Türkçesi kitabı olabilir diye düşünebilir ve neden diye sorabilirsiniz. Mantığımı izah edelim: Osmanlı Türkçesinde bulunan kelimeler, aynen metinde geçtiği gibi sözlükte de bulunabilmektedir. Bundan dolayı zaten gramerden yorulmuş bir zihne ilaveten Arapça ve Farsça gramer yüklemek çok faydalı olmayacaktır. Pratikte de bütün o grameri işlemek mümkün değildir. Mesela (استغنا) istiğna kelimesi için kelime köküne (غنا) ihtiyacı yoktur öğrencinin. Veya avize (أوزه) kelimesi için avihten (أوختن) kelimesine gitmesine gerek yoktur. Metinde geçen kelimeyi sözlükte olduğu gibi bulabilmektedir. Bütün bu kelimeleri sözlük kısmında göstermek yeterli ve faydalı olacaktır. Bu sayede öğrencinin sözlük çalışması yapması sağlanmış olacaktır. Dolayısıyla bir Türkçe dil nasıl öğreniliyorsa Osmanlı Türkçesi de öyle öğretilmeye çalışılmıştır. Bu sebeple dipnotta bazı kelimelerin manaları verilmiştir. Metinde geçen kelimeleri pratik şekilde görebilsin diye bu şekilde yapılmıştır.

Kitapta bazı kolaylıklar da sağlanmışdır. Okuyucunun kelimeleri kolay okuyabilmesi için her harf bizzat kendi işareti ile gösterilmiştir. Özellikle bazı Osmanlıca metinlerde ك، گ pek dikkat edilmemektedir. Bu da yeni başlayan okuyucunun okumasını güçlendirmektedir. Oysa yeni başlayanlar için okuma işaretleri daha da önem arz etmektedir.

Bazı kelimelere özellikle hareke işareti konulmuştur. Mesela حَقِيلَه kelimesini okuması için böyle bir harekeleme desteği sağlanmışdır. Burada hem şedde işareti hem de esre işareti konularak okuyucunun kafa karışıklığı giderilmeye çalışılmışdır. Elbetteki her metinde bu yapılmamıştır. Bu tarz uygulamalar, okuyucunun kelimelere âşına olmasını sağlamak içindir. أسرار kelimesindeki elifin fethalı gösterilmesi, bu tarz verilmiş örneklerden biridir.

Harekeleme ile yapılmak istenen sadece kolaylık değil ayrıca ilk karşılaştığı kelimeler karşısında bezginliğe düşmesine de engel olmaktır. Mesela normal şartlarda karıştırılmayacak olan bir kelime okuyucuya zor gelmektedir. Bu kelimelerden biri, (أَشْكَ) eşk'tir. Gözyaşı manasına gelen bu kelime eşik veya eşek şeklinde de okunabilmektedir. Çeşm (چشم) de aynı

şekilde öğrencilerin zorluk çektiği bir kelimedir. Çünkü daha önce bu ve bunun gibi kelimelerle doğal olarak karşılaşmamıştır. Bu kelimelerin okunuşunu kolaylaştırdığımızda geriye manası kalır. Manasını ya metin okuma esnasında cümle içindeki yerinden çıkarabiliriz ya da öğrenciyi sözlüğe yönlendirebiliriz. Sürekli sözlük uygulaması da öğrencide yılgınlık oluşturabileceğinden sözlük çalışmasını da dengede tutmakta fayda görmekteyiz. Burada amaç öğrencinin gözünde âşinalık oluşturmaktır. Bütün metin boyunca bunun yapılmadığını da hatırlatmak isteriz. Zihin o tarz kelimeleri okunuşuyla gördüğü zaman sonraki okunuşlarında hatırlayacak veya küçük yanlışlarla da olsa kendisi tecrübe ederek pekiştirecektir.

Temennimiz yeni başlayanlara verimli ve keyifli bir öğrenme süreci oluşturmaktır.

Gayret bizden, tevfik Allah'tandır.

BİRİNCİ HAFTA

UNİTE-I: OSMANLI TÜRKÇESİNE GİRİŞ

KONULAR:

1. Osmanlı Türkçesinin Tanımı
2. Osmanlı Türkçesinin Tarihi Gelişimi
3. Osmanlı Türkçesinin Dönemleri
4. Alfabe ve Yazım
5. Harflerin Yazım Özellikleri
6. El Yazısında Bitişmeyle İlgili Özellikler
7. Ünlü ve Ünsüz Seslerin Yazım Şekilleri

AMAÇLAR

1. Osmanlı Türkçesi hakkında bilgi sahibi olmak
2. Osmanlı Türkçesinin tarihi sürecini bilmek
3. Osmanlı Türkçesinin dönemlerini bilmek
4. Alfabedeki farklı harfleri ve yazımlarını tanımak

HAZIRLIK SORULARI

1. Osmanlı Türkçesi size neyi hatırlatıyor?
2. Osmanlı Türkçesi ile tarihi sürecimiz arasında nasıl bir bağlantı kurulabilir?
3. Osmanlı Türkçesindeki kelime ve okunuşları ile Anadolu'da hala konuşulan Türkçe ağızları arasında benzerlikler görüyor musunuz?

OSMANLI TÜRKÇESİ, TARİHİ SÜRECİ ve DÖNEMLERİ

Osmanlı Türkçesi Oğuz Türklerinin belirli bir dönemde kullandıkları Türkçe'nin adıdır. Bu dil, Anadolu, Balkanlar, Ortadoğu, Kafkasya ve Kuzey Afrika'yı da içine alan büyük bir imparatorluğun ve onun da arka planında inşa edilen ve inşa eden dinamik bir medeniyetin dilidir. Çok çeşitli inançlar, din ve kültürlerin yaşama imkânı bulduğu topraklar, bu dille tanzim edildi.

Osmanlı Türkçesi, Türklerin İslam'a girmesi ve Anadolu'ya gelmesi neticesinde Arapça ve Farsça ile tanışmış ve bu iki dili kendi dil mantığı ve gramer yapısı süzgeçlerinden geçirerek uyarlamıştır. Bu sayede zengin ve derin bir ifade gücü elde etmiştir. Dil üzerinde gerçekleşen bu oluşum, aslında Türklerin başka kültür ve anlayışlara ne kadar açık ve onları bir bütün içinde ne derece eritebilme gücüne sahip olduklarını göstermektedir.

Dönem olarak ifade edecek olursak 11. yüzyıldan itibaren Anadolu'ya yerleşmeye başlayan Türklerle birlikte Türkçe yazı dili şeklinde gelişmeye başladı. Selçuklu'nun Arapça ve Farsça'yı devletin resmî dilleri olarak kabul etmesi Selçuklularla birlikte sarsılınca Türkçe bilim, sanat ve devlet dili olarak önem kazanmaya başladı.

Osmanlı Devleti'nde Türkçe ilimde ve sanatta zirvesini görmüştür. Devletin siyasi gücüne nispetle yaygınlık kazandı ve kullanılır oldu. Bu konuda Giovanni Molino'nun İtalyanca-Türkçe Sözlüğünün ön sözünde kayda geçtiği sözler önemlidir. Molino, Osmanlı Devleti'nin sınırları dâhilindeki 55 krallık ve beylikte, 33 millet ve dil olduğunu bunların tümünde ise güncel olarak Türkçenin konuşulduğunu dile getirmektedir.

Kaşgarlı Mahmud, Oğuz Türkçesinin ifadedeki rahatlık ve kolaylıktan dolayı "yeğni" sıfatıyla tavsif etmektedir. Anadolu'daki en eski eserlerinden biri olan Dede Korkut bunun bir kanıtı sayılabilir. Zira anlatımındaki incelik ve derinlik ve ayrıca zenginlik gibi özellikler, araştırmacılar tarafından teslim edilmektedir.

Ünlüler açısından zengin olan Oğuz Türkçesi, ünsüz harfler üzerine oturmuş olan Arap alfabesine Farsça'nın Arap alfabesine kattığı ünsüzleri bünyesine katmış, ünlüleri alfabe göstermek için bazı ünsüz harflere ünlü değerleri ilave etmiştir.

Oğuz Türkçesini ana hatlarıyla üç ana döneme ayırmak mümkündür:

1. Eski Anadolu Türkçesi
2. Osmanlı Türkçesi

3. Türkiye Türkçesi

Anadolu döneminde gelişen Türkçe için Türkiye Türkçesi denilmesi ve ana hatlarıyla iki döneme ayrılması mümkündür. Burada yapılan tasnif Faruk K. Timurtaş tarafından dilin niteliğine ve söz dizimindeki değişimlere göre yapılmıştır:

1. Tarihî Türkiye Türkçesi (Osmanlı Türkçesi)

- a. Eski Osmanlı Türkçesi (Eski Türkiye Türkçesi): 13. yüzyıldan 15. yüzyılın ortalarına kadar
- b. Klasik Osmanlı Türkçesi: 15. yüzyılın ortalarından 19. yüzyıla kadar.
- c. Yeni Osmanlı Türkçesi: Tanzimat döneminden 1908'e kadar.

2. Yeni Türkiye Türkçesi (Günümüz Türkçesi): 1908'den günümüze kadar.

Osmanlı Türkçesi Alfabeti

Osmanlı Türkçesi alfabeti Arap alfabesine dayanır. 28 harften oluşan Arap alfabesine Farsçadan eklenen 3 harfle harf sayısı 31'e çıkarılmıştır. Farsça'nın bu sesleri Türkçe'de de bulunduğu için, bu 31 harflik alfabe Türkler tarafından da aynen alınıp benimsenmiştir. Bu alfabenin harfleri şunlardır:

پ	ب	آ	ا	ء
pe	be	medli elif	elif	hemze
ح	چ	ج	ث	ت
ha	çim	cim	se	te
ز	ر	ذ	د	خ
ze	ra	peltek ze	de	hı
ض	ص	ش	س	ژ
dad	sad	şın	sin	je
ف	غ	ع	ظ	ط

fe	ğayın	ayın	zı	tı
ل	ث	گ	ك	ق
lam	nazal ne/sağır kef	gef	kef	kaf
لا	ه	و	ن	م
lam elif	he	vav	nun	mim
			ة	ى
			te	ye

Osmanlı Türkçesi alfabesi sıralanırken لا (lamelif) şeklinde bir harfin eklenmesi geleneği vardır; ancak bu harf, ل lam ile ا elif harflerinin birleştirilmiş şekli olan لا (lamelif)'dir. Kelimede hece olarak 'lâ' okunan bu harf yazıda yalnız bir harfmış gibi değerlendirilir. Arapçada "hayır" anlamına gelmektedir.

Harflerin şekilleri yazıda değişikliğe uğrar. Yazılış özelliklerine göre de harfler bitişen bitişmeyen harfler şeklinde iki ayrı grupta toplanır.

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا	a, e, ı, i, u, ü	ص	ş
ا، آ	a, ā	ض	đ, ž
ع	د	ط	ţ,

ب	b	پ	z
پ	p	ع	c
ت	t	غ	ğ
ف	f	و	f
ك	c	ق	k
چ	ç	ك	k
ح	h	ج	g, ğ
خ	h	ث	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, d	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	ی	y, ı, ĩ
ش	ş		

Harflerin Bitişme Şekilleri

Arap yazısı malumdur ki, sağdan sola doğru yazılmaktadır. Bu yazım usûlünde harfler sağdan sola doğru dizilirken bazıları kendisinden sonraki harfle bitişmez, yalın şeklini muhafaza eder. Bazılarınınsa önden ve sondan bitiştiğinde biçimi değişime uğrar; başta, ortada ve sondaki yazılış biçimleri küçük farklarla da olsa birbirinden ayrılır.

a. **Bitişmeyen harfler:** Yalnızca kendilerinden önce gelen harflerle bitişir; içinde kendileri de yer almak üzere, sonra gelen harflerle ise bitişmez:

ا elif, د dal, ذ zel, ر ra, ز ze, ژ je, و vav, ه he.

Sonuncu harf “**hâ-i resmiye** (= şekilce he)” olarak da isimlendirilir. Bu harf, bir **ünlü** yerine kullanıldığı yerlerde bitişmez.

b. **Bitişen harfler:** Hem kendileriyle, hem kendilerinden önce ve sonraki bütün harflerle bitişirler. Başta ve ortada değişikliğe uğrarlar. Önceki harf bitişmeyen harfse baştaki şekliyle, bitişen harfse ortadaki şekliyle yazılır; sonda yer aldıklarında ise yalın biçimleriyle yazılır:

ب be, پ pe, ت te, ث se, ج cim, چ çim, ح ha, خ hı, س sin, ص şın, ش , sad, ض dad, ط tı,

ظ zı, ع ayın, غ gayın, ف fe, ق kaf, ك kef, ل lam, م mim, ن nun, ه he, ی ye.

Bitişmeyen Harfler

Kendisinden sonra gelen harflere bitişenlere hurûf-ı muttasıla, bitişmeyenlere ise hurûf-ı munfasıla denilmektedir.

Aşağıda görülen harfler kendilerinden sonra gelen harflere bitişmez:

و, ژ, ز, ر, ذ, د, ا

TÜRKÇE ÜNLÜ ve ÜNSÜZ SESLERİN YAZILIŞLARI

Ünlülerin Yazılışı

Türkçe'nin ünlü seslerini yazıya geçirmekte Arap alfabesi yetersiz kalmıştır. Çünkü Arapçada a, i ve u ile bunların uzun şekilleri olan â, î ve û bulunmaktayken Türkçede sekiz ünlü bulunmakta ve uzun ünlü bulunmamaktadır. Bundan dolayı aynı işaret birden çok ses için kullanılmaktadır.

Türkçedeki sekiz ünlü için şu dört harf kullanılmıştır: ا, و, ه, ی.

ا, ه; a, e ünlüleri için;

ی; ı, i ünlüleri için,

و; o, ö, u, ü ünlüleri için kullanılır.

Bir ünlü, kelimenin başında, ortasında ve sonunda oluşuna göre değişik yazılabilir. Ayrıca bazen bir harfle belirtilmediği durumlar da bulunmaktadır. Bazı kelimelerin yazılışları gramer

kurallarına uymayıp belirli kalıplarda gelmiştir ve öylece devam ettirilmiştir. Dolayısıyla bol bol okumalarıyla kelimelerin kendilerine mahsus yazılışları bilinmelidir.

Ünlü yazılışlarına dair verilen örnekler güncel gramer kurallarına göre oluşturulmuştur. Ancak eski metinlerde farklı yazılışlarla karşılaşılabilir. Bu farklılıkları, farklı dönemlere ait metinlerde görmek mümkündür.

Şimdi ünlülerin yazılışlarına dair kısa açıklama ve örneklere bakalım:

A Ünlüsünün Yazılışı:

- Kelime başında, içinde ve sonundaki yazılışlarında değişiklik gösterir. Kelime başında kalın (a) veya uzun (â) okunduğu yerlerde آت at, آى ay örneklerinde olduğu gibi آ (medli elif) ile yazılır. İnce (e) okunduğu zaman ise ا ile yazılır. ات et örneğinde olduğu gibi.

Kelime içinde “a” elif ile gösterilir. Ancak kelime ortasında he • ile de gösterilmesi mümkündür. Kelime içinde yazılışlarıyla ilgili örneklerden bazıları şunlardır:

Tek hecede: دار, بال bal, دار dar;

İki hecede: باتاق bataq, يابان , yaban; صقال bataq, sakal; طانق tanık.

İkiden fazla hecede: ياز مادم , ياز مه دم , ياز مادم yazmadım.

Kelime sonunda a ünlüsü, elif ile bazı eklerin ve kelimelerin kalıplaşmış yazılışlarında ise • ile gösterilir. Bununla ilgili şu örnekler verilebilir:

ا elif ile: يارا yara;

• he ile: باجه baca, او طه oda vb.

A Okutucusu ile İlgili Örnekler

قار	وار	چار	تار	زار	دار	آر
باش	چاق	باق	بال	داش	فاش	بار
دال	ذال	وان	قال	جان	آق	آن
گاه	آى	ماه	آه	راه	چاه	شان

قال	فال	باغ	صار	قاش	طاش	رای
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

“e” ünlüsünün yazılışı:

Belli bir kuralı yoktur.

Kelime başında ا elif ile gösterilir. Bazen “a” ile karışmasını önlemek için elif harfinin üzerine أت et örneğinde olduğu gibi hemze (ا) konulabilir.

-İlk hecede harfle gösterilmez: سس ses, كل gel, كس kes gibi.

-İkinci ve sonraki hecelerde kök ve gövde sesi olarak gösterilmediği gibi he • sesi ile de yazılabilir: كلبه kelebek, استدي استدي, اله اله vb.

ديله ديله, بزه bezek, دي vb.

Kelime sonunda her zaman • he ile yazılır: تپه tepe, كچه keçe vb.

E ünlüsünün yapım ve çekim eklerindeki yazılışı ی ye iledir. Bugünkü kullanıma göre e olan ses, i sesinin işareti ile, yani ي ile gösterilmiştir. Bununla ilgili bazı örnekler şu şekildedir:

دیمك demek, اير مك ermek, ايل el, ايلچی elçi, ايتمك etmek, كچه gece, وير مك vermek

Örnek Yazımlar

ارباب	اراده	اجل	الك	گرچه ك	اركك
گیجه	گانك	گوملك	چته	اتكلی	اثر
كوتك	چتهله	یوجه	جوجه	پچه	گله جك
كستانه	كسر	كسمه جه	تپه	چورك	گرك

Kelime sonunda a ünlüsünün he ile de gösterildiği örnekler:

یومورطه	قابورغه	دامغه	آطه نه	قارغه	یونجه
---------	---------	-------	--------	-------	-------

Kelime sonunda veya içinde okutucu olan he • kendinden sonraki harfe bitişmez. Bazı örnekleri görelim:

یونجه یی	قارغه یی	آطه نه ده	آوطه دن	تپه ده	یومورطه لر
----------	----------	-----------	---------	--------	------------

ı ve i ünlülerinin yazılışı.

Türkçe'nin bu iki ünlüsünün Arap alfabesiyle gösterilmesinde yetersizlik söz konusudur.

- Kelime başında bu iki ses sadece elif ile ا ve elif + ye ای ile yazılmıştır:
 - elif ile: ال il , اسسز ıssız, اصرمق ısırmaq, صلاق ıslak,
 - elif + ye ای ile : ایل il, ایسی ısı
- Kelime içindeki yazılışında da tek tip şekil yoktur.
 - İlk hecede çoğunlukla bir ünsüz harf önünde ی ye ile gösterilir: کیر kır, کیر kir örneklerinde olduğu gibi.
 - Bir okutucu (ünlü) harf kullanılmadan da yazılmaktadır: بر bir, یل yıl, شمدی şimdi, صچرامق sıçramak gibi.
 - İkinci ve sonraki hecelerde de ı, i ünlüleri için aynı durumlar söz konusudur: سیلیک silik, ایلیق ılık; کلر gelir, آلم alım gibi.
- I ve i ünlüsü, kelime sonunda ی ye ile yazılır: کشی kişi, یگی yeni, باشی başı gibi.
- Kelime içinde ünlünün ı veya i olduğunun tespit edilmesinde ince ve kalın harfler dikkate alınmalıdır. ق, ك, ص, س harflerinde olduğu gibi.

Örnekler

ایچ	ایت	دیش	دیپ	ایپ
قیت	قیش	صاری	دین	قیل
آری	دارى	یازی	ایش	قیز

Yuvarlak Ünlülerin Yazılışı

Arapçada u/û şeklindeki yuvarlak ünlüsüne karşılık Türkçede dört yuvarlak ünlü (o, ö, u, ü) bulunmaktadır. Dört ünlüyü birbirinden ayırt etmek için Osmanlı Türkçesinde bir işaret yoktur. ط ve ق gibi kalın harflere bağlı olarak okunuş da kalın olur. Yine de harfler tam anlamıyla belirleyici değildir. Ko-ku, kö-kü, gö-gü gibi okuyuşlar aynı harflerle yapılabilmektedir. Bazı alfabelerde kelime başındaki ünlünün ince okunduğunu belirtmek için hemze kullanılmıştır.

•Kelime başındaki yuvarlak ünlüler genellikle او gibi yazılır:

اوق ok, اونگ ön, اون un, اوزوم üzüm gibi.

•Kelime içinde ilke hecede çoğunlukla و vav ile görülür.

قول kol, گوز göz, بوز buz, قو جاق kucak gibi tek heceli kelimelerde bu tarz yazılış bir kuraldır.

Birden çok heceli kelimelerde ikinci ve sonraki hecelerin de yuvarlak ünlü taşıması hâlinde, ilk hecede yazılmayabilir:

بيو büyük, بچو ق buçuk gibi.

b. İkinci ve sonraki hecelerde yalnız u, ü bulunduğu, çoğunlukla و vav ile yazılır:

قابو ق kabuk, بوينوز boynuz, اوستون üstün gibi.

Bu yazılış tarzı bir kural değildir; zira bazen yazılmadığı da görülür:

ياوز yavuz, بولش buluş gibi.

•Kelime sonundaki yazılışında farklılık söz konusudur. Aynı dönem içinde de farklı yazılışlarla görmek mümkündür. Genellikle و vav ile gösterilir:

قويو koyu, قويو kuyu, قوطو kutu gibi.

Aynı kelimelerde ی ye ile yazılmış biçime de rastlanabilir.

قويى, قوطى

Bazı örnekler:

او	بو	شو	اوچ	اوف
----	----	----	-----	-----

دور	قوٹو	اول	بول	صور
دون	دوك	دوش	سور	سوز

Ünsüzlerin Yazılışı

Osmanlı Türkçesindeki bazı harfler bugünkü kullandığımız Türkçe kelimelerden farklı şekilde, yalnız kalın ya da yalnız ince ünlülerle kullanılır. ط ile ك; ق ile ت harflerinde olduğu gibi. Türkçede ister kalın ister ince, ister peltek ister normal bir ses olsun, hepsi de aynı harfle gösterilmektedir.

K = ك، ق

Ğ = ك، گ، غ

S = ص، س، ث

T = ط، ت

- Kalın ve ince sessizler, kelimelerin doğru okunması için yarar sağlamakla birlikte her kelime için geçerli bir kural şeklinde değildir. Farklı kullanımlar da söz konusudur.
- د dal harfinin de yanındaki ünlünün niteliğini tanıtmaya elverişli olmaması yüzünden, ط tı kimi zaman kalın ünlüye işaret olmak üzere د dal yerine de kullanılmıştır:

دیش ve طیش dış; دوغرو ve طوغرو doğru gibi.

- Türkçe kelimelerde ص ve ط kelime başında kalın ünlülerle kullanılır. Kalın ünlü olsa dahi iç seslerde س ve ت harfleri de kullanılır. Şu örneklerde olduğu gibi:

طاس	طات	يات	آت	طوت	آس	صوس
-----	-----	-----	----	-----	----	-----

اوقومه متلری

اللہی گورہجکمییز؟/ محمد یاشار قاندهمیر

اللہی گورمہیی نہ چوق ایستہدیگگیزی بیلیبورم. بیوکلریگزه کیم بیلیر قاچ دفعه: "اللہی نیچون گورهمیورز؟" دییه صورمشسگزر. طپقی بالقلر گبی هانی اونلر ده بر برینه: "دگزر دییه بر شی وارمش. گدوب بز ده گورسهک" دیرلرمش.

الله هر زمان یانی باشمزه حتی کندينن ده بیوردیگی گبی "بزه بویون طماریمزدن داها یاقین." اما یینه ده بز اونی گورهمیورز. ذاتاً گورهمگمز ده یوق؛ چونکه بو گوزلرمز اللہی گورهمجک شکلده یار اتمامش.

"یا آخرتهده؟ اوراده ده اللہی گورهمیهجکمییز؟" دییه صورارسهگزر، بو اوگملی صورینک جوابینی پیغمبر افندیمزدن آلام دیرم. عیناً سز گبی پیغمبر افندیمگ آر قاداشلری ده بو قونوی پک مراق ایتمشلر و اوگا: "ای اللهک ایلچیسى! بز آخرته ریمزی گورهمجکمییز؟ دییه صورمشلر. پیغمبر فندمز ده شونلری سویلهمش: "أوت، گورهمجکسگزر. بر اوگله وقتی آچیق بر هواده، گوک یوزینده هیچ بر بلوط یوقکن گونشی گورهملمک ایچون بربریگزی هیچ قاقارمسگزر؟ آیگ اون دورنجی گیجهسنده آچیق و بلوطسز گوکیوزنده آیی گورهملمک ایچون زورلق چکر میسگزر؟

پیغمبرمگ آر قاداشلری بو صوریه: خاییر یا رسول الله دییه جواب ویردیلر.

او زمان پیغمبر افندیم: آیی گونشی گورمک ایچون زورلق چکمه یورسهگزر آخرت گونی الله تعالی یی گورمک ایچون ده هیچ بر صیقینتی چکمه یه جکسگزر بیورنش.

بر باشقه گون ده پیغمبرمز شونلری آگلاتمشدر:

جَنَّتِلْکُر جنته گیرینجه الله تعالی اونلره: سزه داها فضلہ شیئلر ویرمہمی ایسترمیسگزر؟ دییه صوراجق. اونلر ده: ریمز سن بزم یوزیمزی آق ایتدک. بزى جَنَّتِه قویوب جَهَنَّمْدن قورتاریک. سندن داها فضلہ نه ایستہ یه بیلریز؟ دییه جکلر.

أو زمان الله تعالی کندیله قوللری آراسنده کی انگلی قالدیراجق. جَنَّتِلْکُر الله تعالی یه طویه طویه باقمقدن داها اوستون و داها گوزل شی اولمادیغنی آگلایاجقلر.

آل اليگه بر دگنك

آل اليگه بر دگنك

طيرمان داغله شويله!

شهر فارقسز اولسون تك،

مقوادن بر كويله.

اوزاسهك گوگه ايرسك،

جوجهسك شهرده سن؛

بر ديو اولمق سيهرسك،

داغله شوقي سويله!

آتا سوزلري

آق آچه قارا گون ايچندر.

صاقله صمانى گلير زمانى.

آلاجقلى، آرسلان؛ بورچلو صيچان گبيدر.

آچ آيى اوينامز.

ات طيرناقدن ثيرلماز.

آغاچدن ماشا اولماز.

بو گنونڭ ايشىنى يارىنه براقمه.
بوگونكى طاووق يارىنكى قازدن اييدر.
گورينن كوى قلاووز ايستهمز.
گوڭلسز يهنن آش يا قارين آغريتير يا باش.
گوزى طانهده اولان قوشك آياغى طوزاقدن قوتولماز.
هر آغاچ كوكندن قورور.
هركس قاشىق اپار اما صاپىنى اورتايه كتيرهمز.
ايتك احمغى باقلاوادن پاى اومار.
ايتله ياتان بيتله قالقار.
قارنجه زوالى گنجه قاناتلانير.
مناره ياپدرمايان ييردن بيتمش صانيير.
نه طوغرارسهك آشيگا او چتقار قاشيغيگا.
سرچهدن قورقاب دارى اكمز.
شيطانله قاباق اكانك قاباق باشينه پاتلار.

خسيسك طاووغى

خسيس بر كويلونك واردى بر طاووغى:
صاپ صارى تويلرى، قويلوغى سيم سياه؛
او مطلق هر صباح
قوجامان بر آلتون يومرطلار دوروردى،
كولونك يورهگى سوينجله ووروردى.
بر گون بو خسيسك پك عقلى دولاشدى.
بو بزم طاووقده وار مطلق بر خزينه!

قارنینی دلسەم دە

آلتونلری آلسەم دیەرك صاواشدی.

سوینجندن فیزلادی باشندن قاووغی!

آز طمع چوق زیان گتیریر، محقق...

طاووقده هیچ بر شی بولامادی بو احمق.

اساس تربیه

اساس تربیه؛ جناب حقندن قورقمق، دائما سودیگی و امر بیوردیگی شیلری یایمق، رحمتنی ایستهمک، سومهدیگی و "یایما!" دیدیگی ایشلری یایمامق، رجا و طلب دئره سندن طیشاری چیقمامق، دائما اطاعت و عبادت ایتمکدر.

جناب حقندن قورقمايان آدم هر دورلو عصیان و طوغیانده بولونور. بیوک آدملره، انا و بابایه خواجه و استادینه وسائر بیوکلره اطاعت ایتمز. اللهدن قورقان آدملرک بعض او یغونسز حاللری اولسه بله اصلاح اولونمیلیر.

علم و ادب

دنیا و آخرتده انسانی معزز و مشرف ایدن و آچاقلقدن، سفیللکدن، جاهلکدن قورتاروب نور معرفت و طریق سعادتده ایریشدن علم و ادبدر.

انسانک قدر و شرفینی آرتیران دوتر شیدر. برینجیسی، ادب؛ ایکنجیسی علم؛ اوچنجیسی صداقت؛ دوردنجیسی امانتی صیانتدر.

بر گون مأمون خلیفه حضرتلری کمال ادبله سوز سویلهمین بر چز جوغه "سن کیماک مخدومسک؟" دییه سؤال ایدينجه "پدرم ادبدر." جوابینی آلمش. خلیفه حضرتلری غایت ممنون اولارق "نه گوزل پدريکز وار ایمش!" دییه چو جوغی تحسین بویور مشدر.

ادبى اولمايان عاقل الە عملى بولونمايان عالم، شجاعىلى فقط سلاحسىز عسكەرە بڭزر. بونڭ ايچون انسان دائما علم و ادب تحصيلينه چالشماليدىر.

ادب، علمڭ عمليدىر. علم بر آغاچ، ادب ده آنڭ ثمره سىدير. ادبى اولمايان عالم، ميوهسىز آغاچ گبيدىر. ايشته بور الرينى بيلوب هر كس عمليله عامل اولمالي، كه دنيا و آخرتده عزيز و شريف اولسون. انسانڭ حقيقى دگرى آز چوق علمى و عملى ايله بيلينير. يعنى انسانڭ بيلديگى شيلر ايله ايى عمللرندن اعلا بر دگرى يوقدر. علمى، عملى نه مرتبه ده ايسه دگریده او قدر در. بونڭ ايچون دائما علمنى، ادبنى آرتيرمغه چاليشماليدىر.

ضروب امثال عثمانيه

آلتون آتشدە، انسان محنتده¹ تجربه اولونور.
او كوزى بوينوزندن، انسانى سوزندن طوتارلر.
أولمش آرسلا نه طوشانلر بيله هجوم ايدرلر.
بعض ميوهنگ رنگى گوزلدر اما طعمى آجيدىر.
چالشميق عبادتڭ نصفيدىر.
چوملك طاشه طوقونورسه و اى چوملگڭ حالنه. طاش چوملگه طوقونورسه و اى چوملگڭ حالنه!
ديشى آرسلان تك طوغورور اما آرسلان طوغورور.
ديلهنجينڭ طوربهسى طولماز.
قارغا ليلهگى تقليد ايدهم ديركن كندى يورويوشنى غائب ايتمش.

بيت- مجبى

خلق ايچنده معتبر بر نسنه يوق دولت گبى
اولميه دولت جهانده بر نفس صحت گبى.

درت، چيله. ¹

بیت

أَيْلَه تَوْفِيقِي بُو بَنْدَهگَه يَا رَبِّ رَفِيقِ

قِيلَ عَنَايَتِ بَغَا كَيْمَ أَنْتَ وَلِيُّ التَّوْفِيقِ

خودبينك²

انسانكڭ نفسىنى بگه نوب سائرىنى آشاغى طوماسى، كندىسىنى عقلى، باشقەسىنى عقلسىز و ديوانه بىرىنە قويماسى، ھەر ابي شىئى كندىسنە، فناسىنى باشقەسنە لايىق گورمەسى گىي اويغونسز حاللرە خودبينك و خودپسندلك دىرلر.

بويە آدملر، دائما كندى قصورلرىنى يا گورمزلر، يا خود بيلمز اولرلر. حالبو كە باشقالرىنكڭ جزئى قصورلرىنى بولونجە درحال عيىللرلر. بونلر انسانلر بىننە منفور اولرلر، سائرىك چوق مَضَرَّتْينى گورورلر.

قصورىنى اصلا گورمەين و گوروب اخطار ايدن اولسە دە اينانمازلر. آنكڭ ايچون چىركىن و كوتو خويلرڭ اڭ فناسى بودر. بر انساندە بو خويلرڭ اثرى گورنمگە باشلاينجە ھمان دفعى چارەسىنە باقمالى، بويە آدملرلە دە الفت ايتەمەلىدر.

چوبان چشمەسى - فاروق نافز

دەرىندن دەرىنە ايرماقلر آغلار،

اوززاقدن اوزاغە چوبان چشمەسى،

أى صويلرڭ سسگدن آگلایان باغلار!

نە سويلر شو داغە چوبان چشمەسى؟

گوگلىنى شىرىنكڭ عشقى صارىنجه،

يول آلمش حياتنكڭ افقلرىنجه

² بنجىلك، انانىيت.

او خيزله داغلى فرهاد يارينجه
باشلامش آقمغه چوبان چشمهسى.

او زمان باشندن عشقندى دردى،
مرمرى اوياردى، طاشى دهلردى،
قاچ يانلق يولجيه صووق صو ويردى
دگدى قاچ دوداغه چوبان چشمهسى.

وفاسز اصليه يول گوستهرن بو،
كرمك سازينه جواب ويرن بو،
قورويان گوزلره ياش گوندرهن بو،
صيزمادى طوپراغه چوبان چشمهسى.

نه شاعر ياش دوكر نه عاشق آغلار،
تاريخه قاريشدى اسكى سودالر،
بيهوده سسله نير، بيهوده چاغلار،
بر صوله بر صاغه چوبان چشمهسى.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Türkçesinin dönemleri hakkında bilgi veriniz.
2. Osmanlı Türkçesinin bitişmeyen harfleri nelerdir?
3. Düz ve yuvarlak ünlüler hangi harflerle gösterilmektedir?

İKİNCİ HAFTA

ÜNİTE II: ARAPÇA ve FARŞA KELİMELEDE ÜNLÜLERİN YAZILIŞI TÜRKÇE EKLERİN YAZILIŞI

KONULAR

1. Arapça ve Farsça Kelimelerde Ünlülerin Yazılışı
 - a. Şedde
 - b. Kâf-i Fârsî
 - c. Ñ Ünsüzü
 - d. Ayın ve Hemze
2. Türkçe Eklerin Yazılışı
 - a. Çokluk Eki
 - b. Yapım Ekleri
 - c. Fiil Yapım Ekleri
 - d. Zarf-fiil
 - e. Sıfat-fiil Ekleri
 - f. Türkçe Zamirler
 - g. Türkçe Sayılar
 - h. Bildirme Ekleri

AMAÇLAR

1. Arapça ve Farsça kelimelerdeki ünlülerin yazılışını öğrenmek
2. Türkçe eklerin yazılışını ve okunuşunu öğrenmek

HAZIRLIK SORULARI

1. Kalın ve ince sessizlerle sesli ve sessiz harflerin uyumu hakkında bilgi veriniz.
2. Bildirme eki ile de- fiili arasındaki yazım farkı nedir?
3. Çokluk eklerinin yazımında kalın ve ince sesler dikkate alınır mı?

ARAPÇA ve FARŞA KELİMELERDE ÜNLÜLERİN YAZILIŞI

Arapça ve Farsçanın ünlü sesleri Türkçenin ünlülerine göre farklılık arz etmektedir. Bu farklılıkların başında ise Türkçede bulunmayan uzun ünlülerin bulunmasıdır. Bununla birlikte her iki dilde de Türkçedeki kadar geniş bir ünlü kadrosu bulunmamaktadır. Arapça ve Farsçada genel bir kural olarak ünlü yazılmaz, sadece uzun ünlüler yazılır.

Arapça ve Farsça kelimelerde kelime başlarındaki medli elif (â) okunmaktadır:

آتس	آلو	آسوده	آداب	آتی	آب
-----	-----	-------	------	-----	----

Kelime içinde ve sonunda elif, “ â ” okunur:

ماه	ظالم	شاه	جام	باران	آزاد
-----	------	-----	-----	-------	------

Kelime içinde ve sonunda vav, ünlü olarak görev almışsa “ û ” şeklinde okunur:

طوفان	سبوح	جادو	ترازو	بوسه	آهو
-------	------	------	-------	------	-----

Kelime başında elif+ye ünlü görevindeyse “ î ” okunur:

ایقظ	ایضاح	ایمان	ایفا	ایجاد	ایجاب
------	-------	-------	------	-------	-------

Kelime içinde ve sonunda ye, ünlü görevinde ise “ ê ” okunur:

پیر	والی	مالی	شیرین	تکبیر	شیر
-----	------	------	-------	-------	-----

*Arapça ve Farsçada kısa ünlüler yazılmaz. Ancak e ünlüsü kelime başında hemzeli elif, kelime sonunda ise güzel he ile gösterilir. Osmanlı Türkçesi'nde kelime başında hemze genellikle yazılmaz, sadece elif ile gösterilir:

تپه	گیجه	اشك	ابد	اثر	اساس
-----	------	-----	-----	-----	------

Bazı Örnek Kelimeler:

اسلام	اکرام	سفالت	نهایت	زیارت	تجارت
برادر	کتبخانه	جهلا	سیاست	چشم	دامن
اخلاص	مهندس	امور	جسارت	مداوم	اصول

Şedde

Arapçada aralarında ünlü bulunmadan yan yana gelen eşsesler bir harf ile yazılır. Harfin çift okunması için üzerine şedde denilen bir işaret konulur. Metinlerde bu işaret konulmaz. Ayrıca son ünlüsü şeddeli olan kelimeler yalnız halleriyle okunurken şeddesiz okunur. His/حس , fen/فن, hak/حق bu tarz kelimelerdendir.

دَقَّتْ	شَدَّتْ	لَدَّتْ	تَجَّار	فَتَّان	تَشَكَّل
---------	---------	---------	---------	---------	----------

Kâf-ı Fârisî

Osmanlı Türkçesi alfabesinde kef harfi, birden fazla ünsüzü göstermek amacıyla kullanılmaktadır. Bunlar, k, g, ğ ve nazal n denilen damaksız ünsüz harfi olan ñ harfidir. Başlangıçta g'yi k'den ayırt etmek için üç noktalı kef veya kef-i Fârisî denilen گ işareti kullanılmıştır. Ancak daha sonra, metinlerde bu işaret kullanılmaz olmuş; harfin g mi, k mi olacağı genellikle cümlenin anlamına bağlı olarak belirlenmiştir. Bazı örnek kelimeler şunlardır:

گون	گوك	گول	گوز	گور	گوچ
-----	-----	-----	-----	-----	-----

Ñ Ünsüzü

Bu ünsüz, Türkçeye mahsus bir ünsüzdür. Genizden söylenen damaksı bir sestir. Nazal n de denilmektedir. Kef harfinin üzerine üç nokta konulmaktadır.

Bu sesi taşıyan bazı kelimeler aşağıdaki gibidir:

صوڭ	دوڭوز	ديڭلهمك	اوڭ	اڭسه	اڭلامق
يالڭز	صوڭ	بيڭ	بڭزهمك	ياڭليش	يڭي

Türkçede Karşılığı Olmayan Harfler

Osmanlı Türkçesindeki bazı harfler, Arapça ve Farsça seslere özgüdür. Bu sesler orijinal çıkış özellikleri itibariyle Türkçede bulunmazlar; ancak Türkçedeki en yakın sese uydurularak okunurlar. Bu konuda tam bir kural yoktur. Aynı harf farklı kelimelerde farklı harflerle karşılanabilmektedir.

Bunları özetle şu tablo ile gösterebiliriz:

Z= ذ، ظ، ض، ز

H= ح، خ، ه

S= ص، س، ث

T= ط، ت

Bazı Örnek Kelimeler

ماضى	ظهور	تضرع	موضوع	بياض	ضرورت
------	------	------	-------	------	-------

ثابت	مظهر	ذات	جاذبه	مذبحه	ذريت
------	------	-----	-------	-------	------

Ayin ve Hemze

- Ayin ve hemze harfleri Arapçaya özgü seslerin işaretleridir. Gırtlak çarpması ile oluşturulan bu sesler, Türkçe ve Farsça asıllı kelimelerde bulunmazlar.

Ayin harfi Türkçe söyleyişte kelime başında sadece ünlü şeklinde okunur:

عشق (aşk), عذاب (azâb), علم (ilm), عمر (ömr) kelimelerinde olduğu gibi.

- Hemze, kelime başında elif harfinin üzerinde veya altında yazılır:

أبد, إذن, أثر gibi.

- Osmanlı Türkçesinde hemze işareti genellikle yazılmaz. Elif harfi kelimenin ses değerine göre okunur:

ابد (ebed), اعر (eser), اعر (iser), اعر (ücret), اعر (ecel), اذن (üzn), امة (ümmet) gibi.

- Bilimsel çalışmalarda ayin ve hemze ünsüzlerini göstermek için özel bir kesme işareti kullanılmaktadır. Bu ünsüzler kelime sonlarına geldiklerinde okunmazlar.

مسئله	نشئه	ياس	بعضى	هيئت	صنعت
mes'ele	neş'e	ye's	ba'zı	hey'et	san'at

Sondaki ünsüzler Türkçede kelime sonunda okunmazlar.

شيئ	شفاء	ماء	جزء	بيضاء	اجزاء
şey	şifâ	mâ	cüz	beyza	ecza

Örnekler

معمار	علم	عالم	عاجل	تعليم	عبادت
تعطيل	تعهد	تعريف	تعاون	متاع	مرجع

- Arapçadan dilimize geçen bazı kelimelerde ünlü ses türemesi olmaktadır.

Fikr = fikir, ilm=ilim, cism=cisim, şekl=şekil, ufk=ufuk, lutf= lütuf, şükr=şükür, hüzn=hüzün.

Ancak bu kelimeler kendilerinden sonra bir ünlü alırlarsa eklenen iç ünlü ses düşürürler.

Fikr+imiz, ilm+e, şekl+inde, cism+ine gibi.

Osmanlı Türkçesinde bu kelimeler, günümüz Türkçe söyleşinde olduğu gibi türeyen ünlüler ile yazılmaz. Orijinal imlalarıyla yazılır:

فكر	علم	لطف	افق	جسم	شكر
-----	-----	-----	-----	-----	-----

TÜRKÇE EKLERİN YAZILIŞI

Osmanlı Türkçesinde eklerin birçoğunun yazılışı kalıplaşmıştır. Bugün birden fazla, mesela sekiz şekilli olan ek, tek şekilli olarak yazılmıştır. Eklerin yazılışı ve okunuşu hususunda şu noktalara dikkat edilmelidir:

- Eklerin yazılışı genellikle kalıplaşmıştır.
- Birçok ek tek şekilli olmakla birlikte kaf, kef ve ğayın harflerini bulunduran ekler, kalınlık incelik uyumuna göre iki şekillidir.
- Eklerdeki yardımcı ünlüler genellikle yazılmaz.

Çokluk Eki

Türkçedeki çokluk eki, -lar, -ler'dir ve لر şeklinde yazılmaktadır.

اولر (evler), ايشلر (işler), داغلر (dağlar), صباحلر (sabahlar) bu ekin örneklerindedir.

Yapım Ekleri

لق, لك (-lık, -lik):

Yapım ekleri içerisinde en çok kullanılan eklerdendir. –lık, -lik, -luk, -lük şeklindeki yazımlar kalınlık ve inceliklerine göre kaf ve kef ile لق, لك biçiminde yazılır ve kelimelerdeki dudak uyumuna bağlı olarak düz veya yuvarlak okunur. Ek ünlüsü aşağıdaki örneklerde görüldüğü üzere hiçbir zaman yazılmaz.

گوزلك (gözlük), اسكليك (eskilik), اينجه لك (incelik)

اوجوزلق (ucuzluk), طوغريلق (doğruluk), كتابلق (kitaplık)

جى (-cı, -ci):

Bu yapım eki, genelde meslek ve iş ismi; ayrıca mensubiyet bildiren sıfatlar yapmaktadır. –cı, -ci, -cu, -cü, -çı, -çi, -çu, -çü ekleri tek şekilde yazılır ve ses uyumuna bağlı olarak okunur.

سودجى (sütçü), مهرجى (mühürçü), حلواجى (helvacı), آشجى (aşçı)

لى, لو (-lı, -li):

Bu ek, daha çok sıfat yapmaktadır. Düz ünlü kelimelerde -lı, -li, yuvarlak ünlülerde ise -lu, -lü şeklinde gelmektedir. عمرلو (ömürlü), مرحمتلى (merhametli), قارلى (karlı), ستونلو (sütunlu)

- Bu ek, Türkiye Türkçesinin tarihi dönemlerinde -lu, -lü şeklinde yazılmaktaydı. Özellikle resmî yazışmalarda, saygı bildiren ifade biçimlerinde –lu, -lü şekli devam ettirilmiştir. Bununla ilgili örnek kelimeler: سعادتلو (sa‘âdetlü), عزتلو (izzetlü), دولتو (devletlü) gibi.

سز (-sız, -süz):

Genellikle sıfat yapma görevini icra eden bu ek, tek biçimde yazılır; kelimenin düz veya yuvarlak oluşuna göre okunur.

گؤگلسز	آصلسز	عقلسز	باباسز
Gönülsüz	Asılsız	Akılsız	Babasız

کی (-ki):

Osmanlı Türkçesinde tek yazım şekli vardır. Bugünkü Türkçede dudak uyumuna bağlı olarak “dünkü, bugünkü” örneklerinde olduğu gibi yuvarlak yazılmaktadır.

قارشیکی	أودهکی	دونکی	شیمدیکی
Karşıkı	Evdeki	Dünkü	Şimdiki

- Aitlik eki olan –ki’yi Farsça bir edat olan که (-ki) ile karıştırmamak gerekir. چنکه (Çünkü), صانکه (sanki), مگرکه (meğerki) edat olan –ki’nin örneklerindedir.

جه (-ce, -ca):

Türkçede çeşitli türlerde kelimeler üreten -ce, -ca, -çe-, ça eki her zaman aynı şekilde yazılır.

چوجوقجه	انسانجه	عربجه	تورکجه
Çocukça	İnsanca	Arapça	Türkçe

جك, جق (-cık, -cik):

-cık, -cik; -cuk, -cük; -çık, -çık; -çuk, -çük şeklinde okunan bu ekler, isim ve sıfat yapımında kullanılmaktadır. Kalın ünlülü isimlerde جق, ince ünlülü kelimelerde جك şeklinde yazılır.

کیمسهجک	طومورجق	علیجک	کتابجق
Kimsecik	Tomurcuk	Alicik	Kitapçık

جگز, جغز (-ceğiz –cağız):

İsimlerde küçültme yapma görevinde kullanılır. Kalın ünlülü isimlerde جغز, ince ünlülü isimlerde جگز şeklinde kullanılır.

قاردهشجگز	قیزخغز	یاوروجغزلی	کویجگز
Kardeşçeyiz	Kadıncağız	Yavrucağız	Köyceğiz

نجی (-ıncı, -inci):

Sıra sayı sıfatları yapmaktadır. –ıncı, -inci; -uncu, -üncü şeklinde okunmakta ancak tek şekilde yazılmaktadır. Yardımcı bir ünlü kabul etmez.

برنجی	بشنجی	دوردونجی	اوننجی
Birinci	Beşinci	Dördüncü	Onuncu

مک, مق (-mek, -mak):

Fiilerin mastar isimlerini yapmaktadır. Kalın ünlülü fiillerde مق, ince ünlülülerde ise مک şeklinde yazılır. مق eki almış fiil, ünlüyle başlayan bir ek aldığı anda مق, مغ şekline dönüşür.

آچمق	گولمغه	ایتمک	قوشمغه
------	--------	-------	--------

Açmak	Gülmeğe	İtmek	Koşmağa
-------	---------	-------	---------

مه (-ma, -me):

Fiileden isim yapmak ekidir. Tek şekilde yazılır. Son zamanlarda kalın ünlülü fiillerde ما şeklinde de yazılmaktadır.

آلما/آلمه	قالما/قالمه	گولمه	گورمه
Alma	Kalma	Gülme	Görme

- Bu ekten sonra iyelik ekleri geldiğinde ek sadece mim harfiyle yazılır.

آلمرى	قالمرى	گولمىسى	گورمىز
Almaları	Kalmaları	Gülmesi	Görmeniz

يچى (-ıcı, -ici):

Fiilden fail isimleri yapan ektir. -ıcı, ici; -ucu, -ücü şeklinde okunur ama tek şekilde yazılır. Yuvarlak ünlülü kelimelerde de tek yazım şeklini korur.

آليچى	كسيچى	دهليچى	گوريچى
Alıcı	Kesici	Delici	Görücü

لا, له (-la, -le):

İsimden fiil yapma ekidir. En çok kullanılan bir ektir. Kalın ve ince ünlü oluşa bağlı olarak iki şekilde yazılır.

ايشلهمك	گوزلهمك	اولامق	باشلامق
---------	---------	--------	---------

İşlemek	Gözlemek	Avlamak	Başlamak
---------	----------	---------	----------

- Bu ekin -leş, -leş; -len, -lan şeklinde türemiş biçimleri de vardır. Bunlar da aşağıdaki örneklerde görüldüğü üzere yazılır.

اولهنمك	آياقلامق	زورلاشمق	گوزهللشمك
Evlenmek	Ayaklanmak	Zorlaşmak	Güzelleşmek

Fiil Yapım Ekleri

در (-dır, -dir):

Fiilden fiil yapım ekidir. Yuvarlaklık uyumuna göre okunur; tek şekilde yazılır. Bazı metinlerde دیر şeklinde yazıldığı da görülmektedir.

آچدرمق	ايندیرمك	گولديرمك	آلدرمق
Açdırmak	İndirmek	Güldürmek	Aldırmak

ل, ن (-ıl, -il; -ın, -in):

Edilgenlik ve dönüşlülük bildirmektedir. Sadece lam ve nun harfleriyle yazılır, ünlüleri yazılmaz. Ancak ekten sonra ünlüyle başlayan bir ek gelirse, yani hece açılırsa yardımcı ünlü ye harfiyle yazılır.

آچلمق	يازلمق	يازیلان	چوزیلن
Açılmak	Yazılmak	Yazılan	Çözülen

- Son zamanlarda bu ekin dudak uyumuna göre yazılmasıyla yuvarlak ünlü fiillerde yardımcı ünlü, vav ile yazılmıştır.

كورولمك (görölmek), قورولمق (kurulmak) örneKlerinde olduĐu gibi.

وش, يش, يش (-iş, -iş):

İşteşlik bildiren eklerdir. –uş, –üş şeklinde kullanımları da vardır. Ünlüyle biten fillerden sonra ش, ünsüzle biten fillerden sonra ise ses uyumuna göre يش ve وش şeklinde yazılır.

آكلاشمق	يازيشمق	گوروشمك	باقيشمق
Anlaşmak	Yazışmak	Görüşmek	Bakışmak

Ünsüzle biten fillerden sonra yardımcı ünlünün yazılmaması da mümkündür. كورشمك, باقشمق, بولشمق örneKlerinde olduĐu gibi.

Zarf-Fiil ve Sıfat-Fiil Ekleri

وب (-ıp, -ip):

Türkçede zarf-fiil eklerinin en yaygın olanlarındandır. Sadece وب şeklinde yazılır. Ünlüyle biten fiillerde araya bir yardımcı y sesi alır:

آلوب	گلوب	گولوب	گوروب
Alıp	Gelip	Gölüp	Görüp

- Eski Türkiye Türkçesi döneminde ek ünlüsü genellikle yuvarlak olduĐu için bu yazılış kalıplaşmıştır. 19. yüzyıldan itibaren bu eki bugünkü gibi okumak gerekir. Son zamanlarda ألب, ألب, ألب gibi ye ile yazılı imlâlar da denenmiştir.

نجہ (-ınca, -ince; -unca, -ünce):

Bu zarf-fiil ekleri, ünsüzle biten fiillerden sonra نجہ, ünlüyle biten fiillerden sonra ise ekin başına bir ye alarak ینجہ şeklinde yazılır.

باقنجه	سونجه	باشلاينجه	آغلاینجه
Bakınca	Sevince	Başlayınca	Ağlayınca

ارق ە رک (-erek, -arak):

Kalın ünlülü fiillerde ارق, ince ünlülü fiillerde ise ە رک şeklinde yazılır. Ünlüyle biten fiillerde araya “y” sesi girer.

آلارق	بیلە رک	آرایارق	ایڭله یه رک
Alarak	Bilerek	Arayarak	İnleyerek

ە، ا (-e, -a):

Bu zarf-fiil eki iki şekilde de yazılır. Ünlüyle biten fiillerde araya “y” sesi girer.

آتا آتا	بیلە بیلە	گوله گوله	قوشا قوشا
ata ata	bile bile	güle güle	koşa koşa

دقجه (-dikçe, -dıkça):

-dık, -dik sıfat-fiilinden türetilmiştir. Kalın ünlü fiillere دقجه, ince ünlü fiillere ise دكجه getirilir. Ses uyumuna bağlı olarak okunur. Sıfat-fiilinden farklı olarak burada ek ünlüsü yazılmamaktadır.

ياشادقجه	سودكجه	اولدقجه	اوزدكجه
----------	--------	---------	---------

yaşadıkça	sevdikçe	oldukça	üzdukçe
-----------	----------	---------	---------

الی, ه لی, (-eli, -alı):

Kalın ve ince ünlüye uyumlu şekilde iki biçimde yazılır.

گیده لی	اولالی	باشلاالی	آلالی
gideli	olalı	başlayalı	alalı

- Bu zarf-fiilin ek ve edatlarla genişletilmiş şekilleri de vardır.
 - آلالیدن بری, (alalı beri), آلالی بری (alalıdan beri) örneğinde olduğu gibi

مدن, مادن (-meden, -madan):

Kalın ve ince ünlülere göre iki şekilde de yazılır.

باغیرمادن	ایتمدن	صورمادن	بوئومدن
bağırmadan	etmeden	sormadan	büyümeden

ایکن, کن (-ken, -iken):

Ünlü uyumuna uymayan bir zarf-fiil ekidir.

گلیرکن	گلیرایکن	بوئلهیکن	بوئلهایکن
gelirken	gelir iken	böyleyken	böyle iken

Sıfat-Fiil Ekleri

ان, ان (-en, -an):

Kalın ünlülü fiillerde ان, ince ünlülü fiillerde ise ن olarak yazılır. Ünlüyle biten fiillerde araya “y” sesi gelir.

گن	اولان	آڭلاين	ديڭلهين
gelen	olan	anlayan	dinleyen

ديك, ديك (-dik, -dık):

-dık, -dik; -duk, -dük; -tık, -tik; -tuk, -tük şekillerinde okunur. Kalın ünlü olunca ديك, ince ünlülü olunca ديك şeklinde yazılır.

Bu sıfat-fiil ekleri, genellikle iyelik ekleri ile birlikte kullanılırlar. Bu durumda kalın ünlülü fiillerde ek, ديغم ve ديغى şeklinde yazılır.

آلديغى	بيلديگمىز	بولديقلىرى	گوردیگی
aldığı	bildiğimiz	buldukları	gördüğü

Türkçe Zamirler

Türkçede bazı kelime ve eklerin yazılışları kalıplaşmış, zaman içerisinde bunların telaffuzları değişikliğe uğrasa da yazılışları aynı kalmıştır. Bunların yazılışlarını kalıbıyla öğrenmek gerekir. Bu tür kelimelerin başında zamirlerin yalın yazılışları gelmektedir. Tablo halinde şöyledir:

Vasıta	Eşitlik	Ayrılma	Bulunma	Yükleme	Yönelme	İlgi	Yalın
بنمله	بنجه	بندن	بنده	بنى	بگا	بنم	بن
سنگله	سنجه	سندن	سنده	سنى	سگا	سنك	سن

اونگله	اونجه	اوندن	اونده	اونى	اوگا	اونك	او
--------	-------	-------	-------	------	------	------	----

- Bu tabloda bugünkünden farklı bazı söyleyişler vardır. Teklik şahıs zamirlerinin yönelme halinde damaksı n-ك- sesini gösteren kef harfi kullanılmıştır. Bu kelimeler tarihî devirlerde baña/بنا, saña/سنا, oña/ونا şeklinde olduğu için böyle yazılmışlardır ve böylece kalıplaşarak devam etmiştir. Ayrıca seniñ ve onuñ kelimelerinde de ilgi hali eki (tamlayan eki) ñ ile yazılmıştır. Bu kurala göre yazılmalı ancak bugünkü söyleyişe göre telaffuz edilmelidir.

Çokluk şahıs zamirlerinin yazılışları da şöyledir:

Vasıta	Eşitlik	Ayrılma	Bulunma	Yükleme	Yönelme	İlgi	Yalın
بزملة	بزجه	بزدن	بزده	بزى	بزه	بزم	بز
سزگله	سزجه	سزدن	سزده	سزى	سزه	سزك	سز
اونلرله	اونلرجه	اونلردن	اونلرده	اونلرى	اونلره	اونلرك	اونلر

- Bazı işaret zamirlerinin yalın ve çekimli şekilleri de benzer biçimde yazılmaktadır.

Vasıta	Eşitlik	Ayrılma	Bulunma	Yükleme	Yönelme	İlgi	Yalın
بونگله	بونجه	بوندن	بونده	بونى	بوگا	بنك	بو
شنگله	شونجه	شوندن	شونده	شونى	شوگا	شونك	شو

Türkçe Sayılar

Arap alfabes sisteminde rakamlar yazının aksine sağdan sola yazılır. Türkçe sayı isimlerinin yazımı kalıplaşmıştır. Bunların bazıları bugün söylendiği şekilden farklıdır. Osmanlı Türkçesindeki sayılar aşağıdaki tabloda gösterildiği şekildedir:

یدی	آلتی	بش	دورت	اوج	ایکی	بر	صفر
آلتمش	اللی	قرق	اوتوز	یکرمی	اون	دوقوز	سکز
			بیگ	یوز	دوقسان	سکسن	یتمش

Bildirme Ekleri

Türkçede isim cümlelerinin yüklemine oluşturan bildirme ekleri şu şekilde yazılmaktadır:

Çokluk			Teklik		
3.Şahıs	2.Şahıs	1.Şahıs	3.Şahıs	2.Şahıs	1.Şahıs
درلر	سکز	ز، یز	در	سك	یم، م

- Teklik 1. şahısta ek ünlüsü yazılmaz. Kelime ünlüyle bitiyorsa yardımcı “y” ünsüzü ile yazılır.

اوزگونم	دوقتورم	طلبه یم	کویلویم
üzgünüm	doktorum	talebeyim	köylüyüm

- Teklik 2. şahısta ek ünlüsü yazılmaz. Tek şekilli olup damaksı veya kafi nun denilen ñ ile yazılır.

اوزگونسك	دوقتورسك	طلبه سك	کویلوسك
üzgünsün	doktorsun	talebesin	köylüsün

- Çokluk 1. şahısta ek ünlüsü yazılmaz. Kelime ünlüyle bitiyorsa yardımcı “y” ünsüzü ile yazılır.

اوزگونز	دوقتورز	طلبه يز	كويولوز
üzgünüz	doktoruz	talebeyiz	köylüyüz

- Çokluk 2. şahısta ek ünlüsü yazılmaz. Tek şekilli olup damaksı veya kafi nun denilen ñ ile yazılır.

اوزگونسگز	دوقتورسگز	طلبه سگز	كويولوسگز
üzgünsünüz	doktorsunuz	talebesiniz	köylüsünüz

- Teklik 3. şahıs bildirme eki, ses uyumuna bağlı olarak sekiz farklı şekilde yazılırken Osmanlı Türkçesinde sadece tek şekilde yazılmaktadır. Bunlar: -dır, -dir, -dur, -dür, -tır, -tir, -tur, -tür'dür.
Bu ekin yazımında Osmanlı Türkçesinde ek ünlüsü gösterilmez. در şeklinde yazılır.

- Çokluk 3. Şahıs ekinin yazılışı da aynı kurallara bağlıdır. Okuyuşta günümüz Türkçesinin ses düzenine uygun şekilde okunur.

اوقومه متلری

امثال حکمیّه

بر چوق حصّه آینهجق سوزلر واردر که آنلره امثال حکمیّه دیرلر. انسان بونلری بیلوب انوتماز، هر حال و حرکتینی ده آنلره اویدورور ایسه چوق مستهفید اولور. چونکه گچمشک تجروبلرینی کندی حیاتنده گوسنرمش اولور و عینی حنالرہ دوشمکدن بو صایهده قورتولور، هم ده گوزل اولان حال و حرکتلر ایله سوزلری آلیر. أشاغیده گلهجک اولان سوزلر آنلردن بعضلریدیر:

- ۱- حکمك ابتداسى الله قور قوسيدر.
- ۲- قلیبگك راحت اولماسینی ایستر ایسهك وجدانگی پاك طوت.
- ۳- جناب حقك هر شیئی گوردیگینه ایمانی اولان آدم نه گیزلی نه ده آشکار صورتده گناه ایشلر.
- ۴- ایشلهین دمیر پارلار. ایشلهین دمیر پاصلانماز.
- ۵- میدانه گلمهسی ممکن اولان ایشلرده صبر و ثبات، موقیتی تأمین ایدر.
- ۶- تنبللك ایله ایشسزلك فقر و ضرورت قاپیسنگك آناختاریدر.
- ۷- وجاهرک قیمی وار اما نصیحتك قیمتی اولماز.
- ۸- انسان بیلمهدیگی شیئلری صورمقدن چکینمه‌م‌لیدر.
- ۹- بیلمه‌مک عیب دگل، اما بیلمک ایسته‌مه‌مک عیبدر.
- ۱۰- بر شیئی اییجه آکلیوب دیگله‌مکسزین حکم ایتمه‌م‌لیدر.
- ۱۱- بیچاق یاراسی گچر اما ناموس قاراسی گچمز.
- ۱۲- حدت و شدت حالنده نه حکمایت، نه ده مجازات. زیرا حدت زماننده عقل اولماز. اوفکه ایله قالدقان زیان ایله اوطورور.
- ۱۳- حدت طاتلی اما ثمرهسی آجیدر. نصیحت آجیدر اما موهسی طاتلیدر.
- ۱۴- باشقالرینك چکدیکلری مشقته دقتله باقار ایسهك سنگکینی خفیف بولورسك.
- ۱۵- انسان نه فقرندن طولایی حقیر اولمالی نه ده زنگینلگی ایچون مغرور.
- ۱۶- انسان مسرف اولمازسه پاراسی چابوق بریکیر.
- ۱۷- یالکز عبادتله جنته گیریلمز، سلامت قلب لازم.
- ۱۸- انسان بیتیرمه‌یجگی ایشی اوزهرینه آلامالیدر.
- ۱۹- بر شیئك قیمتی الدن گیتدکدن صوگره بیلینیر.
- ۲۰- جفایی چکمه‌ین آدم، صفانك قدرینی بیلمز.

اوقومق آرزوسى

انساننىڭ سويىملى ۋەقى تەھسىل علم ايلەدىگى زماندر. انسانلر ايجندە شرفلى بولونمق اَبُوئىلر يىنىڭ محظوظىتلرنى³ موجب اولمق، حياتنىڭ صوڭ زمانلر يىنە قدر پارلاق بر عُمُر گچىرمك، ھې تەھسىلى علوم و فنون سايەسندەدر.

يەھسىل علم و اوقومق آرزوسى، انساننىڭ فەكر يىنى جلالاندىرمغە ايبى دوشونوب ايبى حساب ايتمگە، سوز يىنە، صەھبىيىنە ظرافت، حال و حرەكتىنە نزاكت و يىرمگە سەبب اولور.

اوقومق آرزوسى، سايەسندەدر كە انسان، خُلُق تِ عالمدن بَرى نەلر ايجاد ايلەمش و داھا نەلر ايجاد ايلەمكەدر. بونلرڭ جملەسەنە وقوف پيدا ايدر. زمانمزه قدر نە حاللر واقع اولمش، انسانلر نە دورلو گچىرمشلر ايسە جملەسىنى خەبر و يىروب گوز اوگىنە كىتىرىر.

الحاصل: انسان ايجون اوقومق، علوم و فنون تەھسىل ايلەمك قدر ذوقلى، صفالى بر شى بو قدر. عالمدە، زراعت تجارت و ھر نوع صەنعتدە گورولن ترقىياتڭ جملەسى، علوم و فنون سايەسندە وجودە گلەمشدر.

بر چوق ذواتڭ ھنر و معرفتلىرى، وفاتلرندن صوڭرە بىلە دىللردە سويلەنىر، تارىخلردە اوقونور. اونلر گىبى ذَوَاتِ مشهورانڭ تارىخلردە برر بىوك نام براقمش اولدقلار يىنىڭ سەببىنيا آرشدىراجق اولسەق جملەسنىڭ اوقومغە آرزولرى، تەھسىل علوم و فنونە سغى و غىرتلرى اولدىگى گورولور. امام غزالى حضرتلر يىندن "علمدە بو مرتبەيە ناصل واصل اولدڭ؟" دىيە سؤال ايتدىكلرندە "ھر بىلەمدىگم شىئى صورمقدن عار ايتەمەمكلە" جوابىنى و يىرمشدر.

مشهور شىخ فخرالدىن عراقى، بش ياشندە ايكىن مەكتەبە و يىردى. طوقوز ماھ⁴ ظرفندە كلام قدىمى تامامىلە حفظ ايلەدى. سىئى اون يىدىيە وارانجەيە قدر زمانندە بولونان علوم عقلىيە و علوم نقلەيەنىڭ جملەسنى يەھسىل ايلەدى. ھمدان شەھرىندە شەھرىستان مدرسەسندە علوم ايلە مشغول اولدى. نەھىت نظم و نثردە زماننىڭ فرىدى⁵ اولدى.

امام على حضرتلرى بيورمشلردر كە "يىتىم، پدر و والەسى اولمايان دگل، علم و ادبىن و فضل و كمالدن محروم اولاندر.

خوشلانمە دورومى، خوشنئلق.³

آى.⁴

اشسنز، بگزرسنز.⁵

تحصيل علم يالڭز مکتبلره مخصوص دڭلدر. خواجهسز اولارق سعی و غیرتله ده چوق شیئر اوگره نیلیر. ایشته علوم، فنون و صنایعه کی ترقیاتک جمله سی اوقومق آرزاسی و سعی و غیرت ثمره سی اولدیگی گبی بونجه کشفیات و مُخترعات⁶ جدیده دخی او سایه ده وجوده گلمشدر. مثلا گوزلرمزک اگونه برهوا⁷ اولان و بوش بر شی ظن اولونان بخارده بیگلرجه ات قوتی اولدیگی کشف اولوندی، هرکسی حیرتده بیر اقدی.

سقاریه تورکوسی – نجیب فاضل

انسان بو صو مثالی قیوریم قیوریم آقار یا!
بر یانده آقان بنم، اوبر یانده سقاریه.

صو اینر یوقشلردن هپ باصامق باصامق،
بمنسه آلین یازم یوقشلرده صوسامق.

هر شی آقار، صو تاریخ، بیلدیز، انسان و فگر،
اولوقلر چفت، برندن نور آقار برندن کیر.

آقیشده دامیتلمش بیوک گوچوک کائنات،
شو چیقان بولوطه باق، شو اینن صویه عناد.

فقط سقاریه باشقه، یوقوشمی چیقیور نه!
قورشندن بر یوک بنمش کوپوکن گوگده سنه

چاتلیبور، بیر تینیور، یوقوشی سوکمک ایچین،

ایجادلر، بولوشلر. ⁶
زیان اولان، اچوب گیدن. ⁷

ھى سقاريه كيم ديمش صويه وورولماز پرچين!

رجم ايسترسه صولر بوكلم بوكلم بوورولر،
صيرتنه سقاريانگ تورك تاريخي وورولر.

ايواه ايواه سقاريه سگا مي دوشدى بو يوك؟
بو دعوى خور، بو دعوى اوگسوز، بو دعوى بيوك.

نه آغير امتحاندر باشگدهكى سقاريه
بيگ بر باشلى قارتالى ناصل طاشير قاناريه؟

انساندر صانيوردم مُقدّس يوكه حمال
حماللق كه صوگنده نه رتبه وار نه ده مال.

يالگز آجى بر لوقمه زهرله پيشمش آشدن،
و آيريلق آنهدن، وطندن، آرقاداشدن.

شيمدى دوگون سقاريه، دوگونمك وقتى بو آن،
كهكشانلره قاچمش أسكى گونشلى آڭ.

هانى يونس امره كه قيبگنده گزيبوردى،
هانى آردينه چيل قبلر سزپن اوردو!

نرده قاردشلىر؟ جومرد نيل، يهشيل طونه،
گيدن شانلى آقبنجى نه گون دونر يوردينه؟

مرمرلرڭ نبضنده حالا چارپرمى تكبير؟
بولور مى دلى روزگار او صدائى: الله بر!

بوتون بونلر سندهدر، بو گرفت بيلمه جلر،
سقاريه قنديللره قاطران دوكدى گيجهلر.

وجدان عذابنه اش، قاينا قاينا سقاريه،
اوز يوردگده غريبسڭ، اوز وطنگده پاريا!

انسان اوچ بش دامله قان، ايرماق اوچ بض دامله صو،
بر حياته چاتديق گه حياته قورمش پوصو.

گلدى اولوملى يالان، گيتدى اولومسز گرچك،
سز حيات سورن لشلر، سزى كيم ديريلته جك؟

قاف داغيني آصسلر بلكه چكر ده بر قيل،
بر عفریتدن سؤالڭ قیلینی چكمز عقل.

سقاريه صاف چوجوغى معصوم آناطولینڭ،
ديوانهسى ايكمز قالدق الله يولونڭ!

سن و بن گوز ياشيله ايصلانمش هاموردنز،
رنگمزه باقسينلر، قاندىن و چاموردنز.

عقرباڭ قيصقاجنده يو غورمش بزى قدر،
آلديرمه بويله گلمش، بو دنيا بويله گيدر.

بگا كفندر ياتاق، سگا طابوتدر حوض،
سن قيوريل، بن گيدهييم، صوڭ پيغمبر قىلاووز.

يول اونڭ، وارلق اونڭ گريسي هپ انغاريا،
يوز اوستى چوق سوريندڭ، آياغه قالىق سقارياه!

تنبل احمد – ضيا گوڭ آلب

بر پادشاهڭ عشق يوزندن دليرمش بر او غليله اوچ قيزى واردى. قيزلرڭ دوگون زمانى
گچمگه باشلامشدى. بر گون بو اوچ سلطان، بوستانجى باشيى چاغيرديلىر. هر برى بر
قارپوز ايصمارلادى. بيوگى چوق گچمش بر قارپوز؛ اورتانجيسى از گچمش، گوچوگى
تام كمالنده بر قارپوز سيتهدى. بوستانجى باشى ايستهينلن قارپوزلرى گتيردى. سلطانلردن
هر برى كندينكنه آدينى يازارق قارپوزلرى پادشاهه گوندرديلىر. پادشاه قارپوزلرى برر
برر كسدى. قيزلرينڭ بو بيلمهجهلرندهكى معنالرى آڭلادى.

پادشاه ابتدا بيوڭ قيزينى چاغيردى. "سنى بر گنجه مى ويرهيم يوقسه ارگين و اولغون
بر آدمه مى ويرهيم؟" ديه سوردى. بيوڭ سلطان "سز بيليرسڭز پادشاهم" ديه جواب
ويدى. پادشاه بونى صاغ وزيرڭ اوغلينه ويردى، دوگونلرينى ياپدى. صوڭره اورتانجه
قيزينى چاغيرارق عينى سؤالى سوردى و عينى جوابى آلدى. بونى ده صول وزيرڭ
اوغلينه ويردى. صيره گوچوگ قيزينه گنجه اونى ده چاغيردى. اوڭا ده عينى سؤالى
سوردى. فقط گوچوگك سلطان سرايلره مخصوص نازكانه ريباه لزوم
گورمهدى: "شوكتلى باباجيغم! بنى گنجه ويرىڭز." ديدى. پادشاه بو جوابدن اوفكهلندى.
همان تاللر چاغيرتارق نرهده تنبل، عاجز، خيمبيل بر گنج وارسه خبر ويريلمهسينى

اعلان ايتتردى. مگر فقير بر قادنچيزيڭ تنبل احمد آدلى بر اوغلى وارمش. يريندن قالمهيه بيله اوشه نيرمش. بونڭ قولوبه سيني پادشاهه خبر ويرديلر. پادشاه كوچوك قيزيني جزا اومق اوزره بو گنجه ويردى. بونلرڭ ده دوگونى ياپيلدى.

تنبل احمد بر گون اوڭ باغچه سنده هاوا آلمق ايستهدى. آنهسى اونى آرقاسينه آلاق باغچه گوتوردى. سلطان خانم ديدى كه "سن اونى باغچه گوتوردڭ اونى باغچه دن گتيرمك ده بڭا دوشر." قايناناسى ديدى كه "آه سن اونى ناصل گتير بليرسڭ" ديينجه "قوجام دگلمى؟ آلبته گتيريرم." ديدى و همان موطفاغه قوشدى؛ آتشلى بر اودون آلاق تنبل احمدڭ يانينه گيتدى. "سن هيچ اوطانمازميسڭ؟ آنڭ سنى باغچه صيرتندە گتيروب گوتورويور. داها نه زمانه قدر اوده قالاچسڭ؟ هايدى گيت، چالش، پارا قازان! سن ده بر آدم اول! يوقسه بو اودنله سڭا اعلا بر ضيافت چكريم." ديدى. تنبل احمد بو حالى گورنجه قورقوسندن سوقاغه فيرلادى، چارشويه گيتدى. اوراده اونڭ بونڭ اشياسيني طاشيمايه باشلادى. آقشامه قدر بش اون قروش قازاندى. آقشام اولنجه اوه گلدى، يواشچه قاپيى چالدى.

تنبل احمد: طاق طاق طاق!

آنهسى: كيم او؟

تنبل احمد: بنم تنبل احمد.

آنهسى: گير ايچهرى.

خانم اوده مى؟ - اوده.

اودون النده مى؟ - النده.

اويله ايسه ايچرى گلهمم. آل بو پارايى بن ينه چالشمايه گيديورم.

آنهسى هر نه ياپدى ايسه تنبل احمد ايچرى گيرمهدى.

ارتهسى گون ينه بش اون قروش قازانرق آقشام قاپييه گلدى.

تنبل احمد: طاق طاق طاق!

آنهسى: كيم او؟

تنبل احمد: بنم تنبل احمد.

آنهسى: گير ايچهرى.

خانم اوده مى؟ - اوده.

اودون الندهمى؟ - النده.

اويله ايسه ايچرى گلهمم. آل بو پارايى بن ينه چالشمایه گيديورم.

ارتھسى گون بر نُجار تنبل احمده بش يوز ليره ويردى. " بو پارايى خارجلق اولارق

عائلهگه بيراق. سنى کروان باشى تعيين ايديورم. بنمله برابر بغداده گيدهجكسكڭ. حيوان

باشينه سگا يوز قروش ويرهجگم. " ديدى. تنل احمد بو تكليفى قبول ايتدى. بش يوز قروش

آلارق اوه گلدى.

- طاق طاق طاق!

- كيم او؟

- بنم تنبل احمد.

- گير ايچهرى.

- خانم اوده مى؟

- اوده.

- اودون الندهمى؟

- النده دگل.

- آل بو بش يوز قروشى بن تجارت ايچون بغداده گيديورم.

- اوغلم ايچرى گل ده بر يوزينى گورهيم.

- خانم اودهدر، گلهمم. اللهه ايصمارلادق.

تنبل احمد کروانله برابر يوله چيقدى. کروان بر گون ايصسز، آغاجسز، صوسز بر چوله

راصت گلدى. آرايه آرايه تپه لر آراسنده گيزلى بر قويو بولديلر. تجار، تنبل احمده قووه

ايله قويويه اينمه سيني، اوراده قويويو صو ايله طولدورناسيني امر ايتدى. بو ايشكڭ

اوجرھتى اولارق حيوان باشنه بر ليره آليناقدى. تنبل احمد قويويه ايندى، قووايى صو

ايله طولدوردى. کروان خلقى قووايى، قووايى يوقارى چكديكجه حيوانلره صو ويريورلردى. حيوانلر صويى بيتيرنجه تکرار قووايى صالليورلر، تنبل احمد اونى ينيدين طولدوريوردى.

تنبل احمد قويونك ايجنده بر قاپى گوردى. قاپيدن ايچرى گيرنجه كنديسنى بر كوشك ايجنده بولدى. بو كوشكده قاره گوزلو گوزل بر قيز اوترمش، محزون محزون دوشونويوردى. قاره گوزلو قيز تنبل احمدى گورنجه "آمان الله عشقنه اولسون، بنى بو قويودن قورتار." ديه يالوارمايه باشلادى. تنبل احمد "شمى سنى بورادن چيقاريرسه م ديشاريدكى آرقادشلم بلکه سگا فنالق ايدرلر. داها برقاچ گون صبر ايت. ايلك اوغراديغمز شهرده کرواندىن آيريلارق ايكي آت و بر مرديونله بوراه گلهجگم، سنى قورتاراجغم." ديدى. قيز كنديسنى اونوتماسين ديه يوزيگوني پارماغندن چيقارارق تنبل احمدك پارماغينه طاقدى. تنبل احمد، كوشكك باغچهسنه چيقينجه اوراده يمشلرى طبعي نارلردن فارقسز صنعى نار آغاچلرى گوردى. تنبل احمد طبعي صانديغى بو نارلردن قوپارارق اوموزندهكى حيبهسينك ايكي گوزيني طولديردى و قيزه ودا ايدمرك قويودن چيقدى. يولده كندى مملهكتينه كيدن بر کروان راصت گلدى. بو کروانك ايجنده اسكى بر آرقاداشيني گوردى. حيبه يى بو آرقاداشينه ويرمرك اوينه گوندردى.

بر گون آقشامه طوغرى تنبل احمدك قاريسيله آنهسى اوڭ اوڭده قونوشيورلردى. قاپى چالدى. "تنبل احمد سزه گوندردى." ديه ايچريه نارلرله طولو بر حيبه ويريلدى. كوچوك سلطان نه گزل نارلر ديبرك حيبه يى كيلره گوتوردى. بر گيجه گلين خانم قايناناسينه "بو گوزل نارلردن بر تانه سيني كسهلم ده بيهلم." ديدى. بر نار گتيرمرك كسدى. نارك ياپمه اولديغيني اچينك اينجى، الماس، ياقوت و زُمزُدلرله طولو اولديغيني گورديلر. بو نارلرى صاقلاليم ديديلر.

ارتهسى گون نارلردن چيقان مجوهرلرى ساتديلر. بونك پاراسيله پادشاهك سراينه قارشى گوزل بر سراى ياپتيرديلر. ايجنده تگيه گبى بتون يولجيلرک و سياحلك مسافر ايديلهجگنى، اعلا يمكلر ويريلهجگنى اعلان ايتديلر.

پادشاه وزیرینە "بو سرايڭ صاحبينى بيلمك ايستيورم. قياقتمىزى تىدىل ايدەرك بر چوربه ايچەلم، بلکہ صاحبلرىنى دە گورورز" دىدى. درويش قياقتىنى گيەرك يڭى سرايه گلدیلر. آدمردن هيچ بىرىنى طانيامادیلر.

تنبل احمدڭ كروانى بغدادە اولاشنجه تجار اوڭا بر آلتون تپسى ويردى. "بو تپسى موصل پادشاهنە گوتورورسەڭ سڭا چوق بخشيش ويرەجكدر." دىدى. تنبل احمد موصلە گيدەرك تپسى پادشاهە تقدیم ايتدى. پادشاه تنبل احمدڭ پارماغندەكى يوزيگى گورنجه درت سنەدن برى غائب اولان قيزينڭ يوزيگى اولديغىنى طانيدى. پادشاه يوزيگڭ نە صورتلە انە گچديگىنى صوردى. تنبل احمد، قويو ماجراسىنى آڭلاتدى. پدشاه "او بنم قيزيمدر. سزڭ مملكتڭ ولى عهدينە نشانلير. بر گون قيزيم اورتەدن غائب اولدى. چوق آرادق بولامادق. نشانلىسى دە اوغراديغى فلاكتدن چيلديردى. شمى قيزىمى قويودن قورتاريسەڭ هم بندن هم دە كدىنى پادشاهڭدن چوق احسانلرە نائل اولورسڭ." دىدى. تنبل احمدە بش اون آرابە ايلە بر طابور عسكر ويردى. تنبل احمد قويونڭ ياننە گلنجه ايچنە ايندى. قارا گوزلى سلطانڭ بتون هشياسىنى ديشارى چقاردقن سوڭرە سلطانە دىدى كە "شمى سن دە چيقمغە حصرلان، فقط اوڭجە بن چيقاجم. چونكە سن داها اول چيقارسەڭ بنى بورادە بىراقمە احتمالى وار." تنبل احمد قويودن چيققدن سوڭرا سلطانى دە چيقاردى. موصلە باباسينڭ يانينە گوتوردى. قيز باباسيلە، آنەسيلە گورشكدن سوڭرا نشانلىسينڭ يانينە گيتمك ايستەدى. تنبل احمد نشانلىسينڭ انشتەسى اولديغىنى كنديسى دە مملكتە گيتمك اوزرە اولديغندن برابر گوتورەبيلەجگىنى سويلەدى. سلطان ممنونيتلە برابر گيتمگە راضى اولدى.

قافلە شەرە بر ساعت مسافەدەكى بر كويه اولاشنجه تنبل احمد: "سز بورادە قوراجمزر چاديردە بکلەيڭز. بن گيدوب گلديگيڭزى خبر ويرەيم." دىدى. تنبل احمد قولوبەسينڭ قاپيسنە گلدى. سلطان خانم تنبل احمد گلنجه طانيەبيلسن ديه قولقبەيى بىقتيرمامشدى. تنبل احمد قاپىي چالدى.

- طاق طاق طاق.

- كيم او؟

- بىنم، تىنبل احمد.

- ايچرى گلەسەڭە قوجا جىغم.

- خانم اوده مى؟

- اوده.

- اودون النده مى؟

- النده دگل.

تىنبل احمد ايچرى گلدى. بىر دە نە گورسون. اولرىنڭ ايچى محتشم بىر سراى اولمش. قارىسى گوندرىگى نارلرڭ مجوهرات ايله دولو اولدىغىنى يالڭز بىر تانەسىنى ساتمقلە بىر سراى ياپتىردىقلىرىنى آڭلاتدى. تىنبل احمد دىدى كە "بونلرڭ پرىسىنى دە گتىردىم. دورت سەندەن بىرى دلى اولان قاردىڭ بو پرىسى گورنجه يڭدن آقلاناجق. چونكە بو پرى اونڭ او قدر عشقلە سودىگى نشانلىسىدەر. سلطان بو خبردن چوق مەنون الدى. تىنبل احمدە : "س حمامە گىت، البسەڭى دگىشدر، بىن اونى گتىرىرم." دىدى. ھەمان آلتون آرابالرى حاضرلاتارق قارشولامغە گىتدى. قارە گوزلو سلطانى بىوك بىر دەدبە ايله سرايە گتىردى. ارتەسى آقشام پادشاھلە اوغلىنە بىر گوزل ضىافت چڭدى. پادشاھ اسپتر ايسنەمز دلى شەزادەيى دە بىر ابر گوتورمگە راضى اولدى. دلينڭ ھىچ كەمسەيە بىر ضررى يوقدى. يالڭز درىن بىر قسوت ايچندە ياشىيور، ھطرافندە سويلەنن سوزلردن ھىچ خبردار اولمىوردى. پادشاھ تىنبل احمدى طانىمادى. او صىرادە كوچوك قىزى ياسمىن چوبوغىنى گتىرەرك كندىسنە تەقدىم ايدىنچە طانىدى.

پادشاھم! "بىنى تىنبلەكەن قورتاروب ھىچ يورلماز بىر آدم حالنە قویان قىزىڭزدر. او بىنى كندىسىنە لايىق بىر قوجە ياپدى. بىن دە اوڭا و سزە غايت قىمتلى بىر ھىدە گتىردىم. دورت سەندەن بىرى شەزادەيى بو حالدە بولوندىران سوكىلىسىنى گتىردىم." بو آندە دورت سەنەلك عشق حسرتىلە يانان قارە گوزلو سلطان ايچرى گىرەرك شەزادەيە طوغرى قوشدى. شەزادە بونى گورنجه النى نە گوتوردى. گزلى جانلانمغە باشلادى. حالندن، طورندن ياوش ياوش خاطرالرىنڭ اوياندىغى، حافزاسنڭ بىرىنە گلدىگى آڭلاشلىيوردى. بىر قاچ ثانىە گچدەن سوڭرا تامامىلە عقلى باشنە گلدى. "آھ سوكىلم!" دىەرك نشانلسنە صارىلدى.

پادشاه قیزینه و دامادینه تشکرلر ایتدی. قیرق گون قیرق گیجه دوگون یاپیلار ق شهزاده
ایله قاره گوزلو سلطان مرادلرینه ایردیله.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Fiil yapımlar ekleri nelerdir?
2. Zarf-fiil ve sıfat-fiil eklerini yazınız.
3. Türkçe zamirleri yazınız.

ÜÇÜNCÜ HAFTA

ÜNİTE III: HAL EKLERİ, İYELİK EKLERİ, ZAMAN EKLERİ, KAPALI E, SORU EDATI

KONULAR:

1. Hal Ekleri
 - a. İlgı Eki (Tamlayan Eki)
 - b. Yönelme Eki
 - c. Yükleme Hali
 - d. Bulunma Hali
 - e. Ayrılma Hali
 - f. Vasıta Hali
2. İyelik Ekleri
 - a. Teklik 1. Şahıs
 - b. Teklik 2. Şahıs
 - c. Teklik 3. Şahıs
 - d. Çokluk 1. Şahıs
 - e. Çokluk 2. Şahıs
 - f. Çokluk 3. Şahıs
3. Zaman Ekleri
 - a. Görülen Geçmiş Zaman
 - b. Geniş Zaman
 - c. Öğrenilen Geçmiş Zaman
 - d. Şimdik Zaman
 - e. Gelecek Zaman
4. Kapalı e
5. Soru Edatı (mı, mi)

AMAÇLAR:

1. Hal eklerini öğrenmek
2. İyelik eklerini öğrenmek
3. Zaman eklerini öğrenmek

4. Kapalı e'yi öğrenmek
5. Soru Edatını (mı, mi) öğrenmek

HAZIRLIK SORULARI

1. Damaksı n sesinin kullanıldığı yerler nelerdir?
2. Bulunma hali ekinin yazımında t-d farkı var mıdır?

HAL EKLERİ

İsim çekim eklerinin imlâsı da diğer birçok ek gibi kalıplaşmıştır ve tek şekillidir.

İlgi Eki (Tamlayan Eki) ك, نك :

-ın, -in; -un, -ün; -nın, -nin; -nun, nün şeklinde yazılan bu ek, ünsüzle biten kelimelerde nazal n sesini gösteren ك ile ünlüyle biten kelimelerde نك şeklinde yazılmaktadır. Ek ünlüsü hiçbir zaman yazılmaz.

كتابك (kitabın), دفترک (defterin), سوزک (sözün), ائنه نك (annenin), قورونک (kurunun)

Yönelme Eki (به):

-a, -e; -ya, -ye şeklinde okunan bu ek, ünlü ünsüz ile bitme durumuna göre به şekillerinde yazılır.

کتابه (kitaba), بابایه (babaya) gibi.

Yükleme Hali (ی بی):

-ı, -i; -u, -ü; -yı, -yi, -yu, -yü şeklinde okunan ek, ünlü ünsüz ile bitme durumuna göre ی بی şeklinde yazılır.

کتابی (kitabı), بابایی (babayı)

Bulunma hali (ده):

-de, -da; -te, -ta şeklinde okunur ancak tek şekilde yazılır.

اوده (evde), باشده (başta) gibi.

Ayrılma Hali (دن):

-den, -dan; -ten, -tan şeklinde okunur. Tek şekilde yazılır.

اودن (evden), كوشكدن (köşkten)

Vasıta Hali (له يله):

-la, -le; -yle, -yla

Bu ek, edat olarak (ile) ayrı da yazılabilir.

خيزله (hızla), دوه يله (deveyle)

- Osmanlı Türkçesindeki eklerin birçoğu bugün yazılıştan farklı okunmaktadır. Okunuşları bugünkü telaffuza göre yapılsa da yazarken kalıplaşmış şekillerine dikkat etmek gerekir.
- İlgi hali eki, isim tamlamalarında tamlayan unsurudur. Tamlanan unsurun aldığı ek, 3. şahıs iyelik eki, yani tamlanan ekidir. Günümüzde Türkçesinde -1, -i; -u, -ü; -sı, -si; -su, sü şeklinde yazılan bu ek, سی ی şeklinde yazılır ve ünlü uyumuna göre okunur.

علي نك باباسی (Ali'nin babası), توركلرك انايوردی (Türklerin anayurdu) gibi.

İYELİK EKLERİ

Teklik 1. Şahıs (م):

-m, -ım, -im, -um, -üm

Yardımcı ünlü yazılmaz.

کتابم (kitabım), سوزم (sözüm), کوزوم (kuzum)

Teklik 2. Şahıs (ك):

-n, -ın, -in, -un, -ün

Yardımcı ünlüsü yazılmaz.

کتابك (kitabın), سوزك (sözün), باباك (baban)

Teklik 3. Şahıs (سى ی):

-1, -i; -u, -ü; -sı, -si; -su, sü

Aynı zamanda tamlanan ekidir.

توركلرڭ آنايوردى (Türklerin anayurdu) gibi, على نڭ باباسى (Ali'nin babası)

Çokluk 1. Şahıs (مز):

-mız, -miz; -muz, -müz; -ımız, -imiz; -umuz, -ümüz

قاردهشمز (kardeşimiz), دفترمز (defterimiz), قوزومز (kuzumuz)

Çokluk 2. Şahıs (نز):

-nız, -niz; -nuz, -nüz; -ınız, -iniz; -unuz, -ünüz

قاردهشگز (kardeşiniz), قوزونوز (kuzunuz)

Çokluk 3. Şahıs (لری):

-leri, -ları

سوزلری (sözleri), قاردهشلری (kardeşleri)

- Teklik ve çokluk 3. şahıs iyelik eklerinden sonra isim hal ekleri geldiğinde araya n sesi girer. Bu durumda;

- Bitişik harflerden sonra teklik 3. şahıs iyelik ekini gösteren ى yazılmaz.

كتابنى كتابى ; باشنى باشى

- Ayrı yazılan harflerden sonra ve çokluk 3. şahısta ى yazılır.

كتابلرىنى, سوزلىنى

KAPALI E

Günümüz Türkçesinde kullandığımız e harfi, açık-geniş bir e sesini gösterir. Bunun dışında bazı kelimelerde daha dar bir e sesi görülmektedir. Buna kapalı e denilmektedir. Bilimsel çalışmalarda bu ses, è şeklinde gösterilmektedir. Bugünkü Türkçede yazılmamakla birlikte okunuşta duyulur. el: organ eli; èl: yabancı gibi.

Anadolu ağızlarında bu ses daha çok görülür.

Bugün e ile telaffuz ettiğimiz birçok kelime, 13. – 14. yüzyıllarda, yani Türkiye Türkçesinin yazı dili olarak gelişmeye başladığı devirlerde i sesi olarak yer almaktaydı. Bazı örnekleri şu şekilde verebiliriz:

el = il, gece = gice, ertesi = irtesi, yedi = yidi, demek = dimek, etmek = itmek, vermek = virmek, yemek = yimek.

Bazılarının yazılışları şu şekildedir: ايرتسى, گيجه, ايل

Soru Edatı –mı, -mi

-mı, -mi; -mu, -mü

Her zaman می şeklinde yazılır.

Bitişik ve ayrı şekillerde yazılır.

دگلمی, وار می

ZAMAN EKLERİ

Görülen Geçmiş Zaman

Bu zaman eki, 3. teklik şahısta –dı, -di; -du, -dü; -tı, -ti, -tu, -tü

Yazılışı tek şekildedir: دی

Diğer şahıs kiplerinde de d'li şekil kalıplaşmıştır, ses uyumları göz önünde bulundurulmaz.

Tablo halinde şu şekilde gösterebiliriz:

آلدم	گلدیم	بولدیم	گولدیم	آچدیم	ایچدیم	اوچدیم	دوشدیم
آلدك	گلدك	بولدك	گولدك	آچدك	ایچدك	اوچدك	دوشدك
آلدى	گلدى	بولدى	گولدى	آچدى	ایچدى	اوچدى	دوشدى
آلدق	گلدق	بولدق	گولدق	آچدق	ایچدق	اوچدق	دوشدق
آلدگز	گلدگز	بولدگز	گولدگز	آچدگز	ایچدگز	اوچدگز	دوشدگز
آلدیلر	گلدیلر	بولدیلر	گولدیلر	آچدیلر	ایچدیلر	اوچدیلر	دوشدیلر

Görülen geçmiş zaman ekinde şu konulara dikkat edilmelidir:

- Kalıplaşmıştır, tek şekilde yazılır. Ses uyumlarına bağlı kalmaz.
- Teklik ve çokluk 2. şahıslarda damaksız n harfi ك ile yazılır ancak normal n olarak okunur.
- Çokluk 2. şahısta kalın ünlülü fiillerde دق, ince ünlülerde ise دك şeklinde yazılır.
- Teklik 2. şahıstaki دك ile çokluk 2. şahısta ince ünlülü fiillere getirilen دك karıştırılmamalıdır. Aynı gibi görünse de cümle içindeki durumuna göre ayırt edilebilir.
 - سن أوه كلدك Sen eve geldin.
 - بز أوه كلدك Biz eve geldik.
- Görülen geçmiş zamanın olumsuzu fiile ما، م (-me, -ma) eklenerek yapılır.
 - ألمادم almadım
 - بیلمدى bilmedi
 - اوشومدك üşümedik
 - آگلامدك anlamadın

- Bazı dönemlere ait metinlerde 1. teklik ve 2. çokluk şahısta –maz, -mez eki görülmektedir.
گلمزم (gelmezem), ايستمزك (istemezük)

Öğrenilen Geçmiş Zaman

-mıŝ, -miŝ; -muŝ, -müŝ

مش

Tek şekilde yazılır.

Ek ünlüsü hiçbir zaman kullanılmaz.

Şahıslara göre çekim tablosu aşağıdaki gibidir:

گلمشم	آلمشم
گلمشسك	آليرسك
گلمشئر	آلمشئر
گلمشئر	آلمشئر
گلمشسگئر	آلمشسگئر
گلمشئر	آلمشئر

- Ekin olumsuz çekimi fiil gövdesine kalın ünlülü fiillerde ما, ince ünlülü fiillerde de م getirilerek yapılır.

○ طورمامشسكز (durmamıŝsınız); كسممشسك (kesmemiŝsin)

*** Arapça kelimelere özgü olan hemze, kelime içinde kendisinden önceki harf yuvarlak ünlülü ise var harfinin üzerinde و gibi yazılır.

مؤلف (müellif), مؤمن (mü'min)

*** Tenvin yalnızca Arapçadan alınan kelimelerde bulunur. Osmanlı Türkçesinde daha çok kullanılan tenvin iki üstündür; ا , ة ve bazen de ى harfi üzerine konur. Konulduğu harfi, an, en şeklinde okutur. ة Osmanlı Türkçesinde ya ت ya da ة şeklinde bulunur.

Tenvin daha çok harf anlamında kelimeler yapar. Hareke işareti de kullanılmayabilir. Bazı örnekleri görelim:

اساساً, فكرياً, بعضاً

Şimdiki Zaman

بيور, يور

-yor, -iyor, -uyor, -üyor

Ünlü ile iten fiillerde يور, ünsüzle biten fiillerde بيور gelir.

Şimdiki zamanın yazılışı tablodaki gibidir:

گليورم	آليورم
گليورسڭ	آليورسڭ
گليور	آليور
گليورز	آليورز
گليورسڭز	آليورسڭز
گليورلر	آليورلر

- Şimdiki zamanı ifade etmek için kullanılan –mekte, -makta eklerinin yazımı şöyledir:

بكله مكدە يم (beklemekteyim) دوشونمكدە سڭز (düşünmektesiniz)

- Yardımcı ünlüyü gösteren ى harfi, fiil bitişen harflerden biriyle bitiyorsa yazılmaz, bitişmeyen harflerden biriyle bitiyorsa yazılır.

گورييور آليور gibi.

- Bekle-mek, dinle-mek, işle-mek, inle-mek gibi fiil tabanlarına ek doğrudan eklenir.

بكله يور ديگله يور gibi.

Bu gibi kelimeler bilimsel çalışmalarda bekleyor, dinleyor şeklinde yazılmaktadır. Ancak son zamanlarda bazı metinlerde bu tarz yazılışlar görülmektedir.

- **Şimdiki zamanın olumsuzu** م ile yazılır.

آلميور بيلميورز gibi.

Gelecek Zaman Eki

-ecek, -acak

اجق : kalın ünlülerde,

جك : ince ünlülerde

Fiil ünlüyle bittiği zaman araya ye harfi gelir.

Kalın ünlülü fiil tabanlarında teklik ve çokluk birinci şahıs eklerinde ek ünsüzü ğayın ile yazılır. Aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

گله جگم	آلاجغم
گله جگسگ	آلاجقسگ
گله جك	آلاجق
گله جگز	آلاجغز
گله جگسگز	آلاجقسگز
گله جكلر	آلاجقئر

- Gelecek zaman olumsuzu, fiile kalın ünlülü fiillerde ما, ince ünlülü fiillerde ise مه getirilerek yapılır. Ayrıca araya ى sesi getirilir.

آلماياجاغم (almayacağım) گلمه به جگسگز (gelmeyeceksiniz) gibi.

*** Gelivermek, alivermek, oluvermek gibi yardımcı birleşik fiillerin oluşturulmasında kullanılan -ı, -i; -u, -ü zarf-fiil eki ى ile yazılır:

گلیویردیلر (geliverdiler) آلیویردم (aliverdim) gibi.

اوقومه متنلری

آقینجی - یحیی کمال

بیڭ آتلی آقینلرده چوجقلر گبی شندک!
بیڭ آتلی او گون دیو گبی بر اوردوی یندک،

آق طولغالی بگلر بگی هایقیردی: ایلرله!
بر یاز گونی گچدک طاناندن قافیلهلرله

شیمشک گبی بر سمتہ آتیلدق بییدی قولدن
شیمشک گبی تورک آتلینڭ گچدیگی یولدن.

بر گون طولی دیزگین بوشانان آتلمیزله
بییردن بییدی قات عرشه قاناتلاندق او خیزله.

جنتده بگون گللی آچمش گورورز ده
حالا او قیزیل خاطرہ تیتیرر گوزومزده

بیڭ آتلی آقینلرده چوجقلر گبی شندک!
بیڭ آتلی او گون دیو گبی بر اوردوی یندک،

برنجی سوز- بدیع الزمان سعید النورسی

بسم الله هر خيرك باشيد. بز دخى باشده اوگا باشلريز. بيل اى نفسم، شو مبارك كلمه اسلام نشانى اولديغى گبى، بنتو موجوداتك لسان حاليله ورد زبانديدر⁸. بسم الله نه بيوك توكنمز بر فوت، نه چوق بيتمز بر بركت اولديغنى آكلامق ايسترسهك شو تمثيلى حكايه جگه باق ديگله. شويله كه:

بدوى عرب چوللر نده سياحت ايدن آدمه گر كدر كه، بر قبيله رئيسك اسمنى آلسين و حمايه سنه گير سين. يا شقيلرك شرندين قورتولوب حاجاتيني تدارك ايدهل سين. يوقسه تك باشيله دشمن و احتياج اتنه قارشى پريشان اولاجقدر. اشته بوله بر سياحت ايچون ايكي آدم، صحرايه چيقوب گيديور لر. اولردن بريسي متواضع ايدى. ديگرى مغرور... متواضعى، بر رئيسك اسميني آدى، مغرور آلمادى. آلانى هر بيرده سلامتله گزدى. بر قاطع الطريقه راست گلسه دير: "بن فلان رئيسك اسميله گزريم." شقى دفع اولور، ايليشه مز. بر چاديره گيرسه او نام ايله حرمت گورور. اوتهكى مغرور، بتون سياحتنده اويله بلالر چكر كه تعريف ايديله مز. دائما تيتير، دائما ديلنجيلك ايدر دى. هم ذليل هم رزيل اولدى.

يشته اى مغرور نفسم! سن او سياحسك. شو دنيا ايسه بر چولدر. عجزك و فقرك حدسيدر. دشمنك، حاجاتك نهايتسيدر. مادام ايله در؛ شو صحرانك مالك ابديسى و حاكم ازليسينك اسمنى آل. تا بتن كائناتك ديلنجيلگندن و هر حادثاتك قارشيسنده تيتير ممدن قورتولاسك.

اوت بو كلمه اويله مبارك بر دفينه در كه: سنك نهايتس عجزك و فقرك، سنى نهايتس قدرته، رحمته ربط ايدوب قدير رحيمك درگاهنده عجزى، فقرى الك مقبول بر شفاعتجى ياپار. اوت بو كلمه ايله حرمت ايدن او آدمه بگزرگه عسكره قيد اولور. دولت نامنه حرمت ايدر. هيچ بر كمسندن پرواسى قالماز. قانون نامنه، دولت نامنه دير، هر ايشى ياپار، هر شينه قارشى طايانير.

استانبولى ديگله بيورم

استانبولى ديگله بيورم گوزلرم قاپالى
اوگجه خفيفدن بر روزگار اسيبور.
ياواش ياواش سالانبيور.
ياپراقلر آغاچلرده.
اوزاقلرده چوق اوزاقلرده،

8. ديل.

صوجىلرڭ ھېچ دورمايان چىنغراقلرى،
استانبولى دىڭلەيپورم گوزلرم قاپالى.

استانبولى دىڭلەيپورم گوزلرم قاپالى
قوشلر گچيپور دىركن،
يوكسكلردن سورو سورو چىغلق چىغلق،
آغلر چكىليور داليانلرده،
بر قادينڭ صويه دگيور آياقلرى.
استانبولى دىڭلەيپورم گوزلرم قاپالى

استانبولى دىڭلەيپورم گوزلرم قاپالى
بر قوش چىرپينيور اتكلرنده
آلنڭ صىجاقمى دگلمى بيلمپورم،
دوداقلرڭ ايصلاحمى دگلمى بيلمپورم،
بياض بر آى دوغبيور فيستىقلرڭ آراسندن،
قلبنڭ ووريشندن آڭلايورم،
استانبولى دىڭلەيپورم.

غزل – نامق كمال

سڭا سندن گلير بر ايشده انجاق داد⁹ لازمسه
اميدڭ كس ظفردن غيردن امداد لازمسه

حياتكدن ندىن ھېچ ائشْتِيَاھ¹⁰ ايتمزسڭ آى غافل
جهانده گوردىگڭ ھر حالى ائشْتِيَاھ¹¹ لازمسه

چوققلقدن نيچون دور ايلەمش انسانی استعداد¹²

9. عدالت.

10. شۇئھه ايتمه.

11. اولماسىنى اوزاق گورمه، احتمال ويرمه.

اگر هر مَطْلَبِكْ¹³ تحصيلنه فریاد لازمسه

تَفَوُّقِ-یَابِ¹⁴ عرفان ایلهمك آخفادی لازمدر

حَمِيَّتِ مَسْلُكِنْدِه غیرتِ اَجْدَادِ لازمسه

عمومی مُسْتَفِيدِ ایتمز خصوصكْ حَقِينِي ابطال

صاقین بر فردی اَزْ مه غیرتِ اَفْرَادِ لازمسه

سِنَكْ ایلسدن فرَقَكْ ندر عنْدِمِه اِي غَدَارِ

خَدَانَكْ نَعْمَتِنْدِن هر كَسِي اِبْعَادِ¹⁵ لازمسه

نه جَرِنْتَلِه ایدرسكْ حَقْسِرِ ایشده حَقُّنِ اِسْتِمْدَادِ¹⁶

یِدْ قُدْرَتِ مِي اولسون عالمه جِللَادِ لازمسه

تَوَاضِعِ عَيْنِ رَفْعَتُ خِدْمَتِ مَلَّتِ سِيَادَتْدِر¹⁷

اولونسون خُلُقِ پِيغْمَبِرْلِه اِسْتِشْهَادِ¹⁸ لازمسه

صَلَاحِ اُمِيدِنِه دوشمه مَوَاعِيدِ¹⁹ اَكَارِ بَدَنِ²⁰

زَوَالِ جِهْلِه باقِ مَقْسُودِكْ مِيعَادِ²¹ لازمسه

ذِكَا بر شعله دركیم شانی عالیدر تَنْزُلْدِن

بُولُورْسَكْ اَهْلِ اِسْتِغْنَادِنِ²² اِسْتِعْدَادِ لازمسه

¹² يَتَمَنَكْ، قابليت.

¹³ طلب.

¹⁴ اوستون اولمه.

¹⁵ اوز اقلاشديرمه.

¹⁶ ياردم ايستهمه، امداد ديلمه.

¹⁷ افتديلك، بگلك.

¹⁸ دليل گوسترمه، شاهد توتمه.

¹⁹ وعدلر، وپريلمش سوزلر.

²⁰ ياقين اقربالر.

²¹ تعيين ايديلن سوره، تانينان زمان.

²² قناعت ايدوب بر شينه احتياج دويمامه، طوق گوزلوك.

قاپليما دهرڭ اِغْفالَاتنه²³ اخلاق بختنده
سگا اول فنده وجدانڭ بيتر اُستاد لازمسه

دينير طبع بشرده اجتماع عَجَز و نخوتدر²⁴
جهانڭ طوريني بر حكتمه اسناد لازمسه

امين اول حشره سورمز حسرت ارباب استعداد
براز صبر ايله دهر دوندن²⁵ آلمق داد²⁶ لازمسه

نه رتبه بذل ايدرسهڭ²⁷ آرتار اول نسبتده محصولي
معارفدر جهانده بي نفاد²⁸ ايراد لازمسه

بِئَم صَبْرُمْلَه سَيِّرْ ايت اضطراب اهل اِقبالي
سگا گر حُسن و قُبْحِي كَشْف ايچون امداد لازمسه

بزه واجب كمال اَفْزَايش²⁹ صبر و متانتدر
فلكده هر جفاسين ايله سين مُزْداد³⁰ لازمسه

ابن كثير تاريخي ترجمه سي – خليفه عمر

... ناگاه بر او غلانجق اغلاديغن ايشتديلر. عمر اول ياگا تَوَجُّه ايدوب واردى اناسنه ايتدى³¹: "اللهدن قورق، او غلانيغڭ آغلاتمه!" ديدى گرو يرينه گلدى. بر زماندن سوگره گرو ايشتدى. گرو واروب

غفته دوشدروب يانلتما، قانديرمه. ²³

تَكَرَلَك، بيوكلنمه. ²⁴

الچاق دنيا. ²⁵

عدالت. ²⁶

بول بول و بىرمك، جومرتجه و بىرمك. ²⁷

بينمه، توكنمه، يوق اولمه. ²⁸

آرتمه، چوغالمه. ²⁹

چوق زياده، آرتمش. ³⁰

ديدى. ³¹

ایله دیدی، گرو یرینه گلدی. اوچنجی دفعه واروب آناسنه قاقیدی³². ایتدی: "نیچون بیله آغلادرسین؟" آناسی ایتدی: "بن بونی سوتندن گسّمك استهرم. باباسی بعضی غزالرده شهید اولمشدر. عمر دخی سوتدن کسيلمه‌ینجه او غلانجو غه وظیفه یازماز."

عمر ایتدی: "او غلانجو غك قاچ آلیقدر؟" ایتدی: "اون آلیقدر. "عمر ایتدی: "تعجیل ایتمه، یازقدر. " دنوب گیتدی. چونکه آرته اولدی، صباح نامازك امامت ایدوب قلورکن عمر آغلادی. شویله که قرآن او قودغی آغلادیغندن بلورمزدی. سلامدن سوگره صوردیله. ایتدی: "واى عمرك حالنه که نیچه او غلانجو قلاک هلاکنه سبب اولمش اولا. منادیه امر ایتدی، چاغیردی که: "او غلانجو قلاک سوتدن کسمه‌یك که هر او غلانجو غه ألبته وظیفه یازارز. " دیدی. و اطرافه بتیلر گوندهروب بو وجهله امر ایتدی. و بر گیجه دخی مدینه‌نك ظاهرینده یوروردی. خاتون گشی او غلانجو طوغرر. فی الحال اونه گلدی. ام گلثوم بنت علی یه ایتدی: "هیچ خبرك وار می که حق تعالی سگا بر ثواب میسر قیلدی. " ایتدی: "نیجه؟" ایتدی: "طور، او غلانجو طوغورنك حوایجی³³ نئسه آل، گدهلم. " و کندوسی آرقاسینه بر چوال اون گتوردی و یاغ گتوردی، گتدیله.

گلوب وم گلثوم ال خاتون کیشی قاتینه گیردی. عمر آریله قارگوده³⁴ کلجی³⁵ ایدرلردی. اول عورت بر او غلانجو طوغوردی. ام گلثوم چاغیردی، ایتدی: "یا امیر المؤمنین یولداشگه مژدله که او غلانجو غی طوغدی. " چون بو کشی امیر المؤمنین آدنی ایشندی. بیلدی که بو کشی عمردر. الن اوپوب آیاغینه دوشدی، إعتدارلر³⁶ ایتدی. بو گتوردکلرن عمر دخی بونلره تسلیم ادوب گیتدیله. اِسلم روایت ایدرکه بر گیجه عمرله طشره چیققد. گوردک بر اراق بیرده اود یانار. عمر ایتدی: "شونده کاربان³⁷ وارد، وارالم. " واردق، گوردک بر قاچ او غلانجو قلاکدر آغلاشورلر و بر خاتون کشی بر چوملهگی اود اوستینه قومشدر، اوتورر. عمر سلام ویروب ایتدی: "بو او غلانجو قلاک نیچون آغلاشورلر؟"

ایتدی: "آچلیقلرندن."

ایتدی: "بو چوملك ندر؟"

ایتدی: "صودر."

عمر آغلابوب دوندی، اوینه گلدی، بر چوال اون و بر طغرجق ایچ یاغینی گتوردی.

قیزمق، آزارلامق. ³²

احتیاجلر. ³³

قار ائلقده. ³⁴

سوز. ³⁵

عذر دیلمه. ³⁶

کروان. ³⁷

اسلم ایتدی: "یا امیر المؤمنین بن گتوربین."

عمر ایتدی: "قیامتده دخی بنم گناهلرمی سن می گتورسلک؟" گتوروب بو اوندن چوملگه براقدی و بر پاره یاغ براقدی. بشروب اول اوغلانجقره ویردی. یدیلر و اویودیلر. اندن دنوب گیتدی.

چناق قلعه ماصالی / ناظم حکمت

هلال شونی نقل ایدر هر گوگه چیقیشنده:

بوندن بیللرجه اول اسطانبولک دیشینده

اوج دگیزی سیر ایدن بر اسکی قلعه واردی

ایچینده پک مبارک بر اولیا یاتاردی.

یالچین دیوارلرینی آیدنلاتیرکن غروب

اوزاقدن باقینجه بو قلعه باغداش قوروب

تپهلره اوتوران بر دیدی آندیریردی،

اڭ جسور یوره کلرده قورقو اویاندیریردی

نور اینه رکن سمانن قاراڭلق ماز غاللاره

یشیل صاریقلی بر پیر بورونه رڭ آلاره

گوگسونده بر آی بیلدیز هر گيجه ذکر ایدردی.

بوراسی مقدسدر، کیمسه گیره مز دیردی.

ولینک قدرته اینانمایان دورت چاپقین

بو قلعه یه ایتدیلر گوگله لر یله آقین.

صانکه بر آن ایچینده چالقالاندی بر دڭز

ایچندن گلن بر دعا دولاشدی دهلیز دهلیز

گوستهر بو کافرلره قدرتی یا ربی!

بردن نره بیقیلدی قلعه داغ گوچر گبی

دوڑت چاپقین گوئەلرلە طاشلر آلتیندە قالدی.

قاراڭقلر بوشلوقدە ساللانارق آچالدی.

او گيجە دولیانك روحی اوچدی اللہہ،

هیچ کیمسە یاقلاشمادی بو قلعهیە بو داها.

اوتوز بش یاش شعری – جاہد صدقی طارانجی

یاش اوتوز بش یولڭ یاریسی ایدر

دانته گبی اورتاسندەبیز عمرڭ،

دلی قانلی چاغمزدەکی جوهر،

یالوارمق یاقارمق نافلہ بگون،

گوزگاڭ یاشنہ باقمەن گیدر.

شققلمہ قار می یاغدی نہ وار؟

بنم می اللہم بو چیزگلی یوز؟

یا گوزلر آلتندەکی مور خلقلر

ندن بویلہ دوشمن گورونرسکز

بیللر بیلی دوست بیلدیگم اینالر.

زمانلہ ناصل دگشیبور انسان

هانگی رسممہ باقسەم بن دگم

نردہ او گونلر، او شوق، او هیجان؟

بو گولر یوزلی آدم بن دگم

یالاندر، قایغیسز اولدیغم یالان.

خیال میال شیئلردن الک عشقمز،

خاطر اسى بىلە يابانجى گلير؛
ھاياتە برابر باشلايدىغىمىز،
دوستلارلە دە يوللار آيرىلدى بىر بىر
گىتدىكجە آرتيور يالنىزلىغىمىز.
گوك يوزىنىڭ باشقە رنگى دە وارمىش
گىچ فرق ايتدىم تاشىڭ سرت اولدىغىنى
سو انسانى بو غار، آتش ياقارمىش،
ھەر دوغان گونىڭ بىر درت اولدىغىنى
انسان بو ياشە گلنچە آگلارمىش.

آيوە صارى، نار قىرمىزى سوڭى بەھار،
ھەر يىل براز داھا بنمىسەدىگم
نە دنوب دورويور ھوادە قوشلار
نردن چىقىدى بو جنازە اولن كىم
بو قاچىنجى باغچە گوردى تارمار

نىلرسىڭ الوم ھركسىڭ باشىدە
اويودىڭ ايانامادىڭ اولاجق
كىم بىلىر نردە، ناصل، قاچ ياشىدە
بىر نمازلىق صۇلۇنتاڭ اولاجق،
تخت مىئالى او مۇسلى طاشىدە.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Hâl eklerini yazınız.
2. İyelik eklerini yazınız.
3. Zaman eklerini yazınız.

DÖRDÜNCÜ HAFTA

ÜNİTE IV: KİPLER, BAZI TÜRKÇE EDATLAR, EK FİİL ve BİRLEŞİK FİİLLER

KONULAR

1. Dilek şart kipi
2. Bazı Türkçe edatlar
3. İstek ve emir kipleri
4. Gereklilik kipi
5. Ek fiil ve birleşik fiil çekimleri
6. Farsça yapılı tamlamalar.
7. Farsça çokluk ekleri

AMAÇLAR

1. Türkçede kullanılan kipleri öğretmek
2. Ek fiil ve birleşik fiil çekimlerini öğrenmek

HAZIRLIK SORULARI

1. Dilek şart kipi, kendinden sonra gelen ekle bitişir mi?
2. Vâv-1 ma'düle ekinin yazımına örnekler veriniz.
3. Farsça ve Arapça tamlamlar arasındaki yazım farkları nelerdir?
4. Kaç çeşit Farsça çokluk eki vardır?

DİLEK ŞART KİPİ

-sa, -se

سه

Tek şekillidir. Ses uyumlarına bağlı olarak okunur.

Çekimi tablodaki gibidir:

گلسه م	آلسه م
گلسه ئك	آلسه ئك
گلسه	آلسه
گلسه ك	آلسه ق
گلسه كز	آلسه كز
گلسه لر	آلسه لر

- Dilek-şart çekiminde eklerin ek ünlüleri gösterilmeden de yazılabilir. Bu tarz yazım metinlerde görülebilir:

آسم (alsam) گلمسم (gelmesem) دونمسالر (dönmeseler)

Bazı Türkçe Edatlar

ایله / İle

İle bazen kelimelerle birleşerek vasıta hâli eki işleyişinde kullanılır. Bu durumlarda ünsüzle biten kelimelerde له, ünlüyle biten kelimelerde یله şeklinde yazılır.

بنمله (benimle) طاشله (taşla) سوزله (sözle)

ايچون / için

Yaygın olarak vav ile yazılır. Son zamanlarda ايچين imlâsı da görülmektedir. Ayrıca kelimeye -çün şeklinde eklenir.

ايچون گيتمك (gitmek için)

اونچن (onunçün)

نيچون / niçün

Bazen niçin şeklinde de yazılır.

İstek ve Emir Kipleri

Geçmiş dönemlerde istek ve emir kipleri ayrı ayrı yazılmıştır. Yakın dönemde bu ikisi aynı yazılmaya başlanmıştır. İstek ve emir oluşları, bağlama göre ayrıt edilir. Ayrıca zaman içinde “alır mısınız, gelir misiniz” gibi ifadeler de istek ifadesi için kullanılmaktadır.

Çekimleri tablodaki gibidir:

	كلمك	اقومق
Teklik 1. Şahıs	كلهيم	اوقيايم
Teklik 2. Şahıs	كل، كلهسك	اوقو، اوقوياسك
Teklik 3. Şahıs	كلسين	اوقوسون
Çokluk 1. Şahıs	كلهلم	اوقوالم
Çokluk 2. Şahıs	كلك، كلگز	اوقويوك، اوقويوكز
Çokluk 3. Şahıs	كلسينلر	اوقوسونلر

- Asıl istek ekleri olan –e, -a ekleri, bugün 1. şahısta hiç kullanılmaz: gelem, gidem gibi.
- 2. Şahıstaki –asın, -asınız şekli ve bunun olumsuzu özel bir rica veya uyarı anlamı için kullanılmaktadır.

اونوتماياسكز (unutmayasınız) دوشميه سك (düşmeyesin)

- 3. şahıstaki –sın, -sin; -sun, -sün ekleri tarihî dönemlerde sadece yuvarlak ünlülü yazılmıştır. Bu nedenle سون şeklinde kalıplaşmıştır. Yakın zamanda ise سین şeklinde de yazılmaktadır.

السون (alsun) گلمه سون (gelmesün)

- Emir ve isteğin olumsuz fiil tabanına ما ekleri getirilmek suretiyle yapılır.

آچمایایم (açmayayım) گیتمه یه یم (gitmeyeyim)

آچمایاساڭ (açmayasın) گیتمه یه ساڭ (gitmeyesin)

*** Kef harfi, bazı Türkçe kelimelerde iç sesteki g'ler zamanla sızıcılaşarak ğ'ye ve sonra da y'ye dönüşmüş; bazılarında ise g'ler yuvarlak ünlülerin etkisiyle v olmuştur. Yine de bu kelimelerin birçoğu kalıplaşmış olarak kef ile yazılmaya devam etmiştir.

بگ (bey) توگ (tüy) اڭر (eyer) بگنمک (beyenmek/beğenmek)

گوگرجین (güvercin) گوگده (gövde) سوگمک (sövmek)

*** Türkçede bağlama edatı olan “ve”, Arapça'dan alınmıştır. Bu edat, و şeklinde yazılır. كتاب قلم و (kitap ve kalem) gibi. Farsçada kullanılan و ise özellikle şiirlerde ve klasik dönemlerde sıkça görülür. Ünsüzle biten kelimelerden sonra u, ü ünlüyle biten kelimelerden sonra ise vu, vü şeklinde yazılır. روز شب و ruz u şeb gibi.

*** Arapça ve Farsça kelimelerin tanınması:

- ث ح ض ظ ع harflerini içeren kelimeler Arapçadır.
- Eğer bir kelimenin içinde ve sonunda hemze varsa Arapçadır.
- ژ harfi Farsçada bulunur. Ayrıca son zamanlarda Türkçeye giren Batı kaynaklı kelimelerde de bulunur.
- خ harfleri Arapça ve Farsça kelimelerde de görülür.
- Zikredilen bu harflerin olduğu kelimeler köken olarak Türkçe değildir. Ancak خ yazılan Türkçe kelimeler de vardır. خانم ve خان gibi.
- Türkçede kelime başlarında, birkaç zamir, edat ve ses taklidi kelime dışında c, l, m, n, r ve z harfleri bulunmaz.

- Görülen geçmiş zaman, i-di ekiyle okunur. Hasta idim, çalışan idiniz gibi. Günümüzde i-mek fiili düşmüş halde kullanılır: hastaydım, dersteydim gibi.

hasta idim خسته ایدم hasta idin خسته ایدان hasta idi gibi خسته ایدی

- Öğrenilen geçmiş zaman, i-miş ekiyle yapılır. Hasta imiş gibi. خسته ایمش

- İ-mek fiilinin şart kipi de aynı şekilde oluşturulur.

solgun isem, solgunsam صولغوننسه م, صولغون ایسه م

- Şart kipinin olumsuzu değil edatı ile yapılmaktadır. solgun değilseniz. صولغون دگلسه کز

Bu ekin aldığı şahıs ekleri bu eklerle kurulan zamanların aldıkları eklerle aynıdır.

Damaksı ñ sesinin yazıldığı ekler:

- İlgi hali / tamlayan eki

-niñ, -niñ; -nuñ, -nüñ

Ünsüzle biten kelimelerde ك, ünlüyle biten kelimelerde نك şeklinde yazılır.

kitabın adı, کتابك ادى Kalenin duvarı gibi. قلعه نك دیواری

- Ben, sen ve o zamirlerinin yönelme eki almış şekillerinde

اوغا سگا بگا

- Çokluk ve teklik 2. şahıs ekleri

kardeşin قارداشك kardeşiniz قارداشكز

- Görülen geçmiş zaman ve şart çekimlerinin teklik ve çokluk 2. şahıs ekleri

geldiniz geldin گلدنكز koşsan قوشسه ك koşsanız قوشسه كز

- Geniş zaman, şimdiki zaman, öğrenilen geçmiş zaman, istek ve gereklilik kipleri çekiminde teklik ve çokluk 2. şahıs ekleri

geliyorsun گلیورسك geliyorsunuz گلیورسكز uyumuşsun اویومشسك

بيله سگز بilesiniz الماليسگ almalısın

- Emir çekiminde
گلك گelin گلكز گeliniz
- Bildirme teklik ve çokluk 2. şahıs eklerinde
يور غونسگك yorgunsun يور غونسگكز yorgunsunuz

Aşağıdaki atasözlerini okuyunuz, yazım şekillerine dikkat ediniz.

Vâv-ı Ma‘dûle:

Farsça kelimelerde okunmayan vav harfidir. Her zaman hı خ harfî ile başlayan kelimelerde ve kendisinden sonra bir elif harfiyle bulunur. Bazı örnekler şöyledir:

خواجه hâce, خوان hân, خواب hâb خواهش hâhiş

Farsça Yapılı Tamlamalar

Osmanlı Türkçesinde Türkçe tamlamaların yanında Arapça ve Farsça tamlamalar da kullanılmıştır. En çok da Farsça tamlamalar kullanılmıştır.

Farsça İsim Tamlaması

Türkçe isim tamlaması: bahçenin kapısı.

Burada asıl unsur “kapı”dır. Buna tamlanan denir. “Bahçenin” ise kapının niteliğiyle ilgilidir ve tamlayandır.

Türkçe isim ve sıfat tamlamalarında tamlayan önce tamlanan da sonra gelir.

Farsça ve Arapça isim ve sıfat tamlamalarında ise aslî unsur olan tamlanan ise önce gelir. Bâb-ı beyt gibi. Burada tamlanan önce gelmektedir.

Dîn-i İslam, Şehr-i İstanbul örneklerinde birinci kelimeler tamlanandır ve aslî unsurdur. -i ise izafet kesresidir.

Farsça Tamlama	Türkçe Tamlama
Bâb-1 beyt	evin kapısı
Dîn-i İslam	İslam Dini
Lisân-ı Osmânî	Osmanlı lisanı

- Kelime ünsüzle bitiyorsa izafet kesresi yazılmaz. Ünlü ile bitiyorsa hemze veya ye ile gösterilir.

lisân-ı Osmânî لسان عثمانی dîl-i bîtâb دیل بیتاب
leyle-i Kadr لیلۃ قدر dîde-i giryân دیدۃ کریان

- Kelime î şeklinde okunan ye ile bitiyorsa izafet kesresi yine hemze ile yazılır.
keştî-i Nuh نوح کشتی نوح keştî-i Nuh Nuh'un gemisi gibi.
- Kelime â okunan elif ve û okunan vâv ile bitiyorsa izafet kesresi ye ile yazılır ve -yı/-yi okunur.
ulemâ-yı İslâmiyye, محال آرزوی arzû-yı muhâl gibi.

Farsça Sıfat Tamlaması

İsim tamlamasından tek farkı, tamlayıcının sıfat görevinde bulunan bir kelime olmasıdır. Din-i İslam (İslam dini), isim tamlaması; dîn-i mübîn (apaçık din), sıfat tamlamasıdır.

- Bazı Farsça sıfat tamlamalarında uyum gerekmektedir. Hem tamlayanı hem de tamlananı Arapça olan sıfat tamlamalarında cinsiyet ve tensiyeye noktasında uyum aranır.
- Eril (müzekker) bir kelimeyi dişil (müennes) hale getirmek için kelimenin sonuna bir e sesi eklenir ve güzel he • ile yazılır.
مرحومه مرحوم gibi.
- ة harfinin açık şekli olan ت ile yazılan kelimeler de müennestir. ظلمت دولت gibi.
- Gramer açısından müennes sayılan kelime türleri de vardır:
 - -ûn ve -în ekiyle yapılan müzekker çokluklar hariç bütün çokluklar müennestir.
شعرا şuarâ kütüb, کتب gibi.
 - Bütün kadın isimleri müennestir. گلثوم مریم gibi.

- Kadınlarla ilgili akrabalık terimleri, ünvanları müennestir. ام بنت gibi.
 - Ülke, şehir, kabile isimleri vb. قدس Kudüs, حلب Halep gibi.
 - Bazı çift organların isimleri. يد عين اذن gibi.
- Farsça sıfat tamlamalarında tamlanan tekil ve müzekker ise tamlayan da tekil ve müzekker olur. دین مبین Dîn-i mübin
 - Tamlanan tekil ve müennes olursa tamlayan da aynı şekilde olur. بلد طيبة belde-i Tayyibe gibi.
 - Tamlanan –ât eki ile çokluk veya vezne bağlı çokluk (cem'-i mükesser) olursa sıfat • ile müennes yapılır. Rivâyât-ı kadîme روایات قدیمه gibi.
 - Tamlanan çoğul olduğu zaman sıfat da çoğul olabilir. وزیرای فحام Vüzerâ-yı fihâm gibi.
 - Tamlanan eki -în ekiyle çokluk yapılmışsa sıfat da aynı eki alır. مورخین محققین gibi.
 - Tamlanan tesniye şeklinde ise sıfat da tesniye şeklinde olur. حرمین محترمین gibi.

*** Bu kurallara uymayan tamlamalar da bulunmaktadır. صنعت عجیب san'at-ı acîb (san'at-ı acîbe); يد مبارك yed-i mübârek (yed-i mübâreke) gibi.

Üç Kelimededen Oluşan Farsça Tamlamalar

Farsça tamlama üç kelimededen oluşabilir. Tamlama, tamlayan unsurun niteliğine göre isim veya sıfat tamlaması olur.

Devlet-i âl-i Osmân آل عثمان Osmanlı Ailesi (Osmanoğulları) Devleti isim tamlaması

Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye دولة عليّة عثمانیّة Yüce Osmanlı Devleti

- Üç kelimededen oluşan bir tamlamada önce iki kelime kendi aralarında tamlama oluşturur, sonra diğer kelimeyle tamlayan veya tamlanan ilişkisine girerler.
- İkinci ve üçüncü kelimeler kendi aralarında tamlama oluşturup birinci kelimenin tamlayanı olabilirler. Bu durumda üçüncü kelime isimse oluşan ilk tamlama bir isim tamlaması olur. Üçüncü kelime sıfatısa oluşan ilk tamlama sıfat tamlaması olur; ancak sıfat tamlaması burada gramer açısından isim tamlaması olur, diğer kelimeyle birleşerek isim tamlaması yapar. Memâlik-i devlet-i aliyye örneğinde devlet-i aliyye (yüce devlet) sıfat

tamlamasıdır, gramer açısından isim değerindedir; memâlik kelimesinin tamlayanıdır. Dolayısıyla isim tamlaması oluşur.

- Aşağıdaki metinde anlamını bilmediğiniz kelimeleri sözlükten bulup yazılışlarını öğreniniz.

Ay Adları

Osmanlı Devleti'nde ay esaslı bir takvim olan Hicrî takvim kullanılmıştır. Bu takvim, Osmanlının resmî ve sosyal kurumlarında 17. yüzyılın ikinci yarısına kadar kullanılmıştır. Bu dönemden sonra güneş esasına dayalı takvimler de kullanılmıştır.

Hicrî-kamerî takvimin ay adları Arapçadır. Özellikle arşiv belgelerinde kısaltmalarla kullanılmıştır. Aşağıda tablo şeklinde görülmektedir:

Muharrem	محرم	م
Safer	صفر	ص
Rebû'l-evvel	ربيع الاول	را
Rebû'l-âhire	ربيع الاخره	ر
Cemâdiye'l-evvel	جمادى الاولى	جا
Cemâdiye'l-âhire	جمادى الاخره	ج
Recep	رجب	ب
Şaban	شعبان	ش
Ramazan	رمضان	ن
Şevvâl	شوال	ل

Zi'l-kade	ذى القعدة	ذا
Zi'l-hicce	ذى الحجة	ذ

Cumâdelûlâ Türkçede Cemâziyelevvel; Cumâdelâhire ise cemâziyelâhir şeklindek kullanılmaktadır.

- Bazı tarihî metinlerde ve vesikalarda aynı günleri bazı kalıp ifadelerle belirtilir.
 - غره gurre: ayın ilk günü
 - سلخ selh: ayın son günü
 - لاواذ evâil: ayın 1-10. Günleri
 - اواسط evâsıt: ayın 11-20. Günleri
 - اواختر evâhir: ayın 21-30. Günleri
- Bunlar dışında kısaltmalar da bulunmaktadır. Yeniçerilere maaşları üç ayda bir verilmektedir. Her üç ay, ayların harflerinden oluşan kısaltmayla yazılır.
 - Muharrem – Safer – Rebiü'l-evvel: masar, مصر
 - Rebiü'l-ahir – Cumadelula – Cumadelahir: recec, رجج
 - Receb – Şaban – Ramazan: reşen, رشن
 - Şevval - Zilka'de – Zilhicce: lezez, لذذ
- Arapçadaki فى edatı –de, -da anlamında kullanılır ve tarih bildiriminde sıkça kullanılmıştır. ۹۹۵ فى اواسط ثوال سنه gibi.
- 1678'den itibaren malî işlerde 365 günlük güneş yılını esas alan ve **Rumî** veya **Mâlî** takvim olarak adlandırılan takvim kullanılmaya başlandı. Bu takvim, 1839'dan itibaren bütün resmî ve malî işlerde kullanıldı. 1 Mart sene başlangıcıdır ve ayları şu şekildedir:

Mart مارت

Nisan نيسان

Mayıs مایس

Haziran حزيران

Temmuz تموز

Ağustos آغوستوس

ايلول Eylöl

تشرين اول Teşrin-i evvel

تشرين ثاني Teşrin-i sâni

كانون اول Kânûn-ı evvel

كانون ثاني Kânûn-ı sâni

شباط Şubat

Farsça Çokluk Ekleri

- Farsça kelimelerde çokluk, eklerin kelime sonlarına getirilmesiyle yapılır. İki ek vardır: -
ان آ ve -ها hâ
- Farsçada cansız nesnelere için kullanılan -hâ eki Osmanlı Türkçesinde fazla kullanılmamış, sadece bazı resmî belgelerde kullanılmıştır. چفتلكها çiftlikhâ çiftlikler, آسیابها âsiyâbhâ değirmenler gibi.
- Osmanlı Türkçesinde yaygın olarak kullanılan Farsça çokluk eki -ân'dır. شاهان padişahlar erkekler مردان kadınlar زنان gibi.
- -ân ekinin kelimelere eklenmesiyle ortaya çıkan bazı ses ve yazılış özellikleri vardır.
 - Kelime sonunda e ünlüsünü karşılayan o ile bitiyorsa araya bir g ünsüzü alır, o he harfi yazılmaz. بنده بندگان gibi.
 - Kelime û ünlüsü ile bitiyorsa araya v ünsüzü; â ve î ile bitiyorsa y ünsüzü getirilerek okunur. ابرو ebru ebruvân; ماهی ماهیان gibi.

اوقومە متئلرى

بيوك آنه / على علوى

- بيوك آنه، ندىن بويله صاچك باشك آغارمش
- اختيارم، چونكه ياوروم اختيارلق قارلى قيش !
- بيوك آنه، نيچون باشك بر دوزيه سالانير ؟
- يول گوروندى ياوروم، آجل وجودمه دولانير.
- يا طوپراغه هپ باصارسك، يوقسه باشك اكرىمى؟
- بر آياغم چوقوزدار، تاصارلارم يهرىمى.
- پكى نيچون اولادلك اللركى اوپركن دوداقلرك اوينار؟
- اوينار سزه دُعا ايدهركن.

قوجا مصطاپاشا – يحيى كمال

قوجا مصطاپاشا! اوچرا و فقير اسطانبول
تا فتحدن برى مؤمن، متوكل، يوقسول
حزنى بر ذوق ايدىنلر ياشيورلر بورادا
قالدم اونلرله بتون گون بو گوزل رويدا
اويله سينمش بو وطن سمتينه مليتمز،
كه بزيز هم گورولن، هم دويولان، يالكز بز.
معنوى چرچور بش يوز سنهدر هپ بزاق
ياشيانلر دگل اللهه گيدنلردن اوزاق
بر بهار ياغمورو ياغمش ده آچيلمش هوايى

حس ایدن كمسه حقیقت صنیور هولیایی.

آخرت اویله یاقین سیر ایدلن منظر ادا

او قدر قومشو که دنیایه دیوار یوق ارادا

گچر انسان بر آدم آتسه بریندن برینه

قوشور قارشیده قایتدیگی سودیگنه.

سرویلکرده سکون، یولده سکون، اوده سکون

بو طرف خلقی صانکه بو حلیله ازلدن مسکون.

بر عفیف عائله سسزلگی وار اولرده؛

اورتویور قفّری آصالتله چکیلش پرده

قالدیر مسز، داراجق، ایگری صوقاق، طوغرو صوقاق

هر گچیلدیکچه باصیلش و دوزلمش طوپراق.

قورق اکمله بایات پینیری اَدتله بیین،

چشمه دن هر صو ایچرکن "شکر اللهه" دیین

یاشیور صاده معیشتلرک اڭ صافیندا

روح آسن قویتو مزار لقلرک اطرافندا

بو وطنش براز آخشبله براز کریچدن

یاپابیلش بو گوزلکلری برقاچ هیچدن

تورکک آسوده مزاجیله بیزانسک کدری

قاریشوب مغفرت ایقلیمی ایدنمش بو یری

شو فتح وقعه سی یا رب نر بیوک معجزه در!

هر تجلیسینی نقل ایتمک اوزوندر بر بر

بر تجلیسی فقط روحو ساتلرجه صارر
قوجا مصطاپاشا وار، جامع وار، سمتی ده وار
آلی بیل گچدیگی گونلرده بیوک معجزه دن
حقن الحام ایله بر گون او گوزل سمته گیدن
روم وزیر اسکی مناستیرده ایدرکن سجده
قالبی چوق طولدیرن ایمان ایله گلمش وجده
اونو تک تگریسینک معبدی ایمش ده حیال
وقف ایدوب هر نهیه مالکسه بتون مال و منال
بر فتح جامعی یایمق دیلهمش اسلامه
سبب اولمش بو اثر یاد ایدیلیر بر نامه

دورت عصیردر اینرک جامعہ نور اوستونه نور
یرده بولمش یاشایانلر ده اولنر ده حضور
اونکا حالا گیدیلرکن گچیلیر بر یولدن
صارماشیقار، یازیلر، طاشلر، آغاچلر، قاریشق
حافظ عثمان گبی خطاطله گولمش بر عیشیق
بو مزارلقده سیاه طوپراغی آیدینلاتیور؛
بُللی، قبرینده، او، بر نوره صاریلمش یاتیور

گیجه شعر یله طارارکن قوجا مصطاپاشایی
سیر ایدنلر گورو اللهه یاقین دنیایی،
یولده تک توك گورونلر چاکیلیر اولرینه،
گیجه سسزلگی سمتک یاییلیر هر یرینه.

بر زیارتجی درین ذوق آلاق منظرهدن
اونوتور سمتینه یوللانمایی آرتیق برادن
گیزلی بر حس بگا هاتف گبی اخطار ایدیور
چوق یواش، یالکز ایچمدن طویولن بر سسله دیور:
"گیتمه، قال! سن بو طرف خلقینه دوست انسانسک

انولرک مشربی، اقلیمی و عرفندنسک.
گیجه هر یردهکی افسونلو سکونندن ایی
آوتور غمیلی، تسکین ایدر اندیشهلی؛
نه لدوئی گیجهدر! تا آغارن وقته قدر
بر مجوهر گبی سُنبل سنانک روحو یانار.
نه سعادت بو طرفلرده هر اولفتدن اوزاق
وطنک فاتحی جدلرله برابر یاشامق.

گچ وقت سمتیمه دونوم قوجا مصطاپاشادن
قالیم آیریلمادی بر آن او گوزل رؤیادن
بو مُعمایی اوزون بویلو دوشوندم ده ینه،
دقتم حادثه‌نک واردی درینکلرنه،
بو گنیش اولکده بیگلرجه لطیف ایلرده
نیجه بیل جدلریمز کولکله شرمک بر یرده
معنوی وارلیغینک رسمنی چیزمش هوایه
-که بگون قارشیلان بگزه تیور رؤیایه

قوپموشن بزلر او اوز وارلق اولان منظرهدن

بحث ایدر گرچه طویانلر بر اوگولماز یارادن؛
دیرلر انسانده درین بر یارادر کوکسزلک
بودر عالمده حدودسز و حزین اوکسزلک.
سیزلاتیر بعضی ساعتلر طایانیلماز بر آجی،
کوکو طوپراقده قالمش کندی کسيلمش آجی.
روح آرار باشقه تسلی هر آسن روزگارد
نه یازیق طوغمیوروز شمده او طوپراقدرده!

كلملرک حياتی / احمد حاشم

هیچ بر شی لسان قدر آغاجه مشابه دگلدر. لسانلر طپقی آغاچلر گبی موسم موسم رنگنی غائب ایدن اولوم یاپراقلرینی دوکرلر و تازهلرینی آچارلر. لسانک یاپراقلری کلمهلردر. ادبی بر متنی اوقویورکن دها دونه قدرزنده بر معناسی اولان "مَلْک" کلمه سینک بو گون تماماً حیاتیه تینی توکتمش، رنگسز و شکلسز بر لفظ حالنه گلدیگنی حس ایتدم. بو کلمه شمدی تورکچهدده صوغوق بر نغشدن باشقه بر شی دگلدر.

ملك نهدر؟

ادبیاتده کی معناسنه گوره ملك، بر قاندر که گوزلری موی، صاچلری صاری و بیاض انتاریسنگ اتکلری اوزاندر. خریستیان صنعتینده ملك، لپسقه صاچلری طوپوقلرینه قدر اوزانان، بیوک گوگرچین قانادلی محجوب بر گنج قیز صورتنده تمثیل ایدیلیر و دانا صور نوعندن اوزون بر موسیقی آلتی اولدیغی حالده گوگده بیاض بلوط یغینلرینک کنارندن تبسم ایتدیریلیر.

بو ورم چهره لی ماورانی گوزلک معجزه سی قادین قیافتنک صوگ انقلابنه قدر دوام ایده بیلمشدی. فقط قادین صاچلری، بربر مقاصیله قیصالوب، اتکلرک یاریسی ده تیزی نفسیله اچارق دیزلری چیپلاق پراقدیغی گوندر صوگره، ملك بزدن ماضینک سیلیک شکلی آراسینه دوشمشد.

شیطانی بر علویک تماسیله طرف طرف آتش قیرمزلیغنه بویانان معاصر قادین چهره سی یاننده، اوزان صاری صاچلی و ماوی گوزلی ملك شمدی آبدال بر خلیق چهره سندن دها فاضله جاذب دگل.

وسيلة النجات (مولد) / سلیمان چلبی

الله آيدن ذكر ايدهلم آولا
واجب اولدر جمله ايشده هر قوله

الله آدين هر كيم اول اول آكا
هر ايشى آسان³⁸ ايده الله آكا

الله آدى اولسه هر ايشك اوغى
هرگز³⁹ آبت⁴⁰ اولمهيه آنك صوغى

هر نفسده الله آدين دى مدام
الله آديله اولور هر ايش تمام

بر گز الله ديسه عشق ايله لسان
دوكولور جمله گناه مثل خزان

اسم پاك اولور ذكر آيلين
هر مراده ايروشور الله ديين

عشق ايله گل ايمدى الله ديهم
درد ايله گوز ياشيله آه ايدهلم

اوله كيم رحمت قيله اول پادشاه
اول كريم و اول رحيم و اول آله

بردر اول برليگنه شك يوقدر
گرچه ياگلش سويله ينلر چوقدر

جمله عالم يوغ ايكن اول وار ايدى
يار ادمشدين غنى جبار ايدى

قولاى. 38

أصلا. 39

كسيك، نتيجه سن. 40

وار ايكن اول يوق ايدى انس و ملك
عرش و فرش و آى و گون هم نه فلك

صنعه بونلرى اول وار ايلدى
برليگنه جمله اقرار ايلدى

قدرتن اظهار ايدوب هم اول جليل
برليگنه بونلرى قيلدى دليل

اول ديدى بر كره وار اولدى جهان
اولما ديرسه محو اولور اول دم همان

بارى نه حاجت قلاوز سوزى چوق
پردر الله آندن آرتق تكرى يوق

حشره دك گر دينيلرسه بو كلام
نيجه حشر اوله بو اولمايه تمام

پس محمدر بو وارلغه سبب
صدق ايله آتك رضاسن قيل طلب

گر ديلرسز بوله سز او ددن نجات
عشق ايله درد ايله ايدك الصلات

اي عزيزلر اوشده باشلارز سوزه
بر وصيت قيلوروز الا سزه

اول وصيت كيم ديرهم دوته
مسك گبى قوقيسى جانلرده توته

حق تعالی رحمت ایلهیه آغا
کیم بنی اول بر دُعا ایله آغه

هر که دیلر بو دُعاده بولینه
فاتحه احسان ایده بن قولینه

خرنومه / شیخی

بر آشك وار ایدی ضعیف و نزار⁴¹
یوگ آلیندن قاتی⁴² شگسته و زار

گاه اودوند و گاه صوده ایدی
دون و گون قهر ایله قیصوده⁴³ ایدی

اول قدر چکر ایدی یوکلر آغیر
که تئینده توك قومامشدی یاغیر

نیجه توك⁴⁴ قالمامشدی ات و دری
یوکلر آلتینده قانه باتدی دری

⁴¹ ضعیف

چوق قیریجی، حشین، سرت.⁴²

ازیعیت، صیقنتی.⁴³

توی.⁴⁴

ايدور 45 ايدى گورن بو صورتلو

تاك 46 دگلمى يورور سوگوك 47 چاتلو

طوداغى صارقمش و دوشمىش اگك 48

يورولر آرقاسينه قونسه سيگك

خر مسكن ايدر ايكن سيران

قالدى گوروب صيغيرلرى حيران

نه يولار دزدى نه غم پالان 49

نه يوك آلتينده خسته و نالان

عجبه قالور و تفكر ايدر

كندو احوالن تصور ايدر

كه بروز بونلرگله خلقتده

الده آياقده شكل و صورتده

بونلرگ باشلرينه تاج ندى

بزده بو فقر و احتياج ندى

دير، سويلر. 45

عجاييب، توحاف. 46

كميك، ايسكملت. 47

چنه. 48

اكر، سمر. 49

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Dilek şart kiplerini yazınız.
2. Vâv-1 Ma'dûle'nin geçtiği üç kelime yazınız.
3. Farsça ve Arapça isim tamlamaları arasındaki farkı yazınız.

BEŞİNCİ HAFTA

ÜNİTE IV: ÖRNEK METİNLER

KONULAR

Muhtelif dönemlerden seçilen mensur ve manzum metinler

AMAÇLAR

1. Okumayı geliştirmek
2. Metin kültürü oluşturmak

HAZIRLIK SORULARI

1. Aşağıdaki metinde geçen damaksı n harflerini işaretleyiniz.

ياش اوتوز بىش يولك يارىسى ايدر
دانته گبى اورتاسندايبز عمرك
دلى قانلى چاغيمزدهكى جوهر
يالوارمق ياقارمق نافله بوگون
گزوگك ياشنه باقمادن گيدر.

2. Aşağıdaki metinde geçen Farsça sıfat tamlamasını gösteriniz.

غم گونى ايتمه دلِ بيماردن⁵⁰ تيعكڭ دريغ⁵¹
خيردر ويرمك قراكو⁵² گيجده بيماره صو

3. Aşağıdaki metinde geçen ülke isimlerini tespit ediniz.

يدى اقليمى جهانكڭ طورويور قارشیده،

⁵⁰ خسته گوئل.

⁵¹ اسپرگههك.

⁵² قارانلق.

اوستراليايله برابر باقيورسك قانادا!

چەرلر باشقه، لسانلر دريلر، رنگارنگ؛
ساده بر حادثه وار اورتاده: وحشتلره دنك.

اوقومه متلری

نه ایچندهیم زمانک. احمد حمدی طانیگار

نه ایچندهیم زمانک

نه ده بوسبتون دیشنده

تکپاره گنیش بر آنک

پارچالانماز آقیشنده

بر غریب رویا رنگیله

اویوشمش گبی هر شکل

روزگاردده اوچان توگ بیله

بنم قدر خفیف دگل

باشم سکوتی اوگوتن

اوچسز بوجاقسز دگرمن

ایچم مرادینه ارمش

عباسز پوستسز بر درویش

کوکی بنده بر صارماشق

اولمش دنیا سزمکدهیم

ماوی ماسماوی بر ایشیق

اورتاسنده یوزمکدهیم.

اوتوز بىش ياش شعرى
جاھد صدقى طارانجى

ياش اوتوز بىش يولك يارىسى ايدر
دانته گىبى اورتاسندايبىز عمرك
دلى قانلى چاغىمزدەكى جوهر
يالوالمق ياقارمق نافله بوگون
كزوكك ياشنه باقمادن كيدر.

شاقاقلرمه قارمى ياغدى نه وار؟
بنم مى اللهم و چيزگلى يوز؟
يا گوزلر آلتندەكى مور خلقه
ندن بويله دوشمان گورونرسوكز
يىلر يىلى دوست بىلگم آينه لر؟

زمانله ناصل دگيشيبور انسان
هانگى رسميمه باقسەم بن دگم
نردە او گونلر او شوق، او هيهجان؟
بو گولر يوزلى آدم بن دگم،
يالاندر قاينغىسز اولديغم، يالان!

خيال مبال شلردن اليك عشقمز
خاطراسى بله يابانجى گلير
حاياته برابر باشلاديغمز
دوستلرله ده يوللر آيريلدى بر بر
گيتدكجه آرتيبور ياكلزلغمز.

گوك يوزينك باشقه رنگى ده وارمش

گچ فرق ایتدم طاشك سرت اولدیغنی
صو انسانی بوغار آتش یاقارمش
هر دوغان گونك بر درد اولدیغینی
انسان بو یاشه گنجه آگلارمش.

آیوا صاری، نار قیرمزی، صوڭ بهار
هر ییل براز داها بنمسهدگم
نه دونوب دورویبور هاواده قوشلر؟
نردن چیقدی بو جنازه، اولن کیم؟
بو قاچنجی باغچه گوردم تارمار

نیلسك اولم هرکسك باشنده
اویودك اویانامادك اولاجق
کیم بیلیر، نرده، ناصل، قاچ یاشنده
بر نمازلق صلطنتك اولاجق
تخت متالی او مصلی طاشنده

صو قصیدهسی / فضولی

صاچمه ای گوز اشکدن گوڭلومدهکی اودلاره صو
کیم بو دنگلو دوتشان اودلاره قیلماز چاره صو

آبگوندر⁵³ گنبد دوار⁵⁴ رنگی بلزم
یا محیت اولمش گوزمدن گنبد دواره صو

ذوق تیغگدن⁵⁵ عجب یوق اولسه گوگلم چاک چاک

صو رنگی⁵³
دونن گوک قبه⁵⁴
قیلیچ⁵⁵

کیم مرور ایلن براغور رخنه‌لر⁵⁶ دیواره صو

وهم ایلن سویلر دل مجروح پیکانک⁵⁷ سوزین

احتیاط ایلن ایچر هر کیمده السه یاره صو

صویه ویرسون باغبان گلزاری زحمت چکمه‌سون

بر گل آچیلماز یوزک تک ویرسه بیگ گلزاره صو

اوخشاده‌بیلمز غبارینی محرر⁵⁸ خطگا

خامه تک⁵⁹ باقمقدن اینسه گوزله‌رینه قارا صو

عارضک⁶⁰ یادیلنه نمناک⁶¹ اولسه مژگانم⁶² نوله

ضایع اولماز گول تمناسیله ویرمک خاره⁶³ صو

غم گونی ایتمه دل بیماردن⁶⁴ تیغک دریغ⁶⁵

خیردر ویرمک قراکو⁶⁶ گیجه‌ده بیماره صو

ایسته پیکانک گوگل هجرنده شوقم ساکن ایت

صوسزام بر گز بو صحراده بنمچون آرا صو

من لبک مشتاقینیم زهاد کوثر طالبی

نیته کیم مسته⁶⁷ می ایچمک خوش گلور هوشیاره⁶⁸ صو

56. یاریق.

57. اوقک اوجنده‌کی دمیر.

58. خطاط.

59. قلم گبی.

60. یاناق.

61. اتصالق، نملی.

62. کیرپک.

63. دیکن.

64. خسته گوگل.

65. اسیرگه‌مک.

66. قار ائلق.

67. سرخوش.

68. آییق.

روضه كوينه هر دم طورمايوب ايلر گذار
عاشق اولمش غالبا اول سرو خوش رفتار⁶⁹ صو

صو يولن اول كويدن طوپراق اولوب دوتسه م گرك
چون رقيبومدر دخي اول كويه قويمانگ وارا صو

دست بوسي آرزوسيله گر اولسه م دوستلر
كوزه⁷⁰ آيلنگ طوپراغم صوننگ آنكله ياره صو

سرو سر كشلك⁷¹ قيلور قمرى نيازندن مگر
دامنين⁷² دوتا آياغينه دوشه يالوارا صو

ايچمك ايستهر بلبلنگ قانن مگر بر رنگيله
گل بوداغينگ مزاجنه گيره قورتاره صو

سيد نوع بشر دريائي در سصطفا
كيم سپوبدر معجزاتي آتش اشرا ره صو

قلمغيچون تازه گلزار نبوت رونقن
معجزندن ايله ممش اظهار سنگ خاره صو

معجزى بر بحر بي پايان ايمش عالمده كيم
يتمش آندن بيگ بيگ آتسخانه كفاره صو

حيرت ايلن بارمغن ديشلر كيم ايتسه استماع

گزل يوريشلو سروى. ⁶⁹

تستى. ⁷⁰

ديك باشليق ⁷¹

آنك. ⁷²

بارمغندن ویردیگی شدت گونی انصارا صو

دوستی گر زهر مار ایچسه اولور آب حیات
خصمی صو ایچسه دونهر البتّه زهر ماره صو

ایلهمش هر قطره دن بیئک بحر رحمت موج خیز
ال صونوب اور غج وضوء ایچون گل رخساره صو

خاک پایینه یتهم دیر نعمر لر در متّصل
باشینی طاشدن طاشه اوروب گزر آواره صو

ذره ذره خاک درگاهینه ایسه صاله نور
دونمز اول درگاهدن گر اولسه پاره پاره صو

یا حبیب الله یا خیر البشر مشتاقکم
ایله کیم لب تشنه لر یانوب دیلر همواره صو

سنساک اول بحر کرامت کیم شب معراجده
شبم فیضک یتورمش ثابت و سیاره صو

چشمه خورشیددن هر دم زلال فیض اینهر
حاجت اولسه مرقدک تجدید ایدن معماره صو

بیم دوزخ نار غم صالمش دل سوزانمه
وار امیدم ابر احسانک سپه اول ناره صو

یمن نعتکدن گهر اولمش فضولی سوزلری
ابر نیساندن دونهن تک لؤلؤ شهواره صو

اومديغم اولدر كه روز محشر محروم اولميم
چشمه و صلاڭ ويره بن تشنه ديداره صو

چناق قلعه شهيدلرينه / محمد عاكف ارسوى

شو بو غاز حربى نهدر؟ وارمى دونياده اشى؟
اڭ كئيف اور دولرڭ يوكلەنيور دودى بشى،

تپەدن يول بولارق گچمك ايچون مار مار ميه
قاچ دونانمەيله صار يلمش اوفاجق بر قارايه.

نه حياسز جه تحشده افقار قاپالى!
زده گوستەردىگى وحشتله "بو بر اوروپالى"

ديديرير بيرتجى، حس يوقسولى، صيرتلان كومەسى
وارسه گلەش، آچيلوب محبسى، ياخود قفسى!

اسكى دونيا، يگى دونيا، بتون اقوام بشر
قايىنايور قوم گبى؛ محشر مى حقيقت محشر.

يدى اقليمى جهانڭ طورويور قارشيدە،
اوستراليايله برابر باقيورساڭ قانادا!

چەرلر باشقه، لسانلر دريلر، رنگارنگ؛
ساده بر حادثه وار اورتاده: وحشتلره دنك.

كىمى هندو، كىمى يام يام، كىمى بيلمم نه بلا،
هانى طاعونه ده نلدر بو رذيل استيلا!

آه او يگرمنجى عصر يوقمى، او مخلوق اصيل،
نه قدر گوزدهسى موجود ايسه حقيله سفيل،

قوصدى محمدجگاڭ آيلارجه طوروب قارشيسنه؛

دوكدى قارنینهكى آسرارى حياسزجهسنه.

ماسكه بىرتىلماسه حالا بزه آفتدى او يوز.

مدنيت دىبىنلن قحبه، حقيقت، يوزسز.

...

ألوم اينديرمهده گوكلر، أولوم پوسكورمهده ير؛

او نه مدحش تىپيدر: صاورولور أنقاض بشر،

قفا، گوز، گوگده، باجاق، قول، چگه، پارماق، ال، آياق،

بوشانىر صيرتله، واديله، صاغناق صاغناق.

صاچبيور زرهه بورونمش ده او نامرد اللر،

بيلاديرم يايلىمى طوفانلر، آلودن سللر.

...

وورولوب تر تهميز آلنندن اوزنمش ياتىيور،

بر هلال اوغرونه يارب نه گونشلهر باتىيور!

اي بو طوپراقلر ايچون طوپراغه دوشمش عسكر!

گوكدن اجداد اينهرك اوپسه او پاك آلنى دگر.

نه بيوكسك كه فانك قورتارىور توحيدى،

بدرك آرسلانلر آنجق بو قدر شانلى ايدى.

سگا طار گلمهيهجك مقبرى كيملر قازسين؟

"گومهلم گل سنى تاريخه" ديسهم صيغمازسك.

هرج و مرج ايتديگك ادواره ده يئمز او كتاب،

سنى آنجق ابديتلر ايدر ايستعاب.

"بو طاشگدر" ديهەرك كعبهەي ديكسەم باشگە
روحەك و حيينى طويسەم دە گچيرسەم طاشگە؛

صوگرە گوک قبهەي آلسەم دە ردا ناميلە،
قانايان لحدیگە چكسەم بتون آجراميلە،

أبر نيسانى آچيق توربەگە چاتسەم دە طاوان،
یدی قندیللی ئریایی اوزاتسەم اورادن؛

سن بو اویزەنك آلتندە بورنمش قانگە
اوزانیرکن گيجە مەتابی گتیرسەم یانگە،

توربەدارك گبی تا فجرە قدر بکلەتسەم؛
گوندیزن فجر ایله اویزەگی لبریز ایتسەم؛

ئولئن مخربی آقشاملری صارسەم یاراکە؛
یینە بر شی یاپاییلدەم دیهەم خاطرگە.

سن كە صوگ اهل صلیبک⁷³ قیرارق صولتنی⁷⁴،
شرقک اگ سوگلی سلطانی صلاحالدینی،

قیلچ آرسلان گبی اجلانە⁷⁵ ایتدک حیران.
سن كە اسلامی قوشاتمش، بوغویورکن خسران،

او دمیر چنبری گوگسندە قیروب پارچالادک؛
سن كە روحگە برابر گزر اجرامی⁷⁶ ادک

خاچیلیر. ⁷³

شیدتلی هجوم، صالدیری. ⁷⁴

بیوککک، عولولق، عظمت. ⁷⁵

جاتسز جسرلر. ⁷⁶

سن كه اعصاره گومولسهكڭ طاشاجقسكڭ، هيهات!
سكا گلمز بو افقلر، سنى آلامز بو جهات.

اى شهيد اوغلى شهيد، ايستهمه بندن مقبر،
سكا آغوشنى آچمش طور ويور بيغمبر.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Aşağıdaki metinde damaksı n geçen kelime hangisidir, iaşretleyiniz.

نه ايچندهيم زمانك
نه ده بوسبتون ديشنده
تكپاره گنیش بر آنك
پارچالانماز آفیشنده

2. Aşağıdaki metinde Farsça tamlamaları belirtiniz.

آبگوندر 77 گنبد دوآر 78 رنگى بلزم
يا محيت اولمش گوزمدن گنبد دوآر ه صو

3. Aşağıdaki metinde tefa‘uul babında olan kelimeyi bulunuz.

نه حياسزجه تحشده افقلر قاپالى!
نرده گوستهرديكى وحشمله "بو بر آروپالى"

صو رنگى 77
دونن گوک قبه 78

ALTINCI HAFTA

ÜNİTE V: ÖRNEK METİNLER

KONULAR

Muhtelif dönemlerden seçilen mensur ve manzum metinler

AMAÇLAR

1. Okumayı geliştirmek
2. Metin kültürü oluşturmak

HAZIRLIK SORULARI

1. Aşağıdakilerden hangisinin okunuşu yanlıştır?

- a. مخلص: muhlis
- b. موحد: muhid
- c. مناسب: münâsib
- d. منقطع: munkatı
- e. مستقل: müstakil

2. Aşağıdakilerden hangisinin okunuşu yanlıştır?

- a. انسانييت: insâniyet
- b. مكمليةيت: mükemmeliyet
- c. مجبوريت : mecburiyet
- d. محرميةيت: mahremiyet
- e. ملييت: millet

3. Aşağıdakilerden hangisinin okunuşu yanlıştır?

- a. انتظام: intizam
- b. احمرار: uhmirâr
- c. تكلم: tekellüm
- d. تناسب: tenâsüb
- e. استغفار: istiğfâr

اوقومه متلری

دیگله نیدن / مولانا جلالدین رومی / سلیمان نحیفی افندی ترجمه‌سی

دیگله نیدن کیم حکایت ایتمده

آیریلقلردن شکایت ایتمده

دیر قامیشلقدن قوپاردیلار بنی

نالشم زار ایله‌دی مرد و زنی

شرحه شرحه ایله‌سون سینم فراق

ایله‌یم تا شرح درد اشتیاق

هر کیم اصلیندن اوله دور و جدا

روزگار وصلی ایله‌ر مقتدا

بن که هر جمعیتک نالانیم

همدم خوشحال و بد حالانیم

هر کیشی زعمنجه بگا یار اولور

صحبتمدن طالب اسرار اولور

سیرم اولماز نالشمندن گرچه دور

لیک یوق هر چشم و گوشا فیض نور

بربریندن جان و تن پنهان دگل

لیک یوق دستور روت جانه بیل

اولدی آتش صیت نی صائما هوا

کیمده بو آتش یوغ ایسه حیف آگا

آتَشِ عِشْقِ ایلهدر تَأْثِیرِ نِی
جُوشِشِ عِشْقِ ایلهدر تَشْوِیرِ مِی

یازدن مَهْجُورِ هَمْدَرْدِ اولدی نی
چاگَسازِ پَرْدَهٗ مَرْدِ اولدی نی

نی گِبی بَر زَهْر و تِرْیاقِ اولهْمز
نی گِبی دَمَساز و مُشْتاقِ اولهْمز

نی ویرور بَر راهِ پُرْخُونْدنِ خَبَر
عِشْقِ مَجْنُونِ قِصَّهْسَینِ تَقْرِیرِ ایدر

بی دِلانْدِرِ مَحْرَمِ اَسْرارِ هُوشِ
یوقُ زَبانِهٗ مُشْتَرِیِ اِلَا کِهٗ کُوشِ

دَرْدِمَزْدنِ رُوْزْلَرِ بَیْگَاهِ اولور
رُوْزْلَرِ چوقُ سُوْزُ ایلِهٗ هَمْرَahِ اولور

عَمَّ دِگْندِرِ گُونْلَرِ اَیْلَرِسَهٗ کُزْر
سَنِ هَمَانِ باقِیِ اولِ اِیِ پاکِیزَهٗ تَر

ماهیبی بَحْرِ اولهْمزِ سِیرابِ ساژ
رُوْزِ بَیِ رُوْزِیِ اولورِ غایِبِ دِراژ

پُخْتَهٗ حالِنِ هِیچِ فُهْمِ ایتسونِ مِیِ خَامِ
اِخْتِصارِ اوزْرَهٗ کَرکِ سُوْزِ وَالسَّلَامِ

لَحْنِ أَوْلُ

نه گوزلدر هله آيام شباب
عمر انساندن اودر بلکه نصاب

طوغر يسي فصل شبابك ايدهم
وَفْتَنِي لَدَّتْنِي عَدُّ وَ حِسَاب

حالت عمر بشر حَقَّده
بنی گز ايلسه لر استجواب

كُنْجُكْ اولمسه ديردم بو حيات
بزه در محض بلا محض عذاب

عَقْلًا أَلْبَتَّ ايدر لر تصديق
بو سوزك اولديغنى عين صواب

بن دوشندكجه او آيامى هله
ايلرم گوگلمه بو يولده خطاب

گچدى رۇيا گيى آه اول دملر
او گوزل گونلر او خوش عالملر

پنبه اینجیلی قافتان / عمر سیف الدین

بیوک قُبْهلی سرین دیوان بگون داها ساکن، داها گولگه لیدی. پنجه رهلرندن سوزولن ماوی، مُور، سنجابی، بهار ضیالری، چینیلرینک یشیل درینلک لرینده بریکور، قویولاشیوردی. یوکسک اپک شلته لره دیز چوکمش یورغون وزیرلر، اوکلرندەکی خالینک رنگلی نقیشلرنه باقیورلر، اوزان، بیاض صاقالینی ضعیف ایلله طوتان اختیار صدراعظمک سونوک گوزلری، غایت اوزاق، غایت قاراگلک شینلر دوشونبور گبی موجود اولمایان نقطه لره دالیوردی.

- جسور بر آدم لازم پاشالر... دیدی. بز اونک صرمالره، آلتونلره، آلماسلره غرق ایدهرک گوندردیگی ایلچیسنه آل اوپدورمه دک؛ آنجق دیز اؤپمه سنه مُساعده ایتدک. شُبْهه سز او ده مقابله ایتمگه قالقاق.

- شُبْهه سز.

- هیج شُبْهه سز.

- مطلقا!

قُبْه آلتی وزیرلرینک تامامیله کندی فکرلرنده اولدیغنی آگلیان صدراعظم، دوشوندیگنی داها آچیق سویله دی:

- او حالده بزدن ایلچی گیده جک آدمک چوق جسور اولماسی لازم. اویله بر آدم که اولمدن قورقماسین. دولتک شاننه دوقونه جق حرکتلره قارشى قویسون. اولوم قورقوسیلله اوغره یاجغی حقارتلره بویون اگمه سین.

- اوت!

- های، های.

- چوق طوغری...

صدراعظم صاقالندن چکدیگی ألتی دیزینه دایادی، طدغریلدی، باشینی قالدردی. پارلاق طوغری اورپهرن وزیرلره آیری آیری باقدی:

- ھايدى اويله ايسه... بر جسور آدم بلوڭ، ديدى. خواجهگاندن، اندرونن، ديواندن بىم اقلمه بويله
گوزى پك بر آدم گلمه يور. سز ده دوشونڭ باقالم.

صوفى، سلخپور، ساكن پادشاھڭ قوجا دۇلتنه سىز، كوچوك بر دماغ اولان ديوان، دوشونمگه
باشلادى.

...

بو ايلچى ىدى سنه صوگره تقديرك "ياووز" نامندهكى يامان سلئەسىله غرورينك جزاسنى بر آندە
گورن اسماعيل صفوييه گوندەريله جكدى. راحت ايستەندكجه غائله غائله اوستنه چىقيوردى. هلە
شرق... قان ايچندە، آتش، ظلم ايچيندە قيورانييوردى. ييقيلان سونن آق قويونلى خانەدانينك
أنقازى اوستونده شاه اسماعيل سىرسى بر سلطنت قورمشدى. گچديغى يرلردە ديكىلى آغاچ
براقمايان، باباسيله بيوك باباسى جُنيدك انتقامنى آلدىغى ايچون دليجه بر غروره قاپيلان بو
قودورمش شاه، آقله گلەدك جاناوارلرله صاغينه صولينا صالديريوردى. كندينه إلتجا ايدن طرفلرى
بيله چاغيردىغى ظيافتدە، يمكمش گبى قايناتردىغى بيوك قازانرە آتوب سۇگوش ياپان، مغلوب ايتدىغى
أوزبك پادشاھنڭ قافا طاصيله شراب ايچن بو عَدَارُ شاه دنياده حقيقتاً أشى گورلمەمش بر ظالمدى.
بايزد ديوانينك اديب، ساكن، خلوق، دندار وزيرلرى، اونك وحشتلرينى خطرلامايه تحمّل ايدەمزلردى.
بو ظالم بر گون مطلقاً بزم حدودومزه ده تجاوز ايدەجك، شرق ايلتالرينى ضبطا قالقاجاقدى. بونى
هركس بيلييوردى. بو شاه ظالم اولدىغى قدر قورنازدى. عثمانلى طوپراغنه گچديغى ايچون عُدُر
ديلييور، بربرى آرقاسنه ايلچييلر گوندەرييوردى. او وقت طرابزون واليسى بلونان شهزاده ياووز،
باباسى گبى صبر ايدەمەمش، تبريز حدودىنى گچمش، بايئورده، أرنجانە قدر هر طرفى طالان
ايتمش، حتى شاهڭ قردهشى إبراهيمى أسير آلمشدى.

إسماعيلك ايلچيسى شمىدى بو تجاوزدن ده شكاييت ايدىيور؛ عثمانلى طوپراغينه صوڭ آقنلرينك،
پادشاھڭ دولتته قارشى دگل، صرف علاءالدوله عليهنه اولدىغى تکرار لىيوردى. ايشته ديوانده بو
قورناز، بو ظالم، عَدَارُ ثورهديه گوندەريله جك مناسب بر ايلچى بولونامىيوردى؛ چونكه كندىسنى
عثمانلى خاقانيله بر توتان، حتى بتون شرقده جهانگرلك قوران بو سىرسى قارشىسندە دولتى
تمثيل ايدەجك آدمه قارشى شبههسىز بر چوق مناسبسىزلكلر ياپماغه قالقيشه جق مناسبسىزلكلرينه
مقابله ايدەنى احتمال قازيغە ووراجق، دەريسنى يوزەجك، عقله گلەدك قاپا بر وحشتله
اولدوره جكدى.

صدراعظمك صاغندهكى بر مزار طاشى گبى حرکتسز دوران، قيرمزی طوغلى قاووق بيرندن
اوينادى. يياوش يياوش صوله دوندى.

- بن تام بو ایلچیلگه مناسب بر آدم بیلورم دیدی. باباسی نيم يولداشمدی. أما دولت مأموریتی قبول
ایتمز.

-کیم؟

-محسین چلبی.

صدراعظم بو آدمی طانیمايوردی. صوردى:

-بورادامی او طور یور؟

- اوت.

- نه ایش یاییور؟

- براز زنگیندر. وقتنى او قومقله گچیریر. طانیماز سگز افندم. هیچ بیوکلرله اولفت ایتمز. اقبال
ایسهمز.

-نهیه؟

- بیلهم اما، بلکی "زوالی وار" دییه.

- نُحَف.

- فقط چوق جسوردر. طوغریدن آیریلماز، اولومدن چکینمز، بر چوق دفعه غزا ایتمشدر. یوزونده
قیلیچ یارالری واردر.

- بزه ایلچی اولماز می؟

- بیلهم.

- بر کره کندیسنى گورسهك.

- بیلهم، چا غیرنجه آیاغیزه گلیر می؟

- ناصل گلمز؟

- گلمز ايشته! دُنيايه مَنتي يوقدر. شاهله گدا نظرندە بردر.

- دولتنى سۆمزمى؟

- سۆر سانيرم.

- او حالده بز ده كندمز ايچون دگل دولتنه خدمت ايچون چاغيريرز.

- تَجرونه بِيورُك اُفندم.

صدراعظم، او آقشام كتخداسنى محسن چلبينك اُسكداردهكى اوينه گوندردى. دولته، مَلته دائر بر مَصَلَحَت اچون كندسيله قونوشاجغنى، يارين مطلقا تَرُدُّ ايتميوب گلمه سيني يازيوردى.

...

صباح نمازندن صوگره سراينك سلاملغنده هند قوماشندن آغير پردهلى، كوچوك، لوش بر اوداده كاتبينك براقديغى كاغيدلى اوقوركن صدراعظمه محسن چلبينك گلدیگنى خبر ويردیلر.

- گتيرك بورايه!

ايكى دقيقه گچمدن اودانك صَدَف قاقمالي جویز قاپيسنده پالا بِييُقلى، ايرى، لَوْنْد، شن بر آدم گيردى. اينجه سياح قاشلرينك آلتنده ايرى گوزلى پارلايوردى. بلندهكى سلاحلق بوشدى. بتون قوللرک تکاپوسنه، سجده سنه آيشان صدراعظم، بر آن اَتگنه قاپانلماسنى بکلهدى. اطورديغى مور چوخه قاپلى سديرک دائما اُپولن آغير، صيرما صاچاغندهكى يوماق، آلتيندن ايچى بوش كوچوك بر قافا گبى شاشقين دورويوردى. صدراعظم سويله يه جك بر شى مى بولامادى. بويله گوگسى ايله ریده، قاباريق، باشى يوقارى قالفیق بر آدم عمرنده ايلك دفعه گورويوردى. قُبّه وزيرلى بيله حضورنده ايكى بوكلوم دورويورلردى.

محسن چلبى طبيعى بر سَسْله صوردى:

- بنى ايسته مَشْسُگْز، نه سويله يه جكسگْز اُفندم؟

- شِيئ ...

- بو يورگْز اُفندم.

- بو يور او غلم، شويله بر اوطور ده ...

محسن چلبى چكمندن، صقيلمدن، ازىلوب بزولمدن غايت طبيعى بر حركتله كندينه گوسته ريلن شيلتهيه اوطوردى. صدراعظم، حالا آندە توتديغى قيوريق كاغيدلره باقارق ايچيندن: "نه بجم آدم؟ عجباً دەلىمى؟" ديوردى. حالبوكة...خايير. بو چلبى آقلى بر انساندى. مرده، نامرده محاج اولماياجق قدر بر ثروتى واردى. چاملجه اوزمانينك آرقاسندهكى بيوك مانديره ايله بيوك چفتلگنى ايشله تيور، ناموسيله ياشار، كيمسهيه آيوالله ايتمزدى. فقرايه، ضعيفلره، غريبلره باقار، صوفراسنده هيچ مسافر آكسيك اولمازدى. ديداردى اما مُتَعَصَب دگلدى. دين، مَلَّت، پادشاه عشقيني قَلْبِنده دويانلردندى. دولتنك بيوكلگنى، قدسيلگنى آغلاردى. يگانه مفكورهسى: "الله دن باشقا كيمسه سجدە ايتمهك، قوله قول اولماق" دى. علمى، كمالى هر كسجه معلومدى. ابن كمال، اوندن بحث ايدر كن "بنى اقوطقر" ديردى. شاعردى. لکن عمرنده داها بر قصيده يازمامشدى. حَتَّى بويله مدحيه لرى اوقومازدى بيله. ياش قيرقى گچيوردى. اوگنده آچيلان اقبال يوللردن داها هيچ برينه صاپمامشدى. بو آلتون قالديريملى مينه چتچكلى، جنتى آگذيران نورانى يوللرك نحائتنده دايما "كيرلى بر آتك مخرابى" بولونديغنى بيليردى. انسانلق اونك نظرنده چوق بيوكدى. انسان آرزك اوزه رينده اللهك بر خلفيدى. الله انسانه كندى آخلاقينى ويرمك ايسته مشدى. انسان، هر موجودك فوقنده ايدى. قويروغنى صالحلايه صالحلايه افنديسك پابوچلرينى يالايان كويگه تَبَصُّص پك ياقيشردى؛ اما انسانه ... محسن چلبى، هر دورلو ذلتنى هَضْم ايدهر ك اقبال تپه لرينه ايكي بوكلم طيرمانان مَسْخَرَه حَرِيصُلردن، عَزَّت نفسسز كوله لردن، زاحفهلر گبى يرلرده سورونن مُلَوَّث اُسيرلردن نفرت ايدهردى. حَتَّى بونلرى گورمهك ايچون مَرْدُمُگريز اولمشدى. يالگز محاربه زمانلرى غربا بلوكلرينه قوماندانلق ايچون ميدانه چيقاردى. حضورده سربست طبيعى امطورمش، صدراعظمى چوق شاشيرتدى. اما قيزديرمادى.

- تبريزه بر ايلچى گوندرمك ايسته يورز. طرفمزدن سن گيدرميسك؟

- بن مى؟

- اوت.

- نه مناسبيت؟

- آرادىغمز گبى بر آدم بولاميورز ده...

- بن شيمديه قدر دولت منصبه گيرمادم.

- نيچون گيرمهك؟

محسن چلبى براز دوردى، يۇتقۇندى گولومسەدى:

- چونكە بىيون اگمەم، ال ائك اۈپمەم دىدى. حالبوكة زماڭك دولتولۇرى، موقەلرېنە ھې بىيون اگوب، ال ائك حىئى آياق اوپوب، بېك دورلو نَبْصُصْئَلْ، رىائىلە، تىكاۋىئە چىقىدىقلىرىدىن اطرافلرېنە دانما ھې بو ذىل ماضىلرېنك چىركىن حرىكلىرىنى تىكارا لايانلرى طوپلارلر. گوزدەلرى، ندىملرى، حمايه ايتدىكلرى، ھې دنى رىاكارلر، اخلاقسىز مداھنلر، ناموسسىز مسخرەلر، حىسىتسىز دلقاۋقلىردىر. مرد، طوغرى، عزت نفس صاحىبى، حر، وزدانىنك سسىنە قلاق وىرن بر آدم گوردىلر مى ھمان غرض اولور، مَحْوِيْنە چالېشلىرلر. گدىك احمد پاشا نىچون خنچرلندى پاشام؟

...-

صدراعظم يواشجە دىشلىرىنى صىقىدى، گوزلىرىنى سوزدى. طوتدىغى كاغىدى بروسدوردى. حدتئەمەيوردى اما حدتئەدىغى زمانلردە اولدىغى گىبى ياناقلىرىنە بر تىترەمە گلدى. وزىرك دگل حىئى داھا بىكلىرىگى اىكن بىلە قارشىسىندە اقراىلىرىدىن بىلە كىمسە بوىلە دۇمدوز لاف سويلەمەشىدى. تىكارار "عجبا دەلىمى؟" دىيە دوشوندى. دەلى دىگلسە ... بو نە كوستىخلىدى؟ بو دەرىجە كوستاخلىق، "نزام عالمە" مخالفى دىگمىدىر؟ گوزلىرىنى داھا بئدر سوزدى. اىچىدىن: "شونك باشىنى ووردورسەم دىدى" دىدى. قاپىچىلرە باغىرمىق اىچون اغزىنى اچاچىدى. اگسىزىن وزدانىنك نەرسەسى اولدىغى بىلنىمەين بر ىردن گلن درىن سسىنى اىشىتىدى: اىشتە سىندە تبصىص، رىا، تىكاۋو يوللىرىدىن يوكسەلنلر گىبى سىربست، دوز بر لافى چكەمەيورسك. سن دە قارشىگدە مرد بر انسان دگل، آياقلىرىگى يالايان بر كوپك، ذلئىنك آلتئە اىكى قات اولمش بر مسخرە، بر رزىل اىستەيورسك. "سوزگون گوزلىرىنى اچدى. آووجوندە صىقىدىغى كاغىدى ياننە قويدى. يىكارار محسن چلبىبە باقىدى. اورتاسىندە گنىش بر قىلىچ ياراسنك اىزى پارلايان يوكسك آلنى، ال ياناقلىرى، يگى طراشلى بىياص، قالىن بوئىنى براز بىۋوجك اىگرى بورنى، اىنجە صارىغى... طىبىقى شەنامە صحىفەلرندە گورولن اسكى قهرامانلر ك رسملرېنە بىگزەيوردى. اوت بو، آلئندە ياراسى گورولن قىلىچك ىرە دوشدەمدىگى جانلى بر قهراماندى. اىصافلى صدراعظم، وجدانىنك روحنە عقس اىدن سسىنى غرورىنك قاراگلىغىلە بوغمادى. "تام بزم آرادىغىمىز آدم اىشە" دىدى. بو قدر پرواسىز بر آدم دولتئە، مئنتە ياپىلاچق حقارتى دە چكەمز، اولومدن قورقارق گوردىغى حقارتلرە اوللە دىيەمزدى. قاۋغىنى حفىفجە ساللادى.

- سنى تىبرىزە اىلچى گوندرەجىگز. محسن چلبى صوردى:

- قاتىز دە بو قدر نشانچىلر، كاتىلر، خواجەلر وار. نىچون اونلردن اىتەمەيورسكز؟

- سن شاه اسماعيلك كيم اولديغنى بيليورميسك؟

- بيليورم.

- دولتيكى سوييورميسك؟

- سوييورم.

حكيم صدر اعظم طوغريلدى، آرقاسينه ياصلاندى.

- بك آغلا اويليسه ديدى. بو آدم "ايلچيه زوال يوق قاعدهسینی قبول ایتمز. بزملة رقابت دعواسيندهدر. از ميدانينده حَقْمَزْدَه ياپامدقلىرىنى بزم گوندهره جگمز ايلچيه ياپمق ايسنر. احتمال ايشكنجه ايله اعدام ايدر. چونكه آللهدن قورقوسى يوقدر. حالبوکه ايلچمزه ياپيلاجق حَقارت، دولتمزه ديمكدر. بزه اويله بر آدم لازم كه حَقارت گورنجه باشندن قورقماسين. بو حَقارتى عَيْنِيْلَه اعادة ايتسون... دولتيكى سَوْرَسَهك بو فداكارليغى قبول ايدهجكسك.

محسن چلبى، هيچ دوشونمهدى:

- ايتدم افندم، فقط بر شَرَطْلَه ديدى.

- نه گبى؟

- مادامكه بو فداكارلقدى، فداكارلق اَجْرْتْلَه اولماز، حسبى اولور. دولته قارشى اوچرتله ياپيلاجق بر فداكارلىق، نه اولورسه اولسون، حَقِيقْتَدَه شَخْصِى بر قازانچدن باشقه بر شى دگلدن. بن معاش، منصب، اَجْرْت فلان ايستهمم، فخرى اولارق بو خدمتى گورورم، شرطم بودر.

- فقط اوغلم، بو ناصل اولور؟ اونك ايلچيسى آغير گيىنمشدى. آتلى، خادمهلىرى مُكْمَلدى. بزم ايلچيمزك آتلى، خادمهلىرى، اثوابى داها مُخْتَشَم، داها آغير اولمق ايجاب ايدنر. بونلر ايچون مطلقا خزينهدين سكا بر قاچ آلتون ويرهجگز.

محسن چلبى دوردى. اوگنه باقدى، صوگره باشنى قالديردى.

- خايير ديدى. خزينهدين بر پول آلام. ايجاب ايدن محتشم طاقلى آتلى، سوسلى خادمهلىرى بن كندى پارامله دوزهجگم، حَتَّى... صدر اعظم، گوزلرینی آچدى. صيرتمه شاه اسماعيلك عمرينده گورمهديكى آغير بر شى گيهجگم.

- نە گىھچىسىڭ؟

- صيرمەكش طوروغلىندەكى دىياسى ھىندىن، خارجى وندىكىن كلمە "پنبە اينجىلى قافتان"ى آلاجىم.

- نە؟ او قدر پارايى نرەدە بولاجىسىڭ او غلوم؟

صدراعظمك شاشماغە حقى واردى. بر آى اول تاماملانان، اوزەرى اڭ نادر پنبە اينجىلرلە ايشلەنن بو قافتانك نامنى اسطانبولدە دويمايان يوقدى. وزيرلر، ايچىلر طوروغلىنە مراجعت ايتدكجە او فيانتى آرتدريوردى. محسن چلبى، بو مشهورقافتانى ناصل آلاجىنى آڭلاتدى:

- چفتلگمە اويمى رهينه ويرەجگم. تجاردن اون بيك آتون بورچ توپلاياجىم. ايكي بيك آترلە خدمەلرە صرف ايدەجگم گريە قالان سكر بيك آنتلە دە بو قافتانى آلاجىم. صدراعظم بو حركى معقول بولمادى:

- گلدكن صوگرە بو قافتان سنك ايشگە يارامز. يالگر دبدبە آلتيدر. ماللريكى آڭدن چيقارچىسىڭ، فقير دوشەجىسىڭ.

- خايير، سكر بيك آتونه آلاجىم قافتانى آلتى آى صوگرە طوروغلى بندن يدى بيك آتونه گرى آير. يدى بيك آتونه بن چفتلگى رھندن قورتايرىم. گرى قالان بورچلر مى اودەيەمزمسەم، وارسين بابامك يادگار براقديغى ماندرام دولتە فدا اولسون. ... دولتدن ھپ آنماز يا... براز دە ويريلير.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Aşağıdakilerden hangisinin okunuşu yanlıştır?

- Nefis İstanbul
- Âsitâne-yi aliyye
- Hilâfet-i İslâmiyye
- Âyine-yi deryâ
- Üç kısma taksim olunduğu

2. Aşağıdaki metnin doğru okunuşunu işaretleyiniz.

الله آدى اولسه هر ايشك اوڭى

هرگز ابتر اولمەيە آڭك صوڭى

- a. Allah adı olsa her işin önü
Hergiz ebter olmaya anın sonu
- b. Allah adı evvelse her işin önü
Hergiz ebter olmaya anın sonu
- c. Allah adı olsa her işin önü
Herkes ebter olmaya anın sonu
- d. Allah adı olsa her işin ona
Her kez ebter olma yanın sonu
- e. Allah adı olsa her eşiğinin önü
Hergiz ebter olmaya anın sonu

3. Aşağıdakilerden hangisi metnin doğru okunuşudur?

نه آغیر امتحاندر باشگدهکی سقاریه! / بیك بر باشلی قارتالی ناصل طاشیر قاتاریه؟

- a. Ne ağır imtihandır başındaki, Sakarya!/ Bin bir başlı kartalı nasıl taşır kanarya?
- b. Ne uğayr imtihandır başındaki, Sakarya!/ Bin bir başlı kartalı nasıl taşır kanarya?
- c. Ne ağır imtihanadır başkadaki, Sakarya!/ Bik bir başlı karatallıyı nasıl taşır kanarya?
- d. Ne ağır imtihandır başındaki, Sakarya!/ Beyin bir başlı kartalı nasıl taşayr kanariyya?
- e. Ne ağır imtihandır başındaki, Sakarya!/ Bikbir başallı kartalı nasıl taşır kanarya?

YEDİNCİ HAFTA

ÜNİTE VII: ÖRNEK METİNLER

KONULAR

Muhtelif dönemlerden seçilen mensur ve manzum metinler

AMAÇLAR

1. Okumayı geliştirmek
2. Metin kültürü oluşturmak

HAZIRLIK SORULARI

اشك kelimesinin doğru okunuşu ve manası aşağıdakilerden hangisidir?

- a. Eşke = eşik
- b. Eşk= eşik
- c. Eşk = göz yaşı
- d. Eşik = göz yaşı
- e. Eşük = eşik

2. Aşağıdakilerden hangisinin yazımı yanlıştır?

- a. ضرب : darb
- b. كتب: kütüb
- c. فكر: fikr
- d. صغر: sığar
- e. قفلت: gaflet

3. Aşağıdakilerden hangisinin okunuşu yanlıştır?

- a. غربت: gurbet
- b. غروب: gurûb
- c. سهولت: sehvelet
- d. ظلام: zalâm
- e. ضرورت: zarûret

برینجی حبشه مهاجرتی

حضرت پیغمبر صلی الله علیه و سلم افندمز دعوتِ علنیّه دوام ایتدکجه و دین اسلامی قبول ایدنلرک عدهی آرتدقجه قریش ده تعقیباتی آرتیریوردی. خانۀ ارقمه اقامت ایتمهک باشلادقن صگره آذا و جفایی داها زیاده آرتردیلر.

دعوتِ علنیّه مباشرتدن ایکی سنه صگره قُریشک اصحاب کرام حقندهکی جور و تعدیسی او درجه تزايد ایتدی که مگده آنلر ایچون اقامت قابل اولمهیبوب ترک وطنه مجبور اولدیلر.

امام واقدین روایت اولنرکه: قُریشک اصحاب کرامه اذا و جفاسی حدی تجاوز ایتدیگندن آره صیره گلوب حضرت پیغمبره شکایت ایدرلردی. فخر کائنات افندمز هیچ بر جواب ویرمزدی. نهایت بو گون ابو بکر صدیق حضرتلری گلوب: "یا رسولله! اگر قُریشک حاطب بن عمرو بن عبد شمس ایتدیگی جفایی گورهیدک بالضروره ترحم ایدردک." دیدی و اصحابک مهاجرتنه مساعده استرحام ایتدی. رجاسی قرین اسعاف اولدی، اصحابک هجرت ایتمهلرینه مساعده بیورلدی. "یا رسولله! نه طرفه گیدهلم؟" دیه صوردیلر. حبشه جهتنه اشارت بیورلدی. اصحاب کرام او جهنک تعیین ایدیلدیگندن پک ممنون اولدیلر؛ چونکه مسافسی قریب اولمقله برابر هواسی مکهنک اقلیمنه موافق ایدی. همان ایچلرندن بر قسمی ترک وطن ایله حبشهیه عزیمت ایتدیلر. کیمی زوجہسینی برابر گوتوردی، کیمی یالگز گیتدی.

اولا هجرت ایدنلر اون بر ارکک، دورت قادین ایدی که شونلردر: عثمان بن عفان و زوجہسی رقیه بنت رسولله صلی الله علیه و سلم، ابو حذیفه بن عتبه بن ربیعہ و زوجہسی سهله بنت سهئل، زبیر بن عوام، مصعب بن عمرو، عبدالرحمن بن عوف، ابو سلمه بن عبدالاسد و زوجہسی سلیمه بنت أمیّه، عثمان بن مظعون، عامر بن ربیعہ و زوجہسی لیلی بنت ابی حیثمه.

إشبو هیئت ایچنده اک اول مکهدن حرکت ایدن عثمان بن عفان حضرتلر ایدی. صگره دیگرلری برر برر آنی تعقیب ایتدیلر. حضرت عثمان هجرته حضرلانینجه فخر کائنات افندمز "رقیة یی برابر گتور، چونکه سز یکدیگریگزدن آیری صبر ایدمزسگز" بیوردیلر. بر مدت یولجیلردن خبر کلمهدی.

او صیراده بر خاتون مکہیه گلیبورمش، یولده آنلره تصادف ایتمش، مکہیه وصولنده "یولده عثمانی گوردم، زوجہسینی بر مرکبه بیندرمش، گیدیورلردی. دیه خیر ویردی. ساحل بحرہ سالمأ وصولریله

سفينه ركوبرى خبرينى گتورمك اوزره أسما بنت ابى بكر رضى الله عنها برابر ارسال اولندى. ساحله قدر يايا اولارق گيتديلر. يارم آلتونه بر سفينه استيجار ايدوب حبشه ساحلنه عزيمت ايتديلر. هيئت مهاجره ساحل بحره تقرب ايتدكلرنده غمره نيتيله دوسيله كلمكه اولان نوفل بن معاويهيه تصادف ايتديلر. نوفل نرهبه گتمكه اولدقلىرىنى صوردى. دگزه بر گمى پارچه لانمش اولديغندن آنك انقاضيى تجاردين ألمق ايچون گيتمكه اولديقلىرىنى سويلديلر. مكيهيه وصولنده آنلرك حالى قريشه اعلام ايتدى. قريش "آنلر گمى ألمغا گيتميورلر، بئى كه بزدن قاچيبورلر." ديوب آرقه لرنندن مُعقبلىر گوندرديلر. لاكم آنلرك ساحله وصولنه قدر مهاجرين حضراتى سفينهيه بنمشلر و سالماً محلّ مقصودلرينه واصل اولمشلر ايدى. معقبلىر كمال مأيوسيتله مكيهيه عودت ايتديلر.

قريشك نجاشيه مراجعتى

اهل اسلامك حبشه ديارنده چو غالماسندن و دين اسلامك اطرافه إنتشار ايتمه سندن قريش انديشهيه دوشدى. اهل اسلام مهاجرلرينى نجاشيدن طلب ايتمك اوزره عمرو بن عاص ايله عبدالله بن ربيعى سفير تعيين ايتديلر. گرك نجاشيهيه و گرك مصاحبلىرينه مُتنوع هدايه گوندرديلر. حبشهيه موصلتلرنده اولاً نجاشينك مُقربلرينى گورديلر، رؤساي روحانيهه مراجعت و آنلره مخصوص هديهلرى تقديم ايتديلر. "ايچمزدن بعض گنچلر بابالرينك ديننى ترك ايله بورايه گلمشلر، نجاشينك ديننى ده قبول ايتمه مشلر. بابالرى و اقربا و مُتعلقاتلرى آنلرك آنلرك اعاده سيني نجاشيدن استرحام ايديبورلر."

نجاشى اسلامه دائر جعفردين معلومات ايستدى. جعفر شو يولده ايضاح ايتدى: بز جاهل بر قوم ايدك. اصنامه تپاردق. اولو اتى يردك. بالجمله فواشى ارتكاب ايدردك. بينمزه "الحكم لمن غلب" قاندهسى جارى ايدى. جناب حق ايچمزدن بزه حسب و نَسبى معروف، ديانته موصوف، صدق و امانته مشتهر بر رسول گوندردى. بزي جناب حقه ارشاد ايلهدى، بزه وحدت الهيهيه تعليم ايتدى. عبات اوگرتدى. آغاجدين طاشدين ياپديغمز اصنامه تعبددن و جناب حقه شرك قوشمقدن واز گچيردى. قومار اوينامقدن،

ربادن منع، مغاصیدن نهی ایتدی، سوزمزده صادق، تعهداتمزده مستقیم، اقارب و همجنسمز حقنده رحیم المقلغمزی امر ایلدی. قادنلرک ناموسینه تَعَدِّیدن، اموال ایتامه تعرضدن گچیردی. صوم و صلات و صدقه ایله امر ایتدی. بزه ایله بر کلام گتوردی که کمسهنک سوزنه بگزه مز. دلائل واضحه و معجزات باهره ایله بزه یقیناً معلوم اولدی که حق پیغمبردر، سوزی طوغریدر. جناب حق طرفندن گوندرلمشدر. آنی تصدیق ایتدک.

منظوم علم حال / ارکان حربیه قائممقامی مناسترلی محمد رفعت

الحمد لله بز مسلمانز

دین مبینه سر بسته گانز⁷⁹

هر شیدن اول ای طفل عالی

لازمدر سگا اوگرن سن علم حالی

ایلك اوگجه ایله گل اعتقادی

صگره عملده قیل ایتیادی⁸⁰

ایمان و اسلام بردر که هر بار⁸¹

قلبا اینانمق هم سوزله اقرار

باشی باغلی، اطاعتکار. ⁷⁹

آلشغانلق. ⁸⁰

زمان. ⁸¹

بر ده محمد اول فخر عالم
هر نه ديديسه حق بيلمك الزم

هم دين و ملت بر در بهی جان
قول نبی یه قيل بويله امان

ایمان و اعمال ایچره او سلطان
هر نه ديمشسه لازمدر ایمان

ایمانده مذهب هپ اهل سنت
سلك جليلك طوت بول سعادت

بونده امامی بیل ماتریدی
هم اشعریدر بر ده مریدی

قرآن، احادیث اجماع اُمت
ایلر قیاسده شرعه دلالت

شرع و عملده اعظم امامی
بیل بو حنیه قيل احترامی

بو جملهیی سن آلت یانلرین هم
ازبرله زیرا غایتله الزم

شروط ایمان

اصل عقائد ای نور عرفان
بو آلتی شیدر سن ایله ایمان

اولجه سويله امانت بالله

اللہی بر بیل یوق بشقہ اللہ

صگرہ ملکہ پیغمبراندر
مُنَزَّل کُتُبُه آخِر زماندر

بر ده قدردر ایمانده ارکان
جان و گوگلدن قیل بویلہ ایمان

اما کہ ربک ذات و صفاتی
احوالینی بیل بر وَجْه آتی

معرفة الله

الله بردر یوقدر نظیری
هر شیئک اولدر بدأ و اخیری

طوغمش دگلدر بر نسنه دن یا
بر نسنه طوغمز ذاتندن اصلا

یر گوک گونش آی آتش صو اشجار
قوشلر بالقلر انواع ازهار

انسانله حیوان بالجمله مشهود
اولمش خدانک امریله موجود

هر شیئی یوقدن الله یاراتدی
أَنْجُمُه کونی الله دوناتدی

یوقدر خدانک ضد و مثالی
مُحَدَّث دگلدر اولماز زوالی

ذاتی مُنَزَّه لون و صورددن
وقت جیتدن هر درلو یردن

هم جسم و جوهر هم ده عَرَضدن
الله بریدر بردر عرضدن

یوقدر تغیر اولمز تبدل
ذاتنده حقّک یوقدر تعلل

الله واردی عالم یوغیکن
هم وارلغک بیل سن کندیسنندن

یوق وارلغنده اَوَّله آخر
ذاتِ جلیلی هر شیئه قادر

حقّک اشینده حکمت وار اما
اولمز عبث ایش اللهده اصلا

نقصان صفتدن ذاتی بریدر
وصفِ کمالات آنده جلیدر

علم و کلامه سمع و ارادت
گورمک حیاتله تکوین قدرت

ذاتيله قائم ثابت صفاتی
عینی دگلدر نه غیر ذاتی

الله علیم اول علم خدایه

ایر مز عقلر چون بی نهاییه

هر شی خدایه معلوم مدلول
اللهه یوقدر بر نسنه مجهول

الله کلیمدر اما مبری
صوت و دهاندن واجب تعالی

سامعدر الله یوق سمعا مانع
بی اذن و آلت هر صوتی سامع

الله مرادین اجرایه قادر
هر نه دیلرسه اول آنده حاضر

ناظردر الله بی چشم و آلت
هر دائم ایلر هر شیئی رؤیت

قادردر الله هر امره قادر
قدرت آنکدر یوق بشقه ناظر

حی و قدیمدر باقی و دائم
وصف جلیلی ذاتیله قائم

أحیا إماته ایجاد ایله خلق
بالجمله تکوین فعلی محقق

اسماء حسنی لازمدر اوگرن
بَلَّه شفادن یا بشقه یردن

بیل آخرتده واردر نهایت
مؤمنلر ایچون اللهی رؤیت

ذات خدادن صگره بهی جان
دگله ملانک احوالنه قان

ملکلر

حقدر ملکلر جسم لطیفلر
اولمز لر عاصی ذات شریفلر

آنلرده یوقدر تأنیث و تذکیر
آنلر ایدر لر هر امری تدبیر

آنلر یمز لر ایچمز لر أصلا
دائم اطاعت ایلر لر اما

دردی مُقَرَّب سائرلری هم
ارض و سماده مشغول هر دم

بو درت مقرب اسمن لسانه
فرض الدی ألمق هر مسلمانه

اولکی جبرائل اولدی اولکیم
تبلیغ دینه وحیه ملازم

ثانیثی مکاتل اول که دائم
ارزاقی خازن کارنده دائم

ثالثده اسرافل كيم بو يولده
مأمور نفخ صور المش اول ده
رابعه ازرائل اولدى اى جان
ارواحى قبضه مأمور او هر آن

بحث ملائكن صكره گل سن
قيل حق كتبله ايمانى روشن

كتابلر

واجب تعالى پيغمبرانه
احكام حقى چكدى بيانه

جبريل ايله هپ تبليغ و ارسال
قيلدى كتابلر هم وحى و انزال

درتدر خدانك مُنزل كتابى
هم يوز صحفله قيلمش خطابى

بو يوز صحفدن اون صحفاك آدم
آلمش اوتوز ده ادريس نبت هم

ألى صحف ده گلمشدى شيته
اون صحفى ابراهيمه فرسته

اول درت كتابه اسم اولدى اى جان
تورات زبور هم انجيل و قرآن

ألى زبورى داود اقدم
تورات ده ايندى موسى يه بر دم

انجيل گلمش عيسى يه اما
موجود دگلدر شمدي او اصلا

قرآن گلنجه هر بر شريعت
مفسوخ اولندي گلدي حقيقت

پيغمبران هپ واقفدي اقدم
ديرلردي واردر قرآن اكرم

ايلرد آنلر قرآنه ايمان
ختم كتبدر موجود او الان

سائر كتابك يوق حكمي غيري
قرآنك اما هر حكمي جاري

تا حشر اولنجه جاري جهانده
هم آخرتده هر بر زمانده

بحث كتب چون بولدي نهايت
پيغمبرانه قيل سن دخالت

پيغمبرلر

احكام حقي تبليغه هر گاه
انساندن ايتدي پيغمبر الله

قيلدي پيامبر هم اول رسوله
امر مديددي هر ذوالعقول

اما پیامبر و صفی امانت
هم صدق و تبلیغ عصمت فطانت

بو بش صفتله بیل انبیایی
آنلردن آگلا امر خدایی

چوقدر پیامبر یوق بزده مفهوم
حد و حسابی اللهه معلوم

قرآنده اما اسمی گچنلر
بروجه آتی ذکره گلنلر

پیغمبرانده اولکی آدم
آخر محمد اول فخر عالم

بو مابینده ادريسله نوح هود
صالحله ابراهم اولدی معدود

اسحقله اسماعیل هم ده یعقوب
یوسف شعیب و لوط اولدی منسوب

یحیی ذکریا ایله موسی
هارون داود الیاسله عیسی

هم الیسعله ایوب سلیمان
ذوالکفل عزیز و یونسله لقمان

وار بر ده ذوالقرنین اول میانده
پیغمبر آرتق یوق بر زمانده

فخر رسلده بولدی نهایت
ختم اولدی آنده وحی و نبوت

هپ انبیادن افضل محمد
محبوب حقدر اول ذات احمد

دین محمد حق دینیدر حق
یوق بشقه بر دین حقدر بو آنجق

الحمد لله کیم بز او دینه
نسبتله گردک راه مبینه

واردر بو دینک چوق اولیاسی
اصحاب اما اشرف و لاسی

اصحاب ایچنده بو بکر عمر هم
عثمان علیدر اعلا و اکرم

آل رسوله احفادینه هم
اصحابه بردن ترضیه الزم

صگره گل ایلله تقدیره ایمان
بروجه آتی ای نور عرفان

قدر

هر شیئه الله اولجه عالم
هر شیئی مراد حق اوزره قائم

دائم خدانگ علم مرادی
هم خلق و تقدیر هر کاره بادی

هر شیئی الله خالقدر الحق
بر میل قلبی وار قولده آنجق

هپ خیر و شری تقدیر ایدن حق
یوقدر رضاسی شر ایشده مطلق

افعال خیره الله رضاسی
مقرون اولمقدر مقتضاسی

مقرون أولنجه فعلگ رضایه
طاعت دیمکدر امر خدایه

اولمزسه مقرون فعلگ رضایه
عاصی اولرسگ سن هپ خدایه

صرف ارادت قیل قیل خیره دائم
شردن خذر قیل سن اولمه اثم

حکم قدر بیل سن بو نکاتی
باق آخرت وار بروجه آتی

آخرت

فرمان حقله بر گون نهایت
گلسه گرکدر یوم قیامت

اما قیامت وقتندن اوگجه

انسان اولب ده قبره گيرنجه

منكر نكيردن وار درت سوال هم
اول درت سوالی بيلمكك الزم

دير اول ملك كيم كيمدر كه ربك
پيغمبرك كيم دينك كتابك

سن دى كه بردر الله ربم
هم دينم اسلام قرآن كتابم

پيغمبرم ده اول فخر عالم
يعنى محمد صلى و سلم

بو وجهله كيم ايلر جوابى
يوقدر او ذاته قبرك عذابى

هر كيم كه بلمز اكثر مُعَدَّب
اما بيلنلر مُنَعَّم اولر هپ

گلمزدن اول يوم قيامت
ظاهر اولر هم بر جوق علامت

گلدك ده اول گون حيوانله انسان
موتى اولرلر بالمر يزدان

اما كه تكرر احيا اولرلر
ميدان حشره بردن گلورلر

محشرده واردر ميزان اعمال
سويلر حسابلڭ بالجمله افعال

حقدر صراط و كوثرله نعمت
آڭلار عذابى عاصيلر البت

جنت جهنم واردر كه حالا
باقى و موجود مخلوقدر اما

كيم ايله مشسه حقه اجابت
آنده نبيلر ايلر شفاعت

بحث عقائد چون گلدى فى الحال
نظماً بيانه بروجہ اجمال

باب عملدن يازدم ينه بن
افعالى نظماً ازبرله هپ سن

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Aşağıdakilerden hangisinin okunuşu yanlıştır?

- a. سلاح: silah
- b. غبار: ğubar
- c. ضلالت: delâlet
- d. دباجه: dibâce
- e. إعلان: ilân

2. Aşağıdakilerden hangisinin okunuşu yanlıştır?

- a. غريب: garîb
- b. قیلوله: kaylûle
- c. دعوى: davâ

- d. غيور: ğayûr
- e. جبار: cibbâr

3. Aşağıdakilerden hangisinin okunuşu yanlıştır?

- a. تکرار: tekrâr
- b. منطق: mıntıka
- c. محرم: mahrem
- d. مشعله: meşale
- e. موهبه: mevhibe

SEKİZİNCİ HAFTA

ÜNİTE VIII: ÖRNEK METİNLER

KONULAR

Muhtelif dönemlerden seçilen mensur ve manzum metinler

AMAÇLAR

1. Okumayı geliştirmek
2. Metin kültürü oluşturmak

HAZIRLIK SORULARI

1. Aşağıdakilerden hangisinin okunuşu yanlıştır?

- a. مقصد: maksad
- b. میمنت: meymenet
- c. معصیت: masiyet
- d. تسلیم: teslim
- e. انسجام: ünsicam

2. Aşağıdakilerden hangisinin okunuşu yanlıştır?

- a. معتمد: mutemed
- b. مشخص: müşahhas
- c. منحل: münhal
- d. متوزع: mütevezzia
- e. مبارك: mübârek

3. Aşağıdakilerden hangisinin okunuşu yanlıştır?

- a. اکرم: ekrem
- b. اجهل: echel
- c. صبور: sabûr
- d. تورکی: Türkî
- e. قنیدل: kanyedil

حج یوننده - القاھر وپورنده

جناب شھابدين

صوڻڊ ڊوڊوڪ هوایي چاڪ چاڪ ایتدی. تشییع ایچون گلنراڻڪ صوڻڊ نظرلری گیدهجکلراڻڪ گوزلرنده بوسه وداغ ایستیور. مردیون تلاش ایله چیقانلردن زیاده تلاش ایله اینهنلرله مملو. گوگرته گیتدکجه تنهالاشیور. بعض گوزلرده یاش، بعضلرنده بر تبسم محزونانه. بعضلرنده درین بر طور غونلق وار. آرتق بتون السینه سهل الاستفهام بر وولاپوک⁸² حکمنی آدی: هپسی یکمال. هپسی تحسُر و اشتیاقدن، تمنی سلامت و ملاقتدن بحث ایدیور؛ تورک، عرب، روم، فرانسز، ایطالیان. هپسی کندی لسانیله عین شیلری سویلیور.

خارجده قایقجلاڻڪ آوازه دعوتی، داها اوزاقدہ قوجا شھرک غمغه نهاریهسی.

بر قادیان المُن طوتمش، گریان بر سسله توسییه ایدیور:

- صاقین مکتوبلرگی اھمال ایتمه، هر اسکلهمن بر دانه ایسترم؛ هر پوسته ایله بر خبر ایسترم...
ایکی سطر، بر سطر بر شی. بگا او قدری یتیش.

اوت، بر قادیان: والدهم! زواللی والدهمکی اونوتلمش بر قاچ شیئی وسیله ایتخاز ایدهرک کاغده صاردیغی بر پاکتله برلکده، آرقامدن واپوره قدر گلش. بنی تشجیع و تسلیه ایچون آغلامغه چالیشیور، گوزلرینک کنارینی بر اُحمرار حزین ایله شتشرن اشلری حبس ایچون روح شکیبینی آوجنه آلمش صقیور. بگا بر نظرله، اویله بر نظرله باقیور که موته محکومیتندن خبردار اولان بر خسته آییندهمکی خیالنه آنخق اویله باقابیلیر. بن اڻ عادی بهانهلرله باشیمی باشقه طرفلره چوپریورم. بو مشفق قادیانک سیالہ نظرندن آدیغم تائر شیدی تعدیله غیرت ایدیوردم. بردن بره دیدم که:

- هایدی آرتق سن چیق، سوگره واپورده قالیرسک.

واپور ایچینده ایکی ساعتدنبری دوام ایدن گورلتی آرتق کسلمش. باش قیودان- اوزون صیق قمرال صاقالی، اورته بویلو، طقنازجه، پنبه چهرلی بر ایطالیان- واردیاده قوماندلرینی ویریور، آرا صرا طایفالردن بری قوشیور، چوزولن خلاطرک طویلانمسندن متشکل بر خرخره منقطعه ایشیدیلیوری. وینجک ولوله آهنینی صوصمش، ماکنهنگ غمغه رعشهاری باشلاياجدی.

اینگلزجه طاینان بصیط بر اولوسلر آراسی دیل. 82

حقك سسلرى 83

محمد عاكف ارسوى

بر زمانلر بز ده مَلَّت هم ناصيل مَلْتَمَشْز
گلمشز دنيايه مَلِيَّت نهدر اوگرتمشز
قاپقار اگلكن بوتن آفاقى انسانيتك
نور اولوب فيشقرمشز بر كوشهسندن ظلمتك
يارمشز ادوار 84 فترتدن قالان يلدالرى 85
فكر فَرْدا 86 طوغمدن ياغديرمشز فردالرى
اويله فردالر كه: قالديرمش سر ايا عالمى
ديدهلر بر جاودانى 87 فجرك اولمش محرمى.
يگرى بيش بيل يگرى بيش بگ بيل قدر فياض ايمش
باق نه آنى بر تكامل! باق كه حالا مُنْدَهش 88
يادِ فَوْقِ الاعتيادنندن 89 اونك تارخلر
گورمهش بگزر او مدهش سيره، هم گورمز بشر.
بر طرفدن دينمز، اخلاقمز، عرفانمز
بر طرفدن سيفه مقرون عدلمز، احسانمز
يوكسلوب اقوامى آلمش فوج فوج 90 آغوشنه
هپسى طالمش وَحْدَتِكْ آهنگ جوشا جوشونه 91.
امر بالمعروف ايمش بر فنالق گورسه قاردش قاردشى
كيمسه حقسزلقدن ايتمز مش تغافل 92 اختيار

83 كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَوْ ءَامَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ مِّنْهُمْ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ

«Siz, insanlar için ortaya çıkarılan, doğruluğu emreden, fenalıktan alıkoyan, Allah'a inanan hayırlı bir ümmetsiniz. Kitap ehli inanmış olsalardı, kendileri için daha hayırlı olurdu; içlerinde inananlar olmakla beraber, çoğu yoldan çıkmıştır» [Al-i'Imran: 110]

دورلر، دونملر. 84

اوزون. 85

يارين، گلهجك زمان. 86

صوگسز. 87

مدهش، شاشيلاجق شى. 88

اولاغن اوستو اولايلرك ياد ايدلمهسى. 89

آقين آقين. 90

پك جوشقون، طاشقين. 91

فرده راجع صدمه‌دن⁹³ افراد اولر مش لُرزه‌دار⁹⁴.

بر، نییز؟ دیر ایله آرتیق؛ بر ده فکر ایت نیمیشز؟
دین ده کورکک عینی اولمش، ترس چویرمش گیمشز⁹⁵
نه‌ی معروف امر منکردر گزن میدانده باق!
اڭ متین اخلاقمز، یاهود، گوروب آلدیرمامق
بیقدی بیڭ ملعون قلم ناموسی، بز لر اویمادق
"صوصمق اولادر" دیوب صوصدق، صنیرسڭ طویمادق.
قوستو بیڭ مُردار آغیز شرعک بتون احکامنه
آه بر سس باری یوکسلسیدی نفرت نامنه!
آلتی یوز بیڭ جان گیدر، ملیونله ایمان اکسلییر؛
کیمسهر گورمز، گورن سرسم ده الله‌دن بیلیر!
صوگره شاید شخصیناڭ اینجنسه، حتّی بر تو یو
یر بیقلمش ظن ایدر، سیر ایله‌ین گومبورتویو
قرقاڭ آیلقدن بر از، یاهود گجیکسین ویرمه‌یڭ؛
فودله چیگ قالسین، "پیللو بیتمش" دیین، گوسترمیڭ؛
فس، کلاه، قالیق، صاریق ویرمش بقارساڭ ال اله؛
معه‌لردن فیشقیریر تا عرشه آچ بر وُلله
اورتالق آلت اوست اولورکن سس چیقرمازدم هانی
اویله بر دَرَنکده سیرت گل ده آرتیق سن بنی!
گوستر اللهم، بو ملت قورتولور، تک معجزه!
بر "اوتانمق" حبّی ویر غائب خزینندن بزّه!

۲۳ جمازی الاخر ۱۳۳۱

۱۶ ماییس ۱۳۲۹

۲۹ ماییس ۱۹۱۳

گورمز دن گلمه، کندینی غافل گوسترمه. ⁹²

چارپمه. ⁹³

تیتره‌ین. ⁹⁴

بو تشبیه امام علی رضی الله عنه‌کدر. ⁹⁵

عشق اوزەرىنە - تضرعنامە "دن - سنان پاشا

اشارت اوصافِ عشق:

عشق آسایش جاندر، عشق آرایش جهاندر.

عشق نمکِ دیگِ وفادر، حقیقە اهلِ صفادر.

عشق حقیقت چرخنوڭ⁹⁶ آختریدر⁹⁷، عشق جان لشکرینڭ مهتریدر.

عشق بر سلطانِ قاهر و تیزدر که علم چکچک⁹⁸ بربرینە اورر وجودلە عدمی، عشق بر بی قرار شورانگیزدر که قدم باصیجق شور و غوغایه براغور عالمی.

عشق بر جوهر پاقدرد عرض صنمڭ، عشق راحت جاندر مرض صنمڭ...

عشق بر مُرغدر⁹⁹ که ملامتِ خَلق آگا بال¹⁰⁰ اولور.

عشق بر دَوْلَتدر که اِدبار دنیا آگا اقبال اولر.

عشق بازارنده جامه دیبایی بر حَبیبه ألمزدر، عشاق محله سنده ناموسله نامی بر چوپه صیمزدر.

عاشق اولانلر غیرت و عاری براغورلر، دوست ایستهینلر اول وقاری براغورلر.

عاشق ایدر: "حبه و دستار قنی؟"

عاشق ایدر: "خانه خُمَار قنی؟"

عاشق دو کوندن بی نیاز اولور، عشق جهان ایچنده سرفراز¹⁰¹ اولور.

96. فلك.

97. بیلدیز.

98. چکینجه

99. قوش.

100. قناد

عشق بر كُنْگِ 102 پولاددر 103 كه هر وقت وارلق بناسين بيقار.

عشق بر بَنای اُستاددر كه دائم يوقلق سرايين ياپار.

عشق بر درد مادرزاد الولر، عاشق ايكي جهانندن آزاد اولور. نه وصلتده شاد و نه غمدن فراری اولور. نه دستنده صبر و نه پاينده قراری اولور.

عاشق همیشه بلا كش اولور، دايم بلا ايچنده خوش اولور.

عاشق هر دم سوز شوقده اولور. درد عشق ايچنده ذوقده اولور.

عاشقه غدا بلا اولور، عشقه صفا جفا اولور.

عاشق كه يولنده مرد اولور. رنجی 104 دارو 105 راحتی درد اولور.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Aşağıdaki metnin ne tamlaması olduğunu ve manasını yazınız.

اشاراتِ اوصافِ عشق:

2. Aşağıdaki metinde kaç tamlama olduğunu ve manalarını yazınız.

عشق حقیقت چرخنوڭ 106 آختریدر 107، عشق جان لشکرینڭ مهتریدر.

3. Aşağıdaki metinde tamlamaların sayısını ve metnin manasını yazınız.

نهی معروف امر منکردر گزن میدانده باق!
اڭ متین اخلاقمز، یاهود، گوروب آدیرمامق

101 باشی دیک.

102 قازما.

103 چلیک.

104 آغری، صیزی.

105 علاج، درمان.

106 فلك.

107 بیلدیز.

DOKUZUNCU HAFTA

ÜNİTE IX: ÖRNEK METİNLER

KONULAR

Muhtelif dönemlerden seçilen mensur ve manzum metinler

AMAÇLAR

1. Okumayı geliştirmek
2. Metin kültürü oluşturmak

HAZIRLIK SORULARI

1. Aşağıdaki metnin doğru okunuşunu işaretleyiniz.

اول قدر چکر ایدی یوکلر آغیر

که تنینده توی قومامشدی یاغیر

- a. Ol kadar çeker idi yünler ağır
Ki teninde tüy komamışdı yağır
- b. Ol kadar çeker idi yükler ağır
Ki tenesinde tüy komamışdı yağır
- c. Ol kadar çeker idi yükler ağır
Ki teninde tüy komamışdı yağır
- d. Evvel kader çeker idi yükler ağır
Ki teninde tüy komamışdı yağır
- e. Evvel kadar çekerdi yükler ağır
Ki tenende tüy komamışdı yağır

2. Aşağıdaki metnin doğru okunuşunu işaretleyiniz.

هیچ بر شی لسان قدر آغاجه مشابه دگلدن. لسانلر طیقی آغاجلر گبی موسم موسم رنگنی
غائب ایدن اولوم یاپراقلرینی دوکرلر و تازهلرینی آچارلر

- a. Hiçbir şey lisan kader ağaca meşâbih değildir. İnsanlar tıpkı ağaçlar gibi mevsim mevsim rengini kaybeden ölüm yapraklarını dökerler ve tazelerini açarlar.
- b. Hiçbir şey lisan kadar ağaca müşâbih değildir. Lisanlar tıpkı ağaçlar gibi mevsim mevsim rengini kaybeden ölüm yapraklarını dökerler ve tazelerini açarlar.
- c. Hiçbir şey lisan kadar ağaca müşâbih dikeldir. Lisanlar tıpkı ağaçlar gibi mevsim mevsim rengini kaybeden ölüm yapraklarını dökerler ve tazelerini açarlar.
- d. Hiçbir şey lisan kadar ağaca müşâbih dikeldir. Lisanlar tıpkı ağaçlar gibi musim musim rengini kaybeden ölüm yapraklarını dökerler ve tazelerini açarlar.
- e. Hiçbir şey lisan kadar ağaca müşâbih değildir. Lisanlar tıpkı ağaçlar gibi mevsim mevsim rengini kaybeden olum yapraklarını dökerler ve tazelerini açarlar.

3. Aşağıdaki metnin doğru okunuşunu işaretleyiniz.

ياشلانارق دگل ياشايارق تجرببه قازانيلير. چونكه زمان انسانلرى دگل آرموتلرى اولغونلاشديرر.

- a. Yaşla narın değil, yaşayarak tecrübe kazanılır. Çünkü zaman insanları değil, armu telleri olgunlaştırır.
- b. Yaşlanarak değil, yaşayarak tecerrübe kazanılır. Çünkü zaman ins ü anları değil, armutları olgunlaştırır.
- c. Yaşlanarak da gil, yaşayarak tecrübe kaza neyler. Çünkü zaman insanları değil, armutları olgunlaştırır.
- d. Yaşlanarak değil, yaşayarak tecrübe kazanılır. Çünkü zaman insanları değil, armutları olgunlaştırır.
- e. Yaşlanarak değil, yaşayarak tecrübe kaza neyler. Çünkü zamanın insanları da ğil, armutları olgun la şeydir.

اوقومه متلرى

عاجز قالدۇم ظالم نىسك نىدن – يونس امره

عاجز قالدۇم ظالم نىسك نىدن
شول دىنيانك لذتينه طوياماز

اگنه آلمشدر غفلت گوملگاڭ
عمرونك گلوب گچديغاڭ بيلهمز

الهي غفلت گوملگن گيپنه
مسلمان دير مسك نىسپينه اويانه

قازانوب قازانوب ويرير زيانه
حق يولپنه بر پوله قياماز

صغليغنده آيت حديث نىسپنه
صواڭ دمنده محتاج اولور سىسپينه

ايلهتوب قوياققلر مقبرهسنه
اوغام قيزيم مالم قالدى دىپمز

الهي مسكنجه آدم اغلانى
وروب طوتماز بر مرشيدك نى

حرام حلال قازانديغى مالپنى
ايله نصيب ايدر كندى يپهمز

الهي غفلتدن اويار گوزپمى

درگاهکده قاره ایتمه یوزیمی

یونس ایدر گَلْک طوتک سوزیمی
دنیا سَوَک آخرتی بولاماز.

بن درویشم دیننه- یونس امره

بن درویشم دیننه بر اون ایدهسم گلور
طانویوبن شمیدین واروب یتهسم گلور

صراط قیلدن اینجهدر قیلیدن کسکنجهدر
واروب آنک اوستونه اولر یاپاسم گلور

آلتنده غیا واردر ایچی نار ایله پردر
واروب اول گولگلکده براز یاتاسم گلور

طعن ایلهمک جواجهلر خاطر یگز خوش اولسون
واروبن اول طاموده براز یاناسم گلور

آندن جَننه وارم جَننده حقی گورم
حوری ایله غلمانی بر بر قوچاسم گلور

درویش یونس بو سوزی اگری بوگری سویلمه
سنی صیغایه چکر بر مُکلا قاسم گلور.

الله ديهلم دائم- يونس امره

الله ديهلم دائم مولا گورلم نيلر
يولده طورالم دائم الله گورلم نيلر

الله ديو قيل زارى اودر قمونك وارى
اوندن اومالم يارى الله گورلم نيلر

چيقارميالم ديلدن آيريلمالم ياردن
عيرلوميالم¹⁰⁸ يولدن الله گورلم نيلر

آچليق صوگى طوقلقدرد، طوقلق صوگى يوقلقدرد
بو يوللر قورقولقدرد الله گورلم نيلر

سن صانمديغك بيرده ناگه آچيله پرده
درمان ايريشه درده الله گورلم نيلر

گوندوز اولهلم صائم گيجه اولهلم قائم
الله ديهلم دائم الله گورلم نيلر

هر دم طالهلم بحره آلدانميالم دهره¹⁰⁹
صبر ايلهيهلم قهره الله گورلم نيلر

نئدى بو يونس نئدى بر طوغرى يوله گيتدى
برشيخ اتگك طويتدى الله گورلم نيلر.

اوزاقشموق، آيريلمق. ¹⁰⁸
زمان. ¹⁰⁹

ترجمة سيرة النبي – مصطفى ضرير (و. ۱۳۹۳ دن صوگره)

بر گون اول صدقی بتون، اعتقادی دروست، ابوالفقرا و المساكين، ملجا¹¹⁰ الضعفا و المقلين، قاتل الكفرة و المشركين آتاك عساكر منصور، ضريره اشارت قیلدی. چون اول مطلوب الطلوب و محبوب القلوب سليمان سيرت¹¹¹، سکندر سيرت¹¹²، صاحب عقل بصيرت أول اولو الامر دن ضريره آنک بگی بر اشارت ایریشدی، تيز یگردي¹¹³، شيخ الاسلام، خلاصة الانام¹¹⁴، اول مسلمنا پشوا¹¹⁵ و امام، اول دين اولوسی، مذهب معتبری، علامه عالمیان¹¹⁶ شيخ اکمل الدين... قاتنه گلدی. حال نیدوگن ضرير، شيخ حضرتنه عرض ایلهدی. اول ضمیری روشن¹¹⁷، اول گوگلی گلشن¹¹⁸... چون ضريرک ضمير دن¹¹⁹ بیلدی، مقصودک آکلادی، کندی لطفندن تيسم قیلدی. ... آندن ضرير شيزک آياغنه دوشدی. ایتدی: "ای مشکل اولان ایشلری حل یدجی، و ای گوزسزلی گوزلولر عالمنه یدجی¹²⁰! رسولک سيرت کتابی ایکی کشی شرح ایلهمشدر. هر بری الوان عجایب غرایب سوز سویلهمشدر. بریسی ابو الحسن البکری، بریسی ابن هشام رحمة الله علیهما. ضريره اول ایکی روایتک قنوسینی¹²¹ سویلهمگه اشارت ایدرسز؟" دیدی.

آندن شيخک دُرُوبار¹²² لطفندن مُشکبار¹²³ نفسندن بیله جواب گلدی کیم: "ابو الحسن البکری روایتک سویله." دیو.

نیچون شيخ اول روایتی اشارت ایلهدی؟ آنکچون کیم شيخ ایدر: "ابن هشام مفسرلری بگی اول دخی بر تفسیر ایدوبدر. اما قرآن تفسیرینی سیر طریقهنده سویلهیوبدر. قرآنک سبب نزولنی حدیث نبوتک سبب و رودونی¹²⁴ شرح ایلهیوبدر. بلیغ لغتله، مشکل عبارتله کتابنده دَرُج ایدوبدر¹²⁵. پس ایله اولسه ابن هشام کتابی ترجمه قلماخ، آنی قومه سویلهمک قاتی مشکل اولا" دیدی. ولیکن ابو الحسن

صیغینه بیرى، صیغیناق. ¹¹⁰

اخلاق، سچییه. ¹¹¹

سیر، گیزلی شی. ¹¹²

قوشمق، ابی یوریمک. ¹¹³

بر شینک اوزی، قیصالتیمش حالی. ¹¹⁴

اوندر، رئیس. ¹¹⁵

ایکی عالم. ¹¹⁶

پارلاق، آیدینلق. ¹¹⁷

گل بجهسی. ¹¹⁸

قلب، گوکل. ¹¹⁹

کوری لندن طوتوب گوتیرن؛ اوندر، قیلووز. ¹²⁰

هانگسینی ¹²¹

اینجی کبی سوز سویلهین، اینجیلر یاغديران. ¹²²

مشک قوقوسی یاغديران. ¹²³

وارمه، ایریشمه، گلمه. ¹²⁴

طولامه، بر آرایه گتیرمه. ¹²⁵

بكرينڭ روایتی خبر واحددن و متواتردن جمع اولوبدر. تا كيم عامِ خلائق¹²⁶ مسكين مُعتَقَد¹²⁷ قوم كيم سوزی فهم ایده‌مزلر. اول عامِ خلائق مصلحتیچون اول فاضل، اول كامل بو روایتی آسان¹²⁸ سوله‌مشدر. پس شیخ عالم ضریره بکری روایتڭ سویله‌مگه اشارت قیلدی. ترکی دلنه ترجمه قیلماغه دستور ویردی. آندن ضریر مسلمانلخ ملکنڭ حضرتنده رسولڭ سیره‌سنی سویله‌دی. عرب دیلنجه اوخیوب ترکی دیلنجه شرح ایله‌دی. چون امر ربّانی و تقدیر سبحانی و حکم یزدانی ایریشدی کیم مرحوم، مغفور، سعید شهید سلطان قلاوون¹²⁹ الملك المنصور خاندانندن سعادت سلطنت حکومت و دولتی انتقال ایتدیلر. دستور ایله اولدی کیم سلطان قلاوون دُرّیتی بخت رخت¹³⁰ دوشروب مصر تختندن ارتحال ایتدیلر. اجماع اُمت اتفاق ایتدیلر که سویله مصلحت گوردیلر کیم اول امانت امینی، اول شریعت معینی، اول ضعیفلر ظهیری¹³¹ ابو سعید برقوق¹³² ابن انس مصر تختنده سلطان قلاور...

چون کیم اول ملك تخته چیقدی، سلطان اوتردی، اکابر اسلام بیعت قیلدیلر. رمضان آینڭ اون طوقیزینده اربعا گونده سلطنت تختنه مُقَرَّر اولدی. سنه اربع و ثمانین و سبعمایه... چون مولانا ابا سعید الملك الظاهر سلطنت ارکانه، مملکت تَرْتیبینه مشغول اولدی. ضریر حقیر خاطرڭ جمع قیلدی. بر مدت رسولڭ علیه السلام سیره‌سی کتابڭ مطالعه¹³³ ایله‌دی. چون ضریر اول گلستان گلشنندن بر ایکی گل قوخوسین آلدی. دیله‌دی کیم کندی آڭلایابیادیگی قَدَر نجه اول کتاب اچندن فهم ایله‌دگنجه ترجمه قیلا. وسع طاقتنجه¹³⁴ بو عبارسز دیله ترجمه قیلدی، ترکی دیلنده سویله‌دی. آندن بو کتابه ترجمه الضریری. آد قودی تا کیم ایشیدنلر، گورنلر، بلنلر، گوزسزی معذور طوتالر؛ سوزینڭ عبارت اکسکلیگنه بخمیالر¹³⁵. دخی آنڭ شکسته گوڭلندن گلن سوزی گوزدن براخمیالر.

انسانلر، یاراتقلر. ¹²⁶

اعتقاد ایدن، اینانان. ¹²⁷

قولای. ¹²⁸

Kalavun. ¹²⁹

مال وارلیغی، تالچ، اگر طاقتیمی. ¹³⁰

دایاناغی. ¹³¹

Berkûk. ¹³²

اطر افلیجه دوشنمه، تنکیک ایتمه، اینجلمه. ¹³³

گوجی بئندیگنجه. ¹³⁴

باقمایالر. ¹³⁵

طورمایالم - محمد عاكف أرسوی

سعدی دیور که "بر گیجه بز کاربان ایله،
آهسته سَیر ایکن یولومز دوشدی بر چوله.

سُز عتله طَيَّ 136 ایچون او بیابان 137 وحشت
هپ یولجیلر فدا ایدهرک ایستراحاتی

گیتمکدهلردی. بر آرالیق بن ده مَشیه- تاب 138
هیچ قالمامش که دوشمشم آر تیق زبون خواب 139.

آواره بر پیادهیی بکلرمی قافله؟

ناچار، شَدِّ رَحْل 140 ایدهجک تابه مرحله 141.

دورمش دیوردی بر ده او یاندم که ساربان 142:
قالق ای یولجی اوز اقلشدی کاربان!

ایقوم بنم ده یوق دگل اما بو دشت-زار 143،
آرامگاه 144 اولورمی که بیگ تورلو قورقو وار.

سر- منزل مَرامه 145 واریر طورمایوب گیدن
یوقدر نجات 146 اومیدی بو چوللر گچلمدن

هیها، یولده دوشن بویله اویقو دردینه

آشمه، اوزریندن گجمه. 136

چول، صحری، بادیه. 137

یورومه گوجو. 138

اویقو آغیرلیغی، اویقویه دوشمه. 139

یوله چیققی. 140

مرحلیه قدر. 141

دومجی. 142

چول. 143

دینلمه بری. 144

ایستک طور اغینه. 145

قورتولش. 146

هې يولجېلر گيدر ده قالير كندی كندنه

وقعه هيچ بر شی دگلدر؛ حقليسك، لکن دوشون
باشقه بر دستور حکمت و ارمی، انصاف ایت بوگن؟

و ارمق ایسترسهك – دیور سعدی – اگر بر مقصده،
طوتدیغك یوللر توکنمکدن مُعَرّی¹⁴⁷ اولسه ده،

شَدِّ رَحْل¹⁴⁸ ایت، طور مایوب گیت، یولده قالمقن صاقین!
مرد صاحب عزم¹⁴⁹ ایچون نه ایمش اوزاق، نه ایمش یاقین؟

هانگی مشکدر که همت¹⁵⁰ اولسون آسان¹⁵¹ اولماسون؟
هانگی دَهشتدر که انساندن هراسان¹⁵² اولماسون؟

عبرت آل آرباب اِقدامك¹⁵³ باقوب آثارینه¹⁵⁴
طاغ طایانماز ازلرك طاعلر سوکن پیکارینه.

بر مُتوّم سَس دگل یر یر خروشان¹⁵⁵ وُلّوّه
فوج فوج¹⁵⁶ آقمقده انسانلر بتون مستقبله.

نهر فیضافیض¹⁵⁷ انسانیتك آهنگینه،
اویمادن، قابل دگلدر دوشمهك بر اَنگینه.

صوینمش، آرینمش؛ چیللق قالمش. ¹⁴⁷

یولجیلغه چیقمق. ¹⁴⁸

عزم صاحبی آدم. ¹⁴⁹

چالیشمه، غیرت، أمك. ¹⁵⁰

قولای. ¹⁵¹

فورقاق، فورقان. ¹⁵²

سورکلی چالیشمه، ثبات گوسترمه. ¹⁵³

اثرلرینه. ¹⁵⁴

جوشان، چاغلایان. ¹⁵⁵

آقین آقین. ¹⁵⁶

باشدن باشه فیضله طولی. ¹⁵⁷

منزل مقصوده و ارمازسڭ اويانمازسهڭ اكر
وار مى باق، يوللرده هيچ بيدار¹⁵⁸ اولانلردن اثر.
ايشته آتيدر او، سرمنزل¹⁵⁹ دينهن آرامگاه¹⁶⁰،
كاربان¹⁶¹ اقوام؛ چول ماضى؛ عطالت¹⁶² سد راه¹⁶³.

"ليس للانسان الا ماسعى" ديركن خدا
آگلامام هيچ مسكنندن¹⁶⁴ سن نه بكرسڭ داه؟

داوران آرتيق كاربانڭ آرقاسندن دورما قوش!
مخو اولرسڭ بر دقيقڭ گچسه حنى بويله بوش.

منزل آلمشله ده يورغون حنى سندن بى مجال¹⁶⁵
بلكه يوق، آلبته اويله، سن نه ايتمشسڭ خيال؟

شويله گوزدن گچسه بر خلقت¹⁶⁶ تماشا-خانهسى¹⁶⁷
چيقميور بر ذره فعاليتڭ بيگانهسى¹⁶⁸

ير چالشسين، گوك چاليشسين، سن صيقلمازسهڭ اوتور،
بونلرڭ حقنده بيلمم، بر بهانڭ وار مى؟ دور!

ماسوى بر شينمى در، بوش دورميور خالق بيله،
باق تجلى ايديور بيڭ شان¹⁶⁹ گوناگون¹⁷⁰ ايله

ايوانيق. ¹⁵⁸

دوراق باشى، دوراق برى. ¹⁵⁹

دينلمه برى. ¹⁶⁰

كروان. ¹⁶¹

تنبلليك. ¹⁶²

يول. ¹⁶³

تنبلليك، عجزليك، اويوشوق. ¹⁶⁴

مجالسز، درمانسز، گوجسز. ¹⁶⁵

ياراتيلش، ياراتمه. ¹⁶⁶

سبر خانهسى، سبر اوى. ¹⁶⁷

يابانجى، ايلگيسز، قيطسز. ¹⁶⁸

ايش، فعل. ¹⁶⁹

تورلو تورلو، چشيد چشيد، رنگ رنگ. ¹⁷⁰

ای بتون دنیا و مافیہا آیقتیکن یاتان!
لشمی سلڭ، داورانمیورسلڭ، باری اللهدن اوتان!

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Aşağıdaki metnin doğru okunuşunu işaretleyiniz.

- بیوک آنه، نندن بویله صاچک باشک آغارمش

- اختیارم، چونکه یاوروم اختیارلق قارلی قیش !

- Büyük anne neden böyle saçak başak ağarmış
İhtiyarım çünkü yavrum ihtiyarlık karlı kış
- Büyük anne neden böyle saçın başın ağarmış
İhtiyarım çünkü yavrum ihtiyarlık karalı kayış
- Büyük anne ne diyin böyle saçın başın ağarmış
İhtiyarım çünkü yavrum ihtiyarlık karlı kış
- Büyük anne neden bu yele saçın başın ağarmış
İhtiyarım çünkü yavrum ihtiyarlık karla kış
- Büyük anne neden böyle saçın başın ağarmış
İhtiyarım çünkü yavrum ihtiyarlık karlı kış

2. Aşağıdakilerden hangisi metnin doğru okunuşudur?

هلال شونی نقل ایدر هر گوگه چیقیشنده:

بوندن بیللرجه اول اسطانبولک دیشینده

اوچ دگیزی سیر ایدن بر اسکى قلعه واردی

ایچینده پک مبارک بر اولیا یاتاردی.

- Hilal şunu nakleder her göğe çıkışında
Bundan yıllarca evvel İstanbul'un dışında

Üç denizi seyreden bir eski kale vardı
İçinde pek mübârek bir evliya yatardı

b. Hilal şeveni nakleder her göğe çakışında
Bundan yıllarca evvel İstanbul'un dışında
Üç denizi seyreden bir eski kale vardı
İçinde pek mübârek bir evliya yatardı

c. Hilal şunu nakleder her göğe çıkışında
Bundan yıllarca ol İstanbul'un dışında
Üç denizi seyreden bir eski kule vardı
İçinde pek mübârek bir evliya yatardı

d. Hilal şunu nakleder her göğe çıkışında
Bundan yıllarca evvel İstanbul'un dışında
Üç denizi seyreden bir eski kale vardı
Ucunda pek mübârek bir o liya yatardı

e. Hilal şunu nakleder her köke çıkışında
Bundan yıllarca evvel İstanbul'un dışında
Üç dikizi seyreden bir eski kale vardı
İçinde pek mübârek bir evliya yatardı

3. Aşağıdakilerden hangisi metnin doğru okunuşudur?

هر نفسده الله آدين دى مُدام

الله آديله اولور هر ايش تمام

a. Her nefeste Allah adındı müdâm
Allah adıyla olur her iş tamam

b. Her nefeste Allah adın di müdâm
Allah adıyla olur her iş tamam

- c. Her nefiste Allah adın di madâm
Allah adıyla olur her iş tamam
- d. Her nefeste Allah adın diye madâm
Allah adıyla olur her iş tamam
- e. Her nefeste Allah adındım edâm
Allah adıyla olur her iş tamam

ONUNCU HAFTA

ÜNİTE X: ÖRNEK METİNLER

KONULAR

Muhtelif dönemlerden seçilen mensur ve manzum metinler

AMAÇLAR

1. Okumayı geliştirmek
2. Metin kültürü oluşturmak

HAZIRLIK SORULARI

1. Aşağıdakilerden hangisi metnin doğru okunuşudur?

ندن بويله دشمان گورونورسگز / ييللر ييلى دوست بيلديگم آينه لر / زمانله ناصل دگيشييور انسان / هانگى رسممه باقسهم بن دگلم.

- a. Neden böyle düşman görünürsünüz/ Yıllar yılı dost bildiğim aynalar/ Zamanla nasıl değişiyor insan/ Hangi resme baksam ben değilim.
- b. Neden bu yele düşman görünürsünüz/ Yıllar yılıdır dost bildiğim aynalar/ Zamanla nasıl değişiyor insan/ Hangi resme baksam ben değilim.
- c. Neden böyle düşman görünürsünüz/ Yıllar yılı dost bildiğim aynalar/ Zamanla nasıl değişiyor insan/ Han ki resme baksam ben değilim.
- d. Neden böyle düşman görünürsünüz/ Yıllar yılı dost bildiğim aynalar/ Zamanla nasıl değişiyor insan/ Hangi rüsuma baksam ben değilim.
- e. Neden böyle düşman görünürsünüz/ Yıllar yılı dost bildiğim aynalar/ Zamanla nasıl değişiyor insan/ Hanki resme baksam ben deklım.

2. Aşağıdakilerden hangisi metnin doğru okunuşudur?

شمشهك گبى بر سمته آتيلدق یدی قولدن

شمشهك گبى تورك اتلارينگ گچديگى يولدن.

- a. Şimşek gibi bırastıma atıldık yedi koldan
Şimşek gibi Türk atlarının keçtini yoldan
- b. Şimşek gibi bir semte atıldık yedikuleden

Şimşek gibi Türk atlarının geçtiği yoldan

- c. Şimşek gibi bir semte atıldık yedi koldan
Şimşek gibi Türk atlarının geçtiği yoldan
- d. Şimşek gibi bir semte atıldık yedikuleden
Şimşek gibi Türk atlarının geçtiği yoldan
- e. Şimşek gibi bir semte atıldık yedi koldan
Şimşek gibi Türk atlarının geçtiği yoldan

3. Aşağıdakilerden hangisi metnin doğru okunuşudur?

صويه ويرسون باغبان گلزاری زحمت چکمهسون

بر گول آچیلماز یوزک تک ویرسه بیگ گلزاره صو

- a. Suya vir sun bâğbân gülzârı zahmet çekmesün
Bir gül açılmaz yüzüne tek virse bin gülzâra su
- b. Suya virsün bâğbân gülzârı zahmet çekmesün
Bir gül açılmaz yüzüne dek virse bin gülzâra su
- c. Suya virsün bâğbân gülzârı zahmet çekmesün
Bir gül açılmaz yüzük tek virise bin gülzâra su
- d. Suya virsün bâğbân gülzârı zahmet çekmesün
Bir gül açılmaz yüzün tek virse bin gülzâra su
- e. Suya virsün bâğbân gülzârı zahmet çekmesün
Bir gül açılmaz yüzün tek virse pek gülizâra su

اوقومە متلىرى

پيغمبىرگ دوغوشى – تارىخى ضريرىدىن

علمانگ بعضىسى ايتدىلر كيم " فيل و اصحاب فيل حكايتى رسولگ مولودندىن قرق يىل ايلرىدى. " ديدىلر. اكثر علامانگ اتفاقى اولدر كيم اصحاب فيل حكايتى رسول مولودندىن آلى گون ايلرىدى. آنجق اول يىل كيم كعبه (اسدند) اوستندە فيل قومی غلبه قلدی، محرم آينده. رسول ربیع الاول آينده وجوده گلدی. اكثر تواریخ اهلی دخی تاریخ کتابلرنده بویله (دیپ) دیوب طرورلر. راولر بویله روایت ایله دیلر کیم چون رسولگ آنهسی آمنه خاتونگ اوغلان قارننده یدی آغلیق اولدیدى. اى تمام اولیجق بر خلوت¹⁷¹ ایچنده، هوان اون¹⁷² ایشیدردی کیم "رسولگ وجوده گلگى یقین اولدی. " دیو هاتف¹⁷³ آواز ویردی. آمنه خاتون بو احوالی عبدالمطلبه سویلهدی. شیبه اوغلی عبدالله ایلری (آخدی) آقدی، ایتدی: "یا ولدی! یا عبدالله! یقین اولدی کیم آمنه خاتون عیال¹⁷⁴ وجوده گتیره!" دیدی. "الا بنم ظنمه سویلهدر کیم بو طوغان اوغولگ غلبهسی شادلیغی¹⁷⁵ عظیم اولسردر. مصلحت ایله گورورم کیم بندن برقاچ دوه آلاسیگ، بر ایکی عبده¹⁷⁶ برله¹⁷⁷ بر نیجه بیگنلر دخی اهلگدن آغل¹⁷⁸. مدینه شهرینه وارغل. بر قاچ دوه یوکی خورما نُقل¹⁷⁹ و کعک¹⁸⁰ شامی دخی درلو حوایجلر کیم گرکلو اولور، آلوب گلگل. " دیدی. عبدالله ایتدی: "سمعاً و طاعة" دیدی. مدینه شهرینه سفر ایلهدی. چون کیم مدینه شهرینه گلدی، حوایجنى آلدی، دزگنین دوزدی. دونهسی وقتن اجل یتیشدی. عبدالله مدینه شهرنده وفات قلدی. رسول هنوز وجوده گلمدن یتیم اولدی. خبر عبدالمطلبه یتیشدی. بنی هاشم، عبدالله اولومنه قتی¹⁸¹ آجیدیلر، یاس طوتدیلر، عزا قیلدیلر. یدی گندن سوگره عبدالمطلب آمنه خاتون قاتنه گیردی، خاطرینی صوردی.

آمنه خاتون قتی آغلادی، چوق زارلیق ایلهدی. عبدالمطلب رسولگ آنهسنگ گوگلونی اله گتیردی. ایتدی: "یا آمنه خاتون! سگا قوللوق خدمت بن ایلهیم، سنک اوغلوگی بن بسلهیم، دخی کیشیه انانماییم" دیدی. شیبه هم آنک بگی ایلهدی که سویلهدی. آمنه خاتونگ خدمتته طوردی. ایشنه یمیشنه یوگریدی. قچان کیم آى، سکز آى اولدی. آمنه خاتونگ گوزینه فرشتهلر¹⁸² قوش صورتنده گورونلر، یشیل قاناتلرله گوک

تنهايه چکيلمه. 171

سنن. 172

معنوی عالم، غیب. 173

عائله رئیسنگ گچیندرمک زورنده اولدیغی کیمسه، چولوق چوجوق. 174

سویچلیلیک. 175

کوله، خدمنکار. 176

ایله. 177

غل:اسکی تورکچده امر کییی. 178

بیهجک، چرز، مزه. 179

قوراییه. 180

چوق. 181

ملکلر. 182

يوزنده اوچارلردى. هاتفدن اون ايشيدردى كيم "يخلك يا آمنه! يعنى بختلوسك يا آمنه خاتون كيم آخر الزمان پيغامبرينك آنهسى اوليسارسك." ديو بشارت ايشيدوردى. قچان كيم آى، طوقز آى اولدى. ربيع الاول اون ايكي گيجهسى ائنين گيجهسنه گلدى. آيام البيض گيجهلرينك اولى اولدى.

ابدالمطلبك عادتى اولدى كيم ايام البيض گيجهلرى، يعنى آيك اون ايكي گيجهسندن اون بئنه دگين اوچ گون گيجه و گوندز آيدنليق اولور، اول اوچ گونك گيجهلرندە عبدالمطلب كعبەدن اونە وارمازدى. ارتيه دگين كعبه يى طواف ايلردى. چون اول ائنين گيجهسى كيم رسولك مولود گيجهسىدى، شيبه آمنه خاتون قاتنه گلدى. اكسيگين گرگين گوردى. ...

اول گيجه رسولك مولود گيجهسىدى. عجايبلردن نه گوريندى؟ رسول نيجه وجوده گلدى؟ اوچماق حوريلردن، اولو فرشتهلردن نه سويلهديلر؟ نيجه گورينديلر. نه ايش ايشلهديلر؟ اول گيجه اولان احوالك راييسى، خبر ويريجيسى آمنه خاتوندر. جميع نقل ايدنلر، اندن نقل ايدرلر، آنك دلندن سويلهديلر.

آگمازميسك سن شول گونى – يونس امره

آگمازميسك سن شول گونى گوزك نسنه گورمز اولو
دوشه صورتك توپراغه ديلك خير ويرمز اولو

چون عزرائلى نه طوته اصي¹⁸³ قيلماز آنا آطا
كيمسه دويمز¹⁸⁴ او هيپنه خلقدن مدد ايرمز اولو

گله سكا جان آليجى دجى جان آلور قيليغى
عقلوگى باشدن آليجى بر دم آمان ويرمز اولو

اول گله شول يويوغى آردنجه شول صو قويوغي
ايلهوب كفن صاريجى بنولر حالوك بيلمز اولو

او غلان گيدر دانشمانه سالادر دوسته دشمنه

فاندا، كار. 183
داياتاماز. 184

صوگره گلمك پشيمانه سگا آصی قیلماز اولا

آغاچ آته بیندیرملر سندن¹⁸⁵ یانه گوندهرملر
یر آلتینه ایندیرملر کیمسه آبروق گورمز اولا

اوچ گونه دك اوتورملر هپ ایشونی بتورملر
اول دم دیله گتورملر آبروق کمسه آگماز اولا

یونس مسکین بو اوگودی سن سگا ویرسهك یگ ایدی
بو شمديکی مخلوقاته اوگود آصی قیلماز اولا

هر کیم بگا آغیار ایسه – یونس امره

هر کیم بگا آغیار¹⁸⁶ ایسه حق تاگری یار اولسون آگا
هر قانجارو¹⁸⁷ واریر ایسه باغ و بهار اولسن آگا

بگا آغو صونان کیشی شهید¹⁸⁸ و شکر اولسان آشی
گلسون قولای جمله ایشی آلی ایرز اولسون آگا

اونمجه قویو قازانی حَقْ تَخْتَاكْ آغدورسون¹⁸⁹ آنی
آردومجه طاشلر آطانی گلر نیسار¹⁹⁰ اولسون آگا

آجی دیرلیگوم¹⁹¹ ایستین طاتلو دیریلسن دنیادا

مزار، قیبر. ¹⁸⁵

دوشمن، رفیب. ¹⁸⁶

نرمیه ¹⁸⁷

بال. ¹⁸⁸

گوگه چیقارسین، گوگه دوغری بوکستسین. ¹⁸⁹

صاچمی. ¹⁹⁰

كىم اولۇمۇم ايستر ايسه بىڭ بىل عمر وىرسون آگا

هر كيم دىلر بن خار اولام دوشمن آلنده زار اولام
دوستلرى شاد و دوشمنى دوست و آغيار اولسون آگا

هر كيم دىلر ايسه بنم اول دوستومدن آيرىلدىغوم
گوزلرندن حجاب گيتسون ديدار¹⁹² عيان¹⁹³ اولسون آگا

مسكين يونسڭ دنيادا گولديگىنى ايشيدمەيىڭ
آغلايدىغوم ايستيهه گوزوم پگار اولسون آگا

ای سوزلرڭ اصلين بيلن – يونس امره

ای سوزلرڭ اصلين بيلن، گل دی بو سوز قاندىن گلور
سوز اصلينى آگلامايان، صانور بو سوز بندن گلور

سوز وار قیلور گوگولی شاد، سوز وار قیلور بیلشی یاد
اگر خورلوق اگر عزت، هر کیشیه سوزدن گلور

سوز قارادن آقدىن دگول، يازوب اوقيمقدن دگول
بو يوريبين خلقدىن دگول، خالق آوازندن گلور

نه الف اوقيدوم نه جيم، نه وارلقندىر کلچم¹⁹⁴
بيلمهيه يوز بىڭ مُنچم، تالعم¹⁹⁵ نه الدوزدىن¹⁹⁶ گلور

حيات، حوزورلى حيات. ¹⁹¹

سوگيلنڭ بوزى، جمالى. ¹⁹²

آچيق، آشكار، بللى. ¹⁹³

سوز. ¹⁹⁴

تالچ. ¹⁹⁵

بيلديز. ¹⁹⁶

شعله بزه آیدن دگول، عشق اری بو سویدن دگول
رزقیموز بو اؤدن دگول، دریایِ عُماندن گلور

اؤل گوگل لوجنده، حق یازمشدی چون بر ورق
بو شمدی اوقینان سَبَقْ¹⁹⁷ ازل آزالدن¹⁹⁸ گلور

اؤل خطاب قیلور جانه، جانی آندن گلور تَنه
بز آلتورُ بهانه ایروق نه الموزدن گلور

عقلیموز اول لوحه باقار، گیزلی مرضلروم آچار
سوز گلور گوگُلومه آقار، سوز دیله آکُسِرُوکْ گلور

بز بر بهانه آراده ایروق دی الدن نه گله
حق چون امر ایلر جانه بو کَلْجی¹⁹⁹ آندن گلور

یونس بو درد ایله آه ایت قهر اوندی نیلر راحت
بو درده درمان کَفَارَت بر آه ایله سوزدن²⁰⁰ گلور

شواهد النبوه – لامعی چلبی (و. ۱۵۳۲/۹۳۸)

چون ایام وحی و نزول جبرائیل علیه اسلام یقین گلدی، هر گاه²⁰¹ حضرت رسول صلی الله علیه و سلم مکهدن طاشره چیقدی، هر طاشه که اوغرادی، اول طاشدن آواز گلوردی که: "السلام علیک یا رسول الله!" رسول صلی الله علیه و سلم هر بر طرفه نظر ایلردی. و هیچ کِمَسْنَه²⁰² گورمزدی. و صحیح بخاریده مذکوردر که حضرت رسولک صلی الله علیه و سلم ابتدا حالی رؤیالریدی. هر نه کیم

درس. 197

اَزَلَلِر. 198

سوز. 199

آتش، اضطراب، آجی. 200

زمان، وقت. 201

کیمسه. 202

گوردی، صبح صادق روشن²⁰³ گبی ظاهر اولدی. آندن سوگره خلوتی غایت سوار اولدی و خلقدن عزلت گوستردی. و غار جراده بر نیجه گیجهلر عبادت ایلردی. خدیجه رضی الله عنها گلوردی، بر قاچ گونلک زواده²⁰⁴ آلوب گیدردی. بر گون رمضان آینده غار جراده تکیه‌لنمش²⁰⁵ ایدی.

بر کمسنه گلدی، الندن دیباچدن²⁰⁶ چادر شب دوتر. رسول صلی الله علیه و سلم بیورمشدر که: "بگا دیدی: اقرأ! یعنی اوقو! بن ایتدم که بن اوقومق بلمزم. اول چادر شبی بنم باشم اوزهرینه براقدی. تمام باشمی و یوزیمیم آنکله برودی. شوپله صندمکه اولرم. پس اول چادر شبی گیرو باشمدن گیدوردی و ایتدی:

أَقْرَأَ بِأَسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ
خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ
أَقْرَأُ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ
الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ
عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ

بعده گیرو دوردی و اول نسنه که آندن ایشتم، گوگلومده تمام مسطور²⁰⁷ بولدم. اما قورقدم که بنی شعره و جنونه نسبت ایدهلر و بنم یانمده شاعر دن و مجنوندن مبعوض²⁰⁸ یوغدی. دیله‌مکه کندومی طاغدن آشاغی آتام. ناگاه بر کمسنه گوردم، بیرله گوک آراسنده طورمش و ایدور که: "یا محمد! سن اللهک رسولسک و بن جبرائلم." پس یولک آراسنده طوردم. و طاغدن کندومی آتمق خاطرندن فراغت ایتدم. و هر نه طرفه که اطراف آسمانندن نظر ایلردم، اول صورتی مقابلده گوروردم. تا آخشم نامازنه قدر بو حال ایله مقام حیرته قالدیم. و اول وقتده خدیجه بنی استیو هر طرفه آدم گوندرمش ایش. چون آنلردن بعضی گلوب بنی بولدیله، جبرائیل غائب اولدی. بن خدیجه طرفینه گلدوم. اوزهریمه دهشت اوتورمش و اندامیمه لرزه²⁰⁹ دوشمش. آنوگ دیزینه طایاندم و احوالی آگا سویلهدم. و ایتدم که قورخم که ناگاه بر کاهن اولام. خدیجه ایتدی: "معاذالله که حضرت حق سبحانه و تعالی سنک حوگده خیردن غیرنی نسنه دیله‌میه. بنم اومیدم اولدر که سن بو امتک پیغمبری اولاسک." آندن سوگره خدیجه طوردی. ورقه بن نوفل که خدیجه‌نوگ عمیسی اوغلی ایدی. و هم کئتب سالفه‌یی²¹⁰ اوقومش. آندن یگا گیتدی. و حضرت رسولک صلی الله علیه و سلم احوالینی سویلهدی. ورقه ایتدی: "او الله حقیچون که بنم نفسم آنوگ قبضه قدرتندهدر، اگر بو کلامده صادق ایسهک محمد بو امتک پیغامیریدر. و ناموس

منور، آیدنلیق، پارلاق. ²⁰³

ارزاق، آزیق. ²⁰⁴

تکیه: طایانمه، گونمه، اعتمات ایتمه. ²⁰⁵

دیبا، آغیر دوقوما قوماش. ²⁰⁶

یازیلمش، چیزلمش. ²⁰⁷

بعض ایدیلن، نفرت ایدیلن. ²⁰⁸

تیتر ممه. ²⁰⁹

گچمش، اونجهکی. ²¹⁰

اكبر²¹¹ كه موسى يه عليه السلام گلدی. آکا دخی گلسه گرك. بعد آزان²¹² ورقه رسولى صلى الله عليه و سلم، اطرافِ بيت الله گوردی. ایتدی: "ای بنم او غلوم! اول نسنهدن كه مشاهده ایلهدنك، بگا گيرو خبر ویر." چونكه خبر ویردی، ورقه آندُ ایچدی كه البته ناموس اكبر سگا احكام الهی گتورسه گرکدر. اویله كه موسى يه عليه اسلام گتوردی و سن بو أمتك پیغامبریسك. و سگا قومگدن ألملر ایریشسه گرکدر. و سنی وطنگدن چیقارسه لر گرکدر. و بر طایفه سگا یاردم اییسرلردر. اگر بنم عمروم وفا ایلهیه، الومله و دیلمله و مالم و جانم برله سگا یاردم ایلهیم." بعده رسولك صلى الله عليه و سلم مبارك باشندن اوپدی، گیتدی.

جبرائیل²¹¹
بوندن سوگره.²¹²

ON BİRİNCİ HAFTA
ÜNİTE XI: ÖRNEK METİNLER

KONULAR

Muhtelif dönemlerden seçilen mensur ve manzum metinler

AMAÇLAR

1. Okumayı geliştirmek
2. Metin kültürü oluşturmak

HAZIRLIK SORULARI

1. Aşağıdaki cümlede کم hangi amaçla kullanılmıştır?

... شیخ جنید حضرتلرندن منقولدر کم ایدردی: " بایزد بزوم آرامزده جبرائیل گبیدر ملائکه آراسنده"

2. Aşağıdaki cümlede الحاد kelimesi hangi babtandır?

قدیمدن عادتدر که سوز دقیق اولیجق الحاد صنیلور

3. Aşağıdaki beytin manasını yazınız.

خلقى قرآن ایدی زیرا هپ طوتاردی حکمینی
هم کمالات ایله ذاتی اولمش ایدی طویطولو

اوقومه متلری

سنان پاشا – تذكرة الاوليا

بايزو بسطامی

... شیخ جنید حضرتلرندن منقولدر کم ایدردی: " بايزد بزوم آرامزده جبرائیل گبیدر ملائکه آراسنده " دردی. و هم آنلردن مَرُویدرکه بیورورلردی: " جمیع سالکینوڭ²¹³ نهایت منزلی بو خوراسانوڭ بدایت منزلیدر. " و نیجه دخی زماننوڭ اولو شیخلری فضلنه مَقَر²¹⁴ و مُعْتَرَف²¹⁵ ایدی. اما رموزونی عوام فهم ایدهمدکلرندن و کلماتی اهل ظاهر آڭلایامدقلرندن گاه گاه مُلْجِد²¹⁶ دیو طَعْن²¹⁷ ایدرلردی. و گاه اولور که بسطامیدن دخی سوررلردی. عجیبی در که فخر عالم و مقصود بنی آدم حضرت رسالت صلی الله علیه و سلمی مکهدن سوروب طورورلردی. و آنوڭ گبی عزیز وجودی وطنندن قووب چیقاروب طورورلردی.

قدیمدن عادتدر که سوز دقیق اولیجق²¹⁸ الحاد²¹⁹ صنیلور. و بر کیشینوڭ سوزی آڭلانمیجق²²⁰ سوء اعتقاده حَمْل اولنور. قصور نظرلرندن و نقصان فکرلرندن شول قدر نسنهیی ملاحظه ایدهمزلر که بايزید ملحد اولیجق ملسمان کیم اولور؟ و آنوڭ اعتقادی کفر اولیجق ایمان کیموڭ اولور؟ هر کاملوڭ حالی بودر کم سوزی آڭلامازلر دخی طعن ایدرلر. و عوام فهمندن آرتوق سویلهدیگی گبی سوء ظن ایدرلر. هر فعلی که اهل اللهدن گورورلر " حکمتینی بلسوز. " دیرلر. و هر سوزی که آنلردن ایشیدرلر " آڭلاسوز " دیرلر. گوزسز، نوری گورورمی؟ و آصم²²¹ صوتی ایشیدر می؟ شَمّی²²² اولمایان روایحی سچر می؟ و ذوقی اولمایان حلوایی مردن فرق ایدر می؟

سیر و سلوکه اولان، درویش. ²¹³

دورولان، قرار قیلینان پر. ²¹⁴

بر گرچگی آچیقچه سویلهمین، اعتراف ایدن. ²¹⁵

دینسز، اللهی طانیمایان. ²¹⁶

قینامق، عیبلامق. ²¹⁷

اولونجه ²¹⁸

اینانچسزلق، الله طانمازلق. ²¹⁹

آڭلاماینجه ²²⁰

صاغیر. ²²¹

قوقی آما دویوسی. ²²²

سلطان العارفين بر دفعه حجه يوللندی و يولدن گنه دوندی. وجهنی صورديلر. ايتدی: "يولده بر زنگی گوردم که تيغینی چکر و بگا قصد ايدر. ايدر که: "ترکنت الله ببسطام و قصدت بيت الحرام؟ یعنی اللهی بر کيشيده اوگجه گلدی. و غفلتله گيدرکن بسطامده قوداڭ، مکهيهمی گيدرساڭ؟" و آندن سوگره قارشومه گلدی. ايتدی: "نڭ وار دنيالقده و نيه مالکساڭ خَرَجْلَقده؟" ايتدم: "ايکی يوز درهم." ايتدی: "بن اهل عيالم، گتور آنی بگا ويرگل، بنی يدی کز طواف قيلغل، همين حَجَّوڭ تمام اولور، وارغل، گتورگل". ايتدی: "بن دخی اويله ايلههم. گنه وطنه مُتَوَجَّه اولدم."

اُمدی بو روايت که صادق اولور، هيچ شبه يوق که شرعه موافق اولور. نجه اعمال اولور که نافله حجدن يگ اولور و نجه طاعت اولور که ثوابی آندن چوق اولور. شايد آنوڭ حضوری بسطاميدهیدی اولار. و شايد آنوڭ حَجِّي اول گوگل ياپماسندهیدی اولار. بيڭ حج ايدرسهڭ بر گوگل يقمغله بوزارساڭ. گوگل ياپ که دينوگی و دنياگی ياپارساڭ. اگر کعبة، اللهڭ اويسه انسان دخی قوليدر. اگر آنوڭ نسبتی اول جهتن ايسه بنوڭ نسبتی دخی اولدر. اگر اول بيت الحرام ايسه گوگل عرش حق اولور. بنوڭ عِرَّتِي آنوڭ عزتیندن ارتوق²²³ اولور. خلقت عالمدن مقصود انساندر. و يری گوگی بنا ايتمکده حکمت بو بنياندر²²⁴.

محمدیه - يازيجی اوغلی محمد

فصل فی اخلاق النبی

چون که بیلدڭ بعض اوصافڭ رسولڭ ای اولو
دڭله گل اخلاقنی گور نیجهدی گوکچک اولو

ويرمش ایدی حق کمال حسن ايله خُلُق عزیز
خلفدن اعلی ایدی اما ایتمز ایدی اول اولو

زیاده، فضله. 223
ياپی، بنا. 224

دیردی یوسف آق ایدی بندن ولی بن شیرینم
بر کز آنی گورن اولماز ایدی اصلا قایغولو

اکی گوزی آراسنده وار ایدی بر نور آنک
گوزلری قارا ایدی بادامی سوزمه سوزمهلو

نیجه یوزی گوچک ایسه گوچک ایدی خُلُقِ ده
یوزلرینی جمله عالم آیاغینه سورمهلو

خُلُقِ قرآن ایدی زیر ا هپ طوتاردی حکمینی
هم کمالات ایله ذاتی اولمش ایدی طویطولو

منبع اخلاق ایدی خُلُقِ ایدردی عالمه
معدن الطاف ایدی هاشا کیم ایلردی گلو²²⁵

خلقه ایدردی تواضع گر شریف گر وضع²²⁶
نفسی طوپراق گبی آچاق گوکلی صو گبی طورو

جمله دن الهی بیگرك بلوبن قورقار ایدی
کندی نفسیچون قاقیوب²²⁷ اولماز ایدی هیچ عدو

گر غضب قیلسه قیلاردی حق رضاسیچون آنی
کبر و کین بغض و عداوتدن ایدی گوکلی آرو²²⁸

گولمه دی هم قهقهه ایلهمدی هیچ نسنهیه
لطف ایله بسام²²⁹ ایدی یوزی گولچتی ماه-رو

بوغاز. ²²⁵

آچاق، دنی، باباغی. ²²⁶

آزارلامق، قیزمق. ²²⁷

آرینمش. ²²⁸

حمزه نامه

راوی اوپله روایت ایدر که بر گون حمزه قرنداشی حضرت عباسه ایتدی: "ای برادر! نولیدی بگا آت دخی اولیدی" دیدی. عباس ایتدی: "نیجه ایده لم؟ سگا هر آت تحمل ایتمز. لکن بونده اولدن بر آت گلوردی. کعبه پی طواف ایدوب گنه گیدردی. آتالرمزدن ایشیدرز که اول آته جدمز حضرت ابراهم اوغلی حضرت اسحاق بینردی. بر تیمور قیری آتدر. ولاکن کمسه طوتاماز. گلور کعبه پی طواف ایدوب طولاشوب نره دن گلوب نره یه گیدر؟" دیدی.

حمزه چونکه بو سوزی ایشندی، اَشْفُتَه²³⁷ حال اولدی. زیرا آت عاشقی نُوهَوس²³⁸ تازه چلبی ایدی. ایتدی: " ای برادر! عجب اول آت نه جانبدن گلوردی؟" دیدی. عباس ایتدی: " ایشته شول طرفدن گلور. گنه اول طرفه گیدر." دیدی.

حمزه گوگندن ایتدی: "وارایم، الله راست گتورورسه بولایم" دیوب عمر عیاره بیله خبر ایتمه یوب یالگز اول جانبه توگلی حق ایدوب گیتدی. اول گون رخس سیاهک قوتیله چوق منزل آلوب، گلوب بر چاپزلو چیمنلو صخرایه ایریشوب گوردی بر آلائی قوم آنده قونمشلر. آت آدم، دوه، قاطر یایلوب گزرلر. حمزه بونلری گوروب "عجب بونلر ناصل قومدر اولا؟" دیوب گوردی بر حریف عسکردن طشره آت تیمار ایدر.

آنوگ یاننه واروب ایتدی: "ای کشی نهردن گلورسگز؟ کیملرسگز؟" دیدی. اول آدم ایتدی: "بو قوم صحرانشیندر²³⁹، مکانلری یوقدر. قیش اولدقده سهبه، یاز اولدقده یایلایه گیدرلر. بو آرایه یقین بر مغاره وارد، آنک ایچنده بر آت وارد، بو قوم اول آته تنگریدر دیو طپارلر. بویله چاپر زمانی اولدقده اول آت چیقار، بونلر میدانه آرپه و سائر شیر دوکرلر، هر قنغیسندن اول آت بیرسه برکتلو اولور دیرلر." دیدی.

حمزه بیلدی که قارنداشینک دیدیگی آتدر. ایتدی: "ای کشی! لطف آیله اول مغارایی بگا گوستر، شاید²⁴⁰ اول رَحْشی²⁴¹ اله گتورم." دیدی. اول حریف ایتدی: "بره سن دیوانه می اولدک؟ اول آت قرق بیگ صحرانشیک معبودیدر. اول سنک دیدیگک آت دگلدر. وهم بن قادر دگم آنی سگا گوسترمگه. شمدی آخشام اولدی. یارین بزم بگیمز وارد، آدینه قاموس

قاریشمق، پریشان اولمق. حالی پریشان اولمق گبی. ²³⁷

یگی باشلا دیغی ایشه بیوک هوسله صاریلان. ²³⁸

نشین: اوتوران، مقیم. ²³⁹

بلکه، اولاکه. ²⁴⁰

گوستر شلی گوزل آت. ²⁴¹

صحرانشین دیرلر. وار آگا سویله. اگر قائل اولورسه²⁴² آگا گوره ایدهسک. " دیوب حمزه یی
 آلوب بارگاهنه²⁴³ گتوروب وافر²⁴⁴ سوت، یوغورت، تازه پینییر گتوروب ضیافت ایله دی.
 ایرتسی اشته بو قوم یرلرندن طوروب آیینلری اوزره یوزلرین اول غاردن طرفه طتوب نیازه
 باشلدیلر: " ای بزم معبودیمز! گل بزه برکتلر صاچ! " دیوب آغلاشدیلر. بر کره حمزه یریندن
 طروب قاموس صحرانشین اوگینه گلدی. بونلر گوردیلر بر تازه جوان بر سیاه آته بینمش
 بونلره گلوب سلام ویردی.
 قاموس: " ندر یگیت مرادک؟ " دیدی. حمزه ایتدی: " حجازده بر آت ایشتم، آلوب گتورمگه
 گلم، زیرا آته احتیاجم وار " دیدی. قاموس گلوب ایتدی: " اول سنک دیدیگک آت دگلدر، شول
 قدر قومک معبودیدر. یا سن آتی نیجه اله گتورهسک؟ " دیدی.
 حمزه ایتدی: " نابکار! آت ندر کم معبود اولمغه لایق اول! معبود اول ذات شریفدر که آتلی و
 جمله مخلوقاتی اول یارادوب رزقین ویرور " دیدی. " همان سن آتی بگا گوسترده بق بن آنی
 نیجه اله گتورم " دیدی.
 قاموس ایتدی: " ای نوجوان! ... اول بزلره گلورکن رزقیمزده برکت واردی. اوچ ییلدر بزه گسوب
 گلمدی. اصلی ندر بلمیوز " دیوب، دنوب بر غلامنه باقوب " وار امدی بو جوانه اول محلی
 گوستر. اول بونک حقندن گلور " دیدی. غلام ده حمزه نن اوگنه دشوب مغاره یه گتوردی. " وار
 امدی گوره یم نیه قادرسک؟ " دیوب گیتدی. حمزه توگی حق ایدوب مغاره قپوسنه گنجه
 گوردی قپو آچیق. بسمله ایله قپودن ایچری گیروب صول یاننده بر صفه ایتمشدر، اوزرنده بر بوز
 آت طورور.
 بازارگان قراسی اول آتی گوروب سهیل²⁴⁵ اوردی. اول آت ده بر سهیل اوردی که اول مغاره نک ایچی
 طاشی²⁴⁶ یانقولاندی.
 بزلره ده خشم ایده دیدیلر. اما بو طرفدن حمزه آتندن آشاغه اینوب اول آته قارشو واردی کم
 طوته. اول آت کندویه قصدین بیلوب بر کره قیچ آیقلرینک اوزهرینه گلوب یورودی کم آیاغی آلتنه
 آلوب هلاک ایده. ناگاه²⁴⁷ اول محلده بر صدا گلدی کم: " ای رخس مبارک! بو قدر ییلدن آرادییغک

قبول ایدرسه، راضی اولورسه. ²⁴²

سلطانک چادیری ویا سرائی؛ متنده او/خانه اولارق قوللانمشدر. ²⁴³

چوق، بول. ²⁴⁴

کیشنه مک. ²⁴⁵

طیشی. ²⁴⁶

بردن بره، آنین. ²⁴⁷

صاحبك آياغكە گلدى. مطيح²⁴⁸ اولوب قدمنه يوز سور!" ديديلر. اسحاق بو صدادن بلكليوب همان دورت آياقلىرىن زمينه صالحوب اناسنى بولمش طاي گى گلوب حمزه نك قدمنه باش قويوب يوزين آياغينه سوردى. حمزه شاد اولوب اسحاق قوجوب²⁴⁹ يوزيندن اوپدى. گوردى بوينده بر لُوخ وار. حمزه آلدى، اول لُوخ او قودى. آل إبراهيمن نسل اسماعيلدن حمزه نام نامدار سنسك كه بو آته مالك اوله سك. آتك اگرى و سائر لوزماتى بو قُبَه نك ايچنده بر صندوق واردر، جمله سى آنده در. آچوب آلاسك و سگا كندى قَدِيكَه²⁵⁰ مناسب بر قات آلات حرب قونمشدر، آلوب اشبو رخشه بنوب سلاحى قوشانوب غزال ايتدكچه بزي دعادن اونوتمايسك. بن كه حضرت اسحق بن خليل ايدم. اول آته بنوب چوق غزال ايدتم. قپونك مفتاحى اول قُبَه نك اوست اشيكنده در. آلاسك ديمش. حمزه مفتاحى بلوب قبه نك قپوسين آچوب ايچرى گيردى. اول صنديغى بلوب اسحق بنينك توغلاغاسين آلوب باشنه گيدى. حضرت ابراهمك دستارين باشنه صاردى، اسحق بنينك جُبَه سين گيدى، كمرين قوشاندى. رخشك آرقاسنه سوار اولوب بازركان قره سين يدگنه آلوب مغاره دن طشره گلدى.

اول قوم گوزه ديردى. "عجا اول يگيت رخشى نيلدى اوله؟" ديديلر. "بره نه طورورسيز معبوديمز يولنده جمله بز قيريلورز" ديوب بردن رخشلىينه بنوب يوريدلر. حمزه همان نعره اوروب تيغ²⁵¹ اسحقى عريان ايدوب يگريدى، بونلرئ ايچنده اول راست گلديگنه بر تيغ اوروب دورت پاره ايله دى. آردينجه گله نك جمله سين منع ايدوب تيغ ايله ايكي پاره ايله دى. گاه تيغ ايله و گاه گُرُز ايله گاه تير كامن²⁵² ايله اشته حمزه بنده جنكده.

اما بو طرفده حمزه گيتدكدن صوگره عمر عيار گلوب حمزه ي بولامايوب حمزه نك گيتدگين خبر آلوب يوله گيروب مگه صحرالرنده حمزه ي آرايوب گوزلركن بر پُشته²⁵³ اوزره چيقوب اوته جانبه بقوب گورديلر كه پشته نك اوته يوزنده بي حد²⁵⁴ عسكر جنك ايدرلر. بونلر يقين گلوب گورديلر، حمزه بونلرى اويله قواركه²⁵⁵ آنجق اولور. بونلر اول حالى گوروب همان تيغلىرىن عريان ايدوب كُفَارك بر طرفندن بونلره گيروب دولو اورمش تارلايه دوندرديلر. ايريشوب حمزه يه قافادار اولوب قوشلقلره ايكندى اولنجه جنك ايتديلر. قاموس صحرانشينك بارگاهى

اطاعت ايت. 248

قوجاقلامق. 249

بويوگه. 250

قيلچ. 251

ياياق اوقى. 252

تپه، بيغين. 253

صايبسز. 254

وارلغينه صوگ و يرمك، اورتادن قالدرمق. 255

اوگینه گلینجه قاموسه حمزه بر تیغ اوردیسه ایکی پاره ایلهدی. سائرلری اول حالی گوروب قاقمغه یوز طوتدیله. آخشام اولنجه بشی بر یرده قالمایوب تالان پریشان اولدیله. بو قدر مال، خزینه، خَیمه²⁵⁶ و خرگاه²⁵⁷ قالدی.

بعده عمر عیار گلوب حمزهیه بولوشوب ایتدی: "ای دلاور ندر، بورخشی و اَسبابی²⁵⁸ نردن بولدك؟" دیدی. حمزه ده ناصل بولوب بو قوم ایله نیچون جنك ایتدیگین نقل ایلهدی. عمر عیار حظ ایلهدی. اما بر ده ایتدی: "بنم نه عجب طالع²⁵⁹ وار؟ حمزهیه صاحبقران²⁶⁰ اولورسك دیدیلر، گلوب ظهور ایدیور. بن ایسه عیار اولسه م گرك. عیارلغه²⁶¹ متعلق بر شیم یوق." دیدی. هله بونلردر، سورسب بر یره گلدیلر. حمزه بر ایکی قوللرین بباسی عبدالمطلبه گوندردی. آنلر ده گلوب: "ایشته احوال شوپله اولدی." دیو خبر ویردیله. آنلر ده شاد اولوب جمله اوغوللرین یاننه آلوب گلوب حمزه ایله بولشدیلر. اوزه رنده اولان جنك لباسلرین و رخشی گوروب حیران اولدیله. حمزهیه تحسین ایتدیله.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Aşağıdaki metinde bahsi geçen atı kavim lideri ne olarak görmektedir?

قاموس: "ندر یگیت مرادك؟" دیدی. حمزه ایتدی: "حجازده بر آت ایشتم، آلوب گتورمگه گدم، زیرا آته احتیاجم وار" دیدی. قاموس گلوب ایتدی: "اول سنك دیدیگك آت دگلدر، شول قدر قومك معبودیدر. یا سن آتی نیجه اله گتورهسك؟" دیدی.

2. Aşağıdaki metinde Bâyezid hangi sıfatla itham edilmiştir.

قدیمدن عادتدر که سوز دقیق اولیجق²⁶² الحاد²⁶³ صنیلور. و بر کیشینوگ سوزی اگلانمیجق²⁶⁴ سوء اعتقاده حَمَل اولنور. قصور نظرلرندن و نقصان فکرلرندن شول قدر نسنهیی ملاحظه ایدمزلر که بایزید ملحد اولیجق ملسمان کیم اولور؟

چادیر. ²⁵⁶

بیوک چادیر، اوتاغ. ²⁵⁷

البسه. ²⁵⁸

طالح. ²⁵⁹

قولتو زمانده طوغان کیمسه؛ دنیا و آخرت سعادتینه نائل اولان همت اری. ²⁶⁰

چویک، یگیت کیمسه. ²⁶¹

اولونجه ²⁶²

ابنانچسزلق، الله طانمازلق. ²⁶³

اگلانماینجه ²⁶⁴

3. Aşağıdaki metinde hangi kelime veya kelimeler tef'îl babındandır?

" دیو خبر ویردیلر. آنلر ده شاد اولوب جمله اوغوللرین یاننه آلوب گلوب حمزه ایله بولشدیلر.
اوزهرنده اولان جنک لباسلرین و رخشنی گوروب حیران اولدیلر. حمزه یه تحسین ایتدیلر.

ON İKİNCİ HAFTA

ÜNİTE XII: ÖRNEK METİNLER

KONULAR

Muhtelif dönemlerden seçilen mensur ve manzum metinler

AMAÇLAR

1. Okumayı geliştirmek
2. Metin kültürü oluşturmak

HAZIRLIK SORULARI

1. Aşağıdaki beyitte kaç tamlama vardır?

صاقین ترکِ ادبدن کوی محبوبِ خدادر بو
نظرگاهِ الهیدر مقامِ مصطفی در بو

2. Aşağıdaki beyitte, vâv-1 ma'dûle hangi kelimedede geçmektedir?

حبیبِ کبریانکِ خوابگاهدر فضیلتده
تَفُوق- کَرْدَه عرشِ جنابِ کبریادر بو

3. Beyitte münzara etmek manasında kullanılan kelime hangisidir?

چون دَمُوریله قمیشی قیلدی خالق آشکار
ایتدی قیلجله قلم چوخ درلو بحث و کارزار

اوقومە متلرى

مثنوى دن بر كسيت

موسى بزم حَقْمَزْدَه ايكى گوگُللى اولدى يا هانى كيمى دوشمنيمز بزم، كيمى دوستمز.
اوفكەسى وارىمىزه يوغومزه آتش صاچماده، يوموشاقلغى ده بلا اوقينى گرى تپمده.
ناصل اولور ده كيمى يوموشاقلق گوسترير كيمى اوفكەلەنير؟ فقط آ اوستون تگرى، بو سنڭ لطفكُنن آز
گورولمش بر شى دگلدر.

آدمى يوزينه قارشى اوومك، خوش بر شى دگل ده بو يوزدن موسى نڭ آدينى مخصوصدن آنيورم.
يوقسه موسى سنڭ قارشكده آدينى آگمامى هيچ پرنده بر ايش صايارمى؟
بزم آهدمز يوزلرجه بيگلرجه كز بوزولدى گيتدى، سنڭ آهدكسه طاغ، حتى يوزلرجه طاغدن داها
صاغلام.

آ رنگلرڭ بگى، او گوچ قوت حَقِّيچون رنكدن رنگه بويانمامزه آجى.
كنديمزى ده گوردك رزيلگمى ده. آ پادشاهم بونن فضلە امتحان ايتمه بزى.
آ يارديمى ديلەن كرم صاحبى، امتحانه چكمه بزى ده اوبور عيبلر ميزى، اوبور كوتولكلر يمزى
گيزله.

سنڭ اولولقده، اولغونلقدە صينيرڭ يوق؛ بزم ده اگريلكده، صايقلقده صينيرمز يوق.
شو بر اووچ كوت و كيشينڭ اگريلگنى صينيرسز لطفكده اوزت آكرم صاحبى.
ذاتاً ايسته البسه مژدن بر تك ايپك قالدى؛ بر شهردن آياقده طوران بر ديوار قالدى آنجق.
آ اولولر اولوسى، قالانى قورو، قالانى قورو ده شيطانڭ جانى، بوسبتون سوينمەسین.
بزم خاطر يمز ايچون دگل، صوچولورى آرايوب قايرديغڭ او اوگينه اوڭ اولمايان لطفك حَقِّيچون.
آ بيوكلر بيوگى، بو دعادن غضبڭ آرتيورسه سن بر دعا اوگرت.

هانى آدم ده جَنَندن چيقدى اما گنه گرى دونديرڭ اونى ده چيركين شيطاندن قورتولدى.
شيطان ده كيم اولويور كه آدمدن اوستون اولسون؛ بويله بر دوزنله اونى اوطسون²⁶⁵؛ اويونى
قازانسین.

گرچكده بونلرڭ هپسى ده آدمڭ فايداسى ايچندى؛ او پاطيرتى، گورلتو، اوگا حسد ايدەنڭ لعنتلنمەسینه
يارادى.

شیطان بر اویون گوردی ده ایکی یوز اویونی گورمەدی. بو یوزدن دە کندی اوینڭ دیرگینی کندی کستی، کندی اوینی کندی باشینه بیقیدی.

گیجەلەیین باشقاسینڭ طار لاسینی آتشلەدی؛ بیل آتشی اونڭ طار لاسینه سوردی. لعنت بودر ایشته، آدمی نرُس گورور بر حاله قور؛ حسدی یاپار، کندی گورور بر حاله گتیریر، یورگینی کینلرله طولدیریر. دیرکن یاپتیغی کوتولگڭ دونوب کندینه گلەجگینی بیلمز.

...

آنالری دو غوم آغریسی طوتماسه چوجوق، دو غمایا هیچبر یول بولاماز.

بو امانت گوڭلدهدر، گوڭلسه گبەدر، بو اوگوتلرسه آبهیه بگزرلر.

آبه، قادینده دو غوم آغریسی یوق، آغری گرك، چوجوڭ دو غومینه یول، آغریدر دیر.

دردی اولمایان کیشی یول ووروجیدر؛ چونکه دردسلك "انا الحق- بن تگربیم" دیمکدر.

بو بن سوزینی وقتسز دیمک، لعنته او غرامقدر؛ فقط "بن"ی ده وقتنده سویلهمک رحمتدر.

منصورڭ بن دیمەسی گرچکدن ده رحمت اولدی؛ فقط بق ده گور، فُر عونڭ بن دیمەسی لعنتڭ تا کندیسی.

خاصلی وقتسز اوتن خوروزڭ باشینی، ابرت ایچون کسمک گرك. باش کسمک ندر؟ صاواشده نفسی اولدرمک، نفسدن وازگچمک.

بو ده اولدیرلمکدن قورتولڭ دیه عقربڭ ایگنەسینی چیقارمەیه بگزر.

نفسی پیرڭ گولگەسندن باشقه هیچبر شی اولدورەمز. او نفس اولدورەنڭ اتگینی صیمصیقی طوت.

اونی صیمصیقی طوتدڭ می بو اونڭ باشاری باغیشلاماسیدر. سگا نه گوچ نه قوت گلیرسه اونڭ چکیشندن گلیر.

"آتدیغڭ وقت سن آتامدڭ"ی ایی بیل. جان نه اکرسه او جانڭ ده جانیندهدر.

ال طوتان یوک یوکلهنن اودر... صولوقدن صولصغه، او صولیغی اوندن اوم.

اوزون زمان اونسز قالدڭ ده اوگا گچ اولاشتیسڭ غم بیمه؛ طوت که گچ اولسون ده گوچ اولماسین دیمشسڭ.

گچ طوتار اما رحمتی صیمصیقی طوتار الیگی. بر صولوق بیله تاپوصندن²⁶⁶ یتیرمز سنی. بو

اولاشوب بولوشمانڭ، بو سوگینڭ اطر افلیجه آڭلاشیلیماسینی ایستورسڭ دوشونەرک "والضحی"یی اوقی.

کوتولکلر ده اوندن دیرسهڭ، اوت اما بو اونڭ لطفینه بر نقصان ویرمز که.

او کوتولگی ویرمک ده اونڭ اولغونلغنددر، آ اولو کیشی، سگا بر اورنک گتیریم:

قایی. 266

بر رسام ايكي چشيد رسم ياپسه، برى تميز، گوزل، اوبورى چركين بر رسم اولسه...
يوسفڭ رسمىنى، حورى گبى ياراطىلىشى خوش بر گوزلڭ رسمىنى ياپسه، بر ده چركين عفرينلرڭ²⁶⁷،
شيطانلرڭ رسملىرىنى ياپسه...

اكي چشيد رسم ده اونڭ اوستالغندندر؛ چركينلگندن دگل، هُنرندندر.
چركينى پك چركين ياپار؛ بتون چركينلكرى اونڭ چورمىنه اوزر.
بويلهجه ده هنرينڭ اولوغىنى بِلرْتير؛ اوستالغىنى انكار ايدن ده رزىل اولور- گيدر.
چركينڭ رسمىنى ياپماي بيلمزسه صنعتى نقصاندر او رسامڭ؛ بو يوزدن تڭرى هم آتسه تاپانڭ
ياراطىجىسدر، هم اوزى تميز اينانچ صاحبنڭ.
بر يوزدن ده كفر ده اونڭ تڭرىلغنه طانيقندر، ايمان ده... ايكيسى ده سجده ايدر اوڭا.
فقط شونى بيل كه اينانان، ديلهيهرك سجده ايدر؛ چونكه او تڭرينڭ راضيلغىنى آرامقدهدر، بيلهرك،
ديلهيهرك سجده ايتمكدهدر.

آتسه تاپان ده ايستمهيهرك تڭرىيه تاپار. فقط اونڭ مقصدى بر باشقه شيئدر.
پادشاڭ قلعهمىنى ياپديرير، قلعهي اڭارتير، فقط اصيل مقصدى بگاڭ دعواصيدر.
قلعهي آلدە ايتمك اچون ده عصيان ايدر. سوڭونده ايسه قلعە پادشاڭ اولور – گيدر.
اينانسه او قلعهي پادشاه اچون اوڭارير، بر موقع الدهه ايتمك اچون دگل.
چركين، اى چركينى ياراتان پادشاه دير؛ گوزلى ده ياراتمايه گوجڭ بيتر، آشاغىلق چركينى ده.
گوزلسه اى گوزللك پادشاهى، اى آليم پادشاهى دير؛ بنى عيبلردن آرىطدڭ سن.

جىنلرڭ جوق ضررلى قبول ايدىلەنى. ²⁶⁷

غزل- صاقین ترک ادبدن - نابی

صاقین ترک ادبدن کوی²⁶⁸ محبوب خدادر بو

نظرگاه²⁶⁹ آهیدر مقام مصطفی در بو

فلکده ماه نو²⁷⁰ باب السلام²⁷¹ سینه چاکیدر²⁷²

بونگ قندیلی جوز²⁷³ مطلع²⁷⁴ نور و ضیادر بو

حبیب کبریا²⁷⁵ خواگاهدر فضیلتده

تَفُوقُ-²⁷⁶ کَرْدَه²⁷⁷ عرش²⁷⁸ جناب کبريادر بو

بو خاکک پرتوندن²⁷⁹ اولدی ديجور²⁸⁰ عدم زائل

عمادن آچدی موجودات چشمی طوطيیادر بو

مُرَاعَاتِ²⁸¹ ادب شرطيله گیر نابی بو درگاهه

مطاف²⁸² قدسیاندر بوسهگاه انبیادر بو

کوی، محل، بر، مقام. ²⁶⁸

نظر ایدیلن بر. ²⁶⁹

یگی آی. ²⁷⁰

سلام قابوسی. ²⁷¹

بورگی یارالی. ²⁷²

ایکیزلر بورجی. ²⁷³

دوغوش بری. ²⁷⁴

اویونان بر. ²⁷⁵

اوستون اولمه. ²⁷⁶

صوکینه گلدیگی کلیمه لره "یاپیلش" آکلامی قاتار. ²⁷⁷

گوکک الڭ یوکسک قاتی. ²⁷⁸

پار لاقلق. ²⁷⁹

قار اقلق. ²⁸⁰

صایغی، رعایت. ²⁸¹

طواف ایدیلن بر. ²⁸²

احمدی - قصیدہ قیلج و القلم

چون دَمُوریلہ قمیشی قیلدی خالق آشکار
ایتدی قیلجله قلم چوخ درلو بحث و کارزار²⁸³

دیدى اول فخر ایدیین²⁸⁴ قیلج کم اول بنم
کم بنمچون دیدی "انزلنا الدحید"²⁸⁵ اول گزیدگار²⁸⁶

ایله ویردی پس²⁸⁷ جوابین آنک آنده قلم
کم بنمچون دیدی نون و القلم پروردگار²⁸⁸

قیلج آگا دیدی کم بنملهدر پاس²⁸⁹ مأك
پس قلم دیدی بنم دین قصرین ایدن استوار²⁹⁰

دیدى قیلج کم بنم سلطانلره اولان گمر
پس قلم دیدی بنم سلطانلر الینه سوار²⁹¹

دیدى قیلج یر یوزی بنمله اولور لاله گون²⁹²
پس قلم دیدی بنمله دو جهان نقش نگار²⁹³

پس قیلج دیدی بنمله ایدر اکابر اولولوخ
پس قلم دیدی بنمله ایدر افاضل افتخار

مناظره، طارطیشمه. ²⁸³

ایدرك. ²⁸⁴

²⁸⁵ لَفَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ "

"... پك سرت اولان و اینسانلره برجوق فایداسی بلونان دمیری ده ایدیردك. [Al-Hadid: 25]

الله، تگری. ²⁸⁶

شمدی، شو حالده، اولیسه. ²⁸⁷

بتون مخلوقاتى بسلیین، یتشتیرن الله. ²⁸⁸

فورومه، گوزتمه. ²⁸⁹

صاعلام، طایانیقلی. ²⁹⁰

بینیجی. ²⁹¹

لاله رنگلی. ²⁹²

نقش، سوگیلی، گوزل. ²⁹³

پس قیلج دیدی بنم کم فتح ایدرم مملکت
پس قلم دیدی ممالک بندن اولمشدر قرار 294

پس قیلج دیدی بنم کُفاری ایدن پایمال 295
پس قلم دیدی بنم مؤمنلری ایدن پایدار 296

پس قیلج دیدی که شهرل دُشمنین صید ایدرم 297
پس قلم دیدی بنم آنلاری ایلهمین شکار 298

پس قیلج دیدی که شهرل بندن ایستر قوتی
پس قلم دیدی که آنلر بندن ایستر اشتهار 299

پس قیلج دیدی بنم چوخ گوهرم 300 واردر عیان
پس قلم دیدی بنم خود 301 بحر دُر شاهوار 302

پس قیلج دیدی که سیم و زررُز 303 بگا مقام
پس قلم دیدی که بحر مُشکدر 304 بگا دیار

پس قیلج دیدی بنم شرّی جهانندن دفع ایدن
پس قلم دیدی بنم هر خیری ایدن اختیار 305

دواملیق. 294

ایاقلر آنته آلینمش، چیگنمش، حقیر ایدلمش. 295

قالیجی اولمق، یاشامایه دوام ایتمک. 296

اولارم. 297

او، غنیمت، قیلج حقی، دشمندن اله گچیریلن هر شی. 298

شهرت. 299

جوهر. 300

کندیسی، بیله، ده. 301

پادشاهلره یار اشیر اینجی دگیزی. 302

گومش و آلتون. 303

مسک دگیزی. 304

ترجیح ایدن. 305

پس قیلج دیدی که أصلم اولدی خاکِ خوش نهاد³⁰⁶

پس قلم دیدی بنم أصلم آبِ خوشگوار³⁰⁷

پس قیلج دیدی که بنم خضر بگی³⁰⁸ سبزه پوش³⁰⁹

پس قلم دیدی صویا صالدم بئمدی اول شِعار³¹⁰

پس قیلج دیدی که اود³¹¹ ایچنده بن صبر ایدرم

پس قلم دیدی قتیسلک نور ایدمز سنی نار

پس قیلج دیدی که خندانم دگولم تُرش روی³¹²

پس قلم دیدی که مؤمن گُرك اولا آشک بار³¹³

پس قیلج دیدی دُرستَم بن شِگسْتَم³¹⁴ هیچ یوخ

پس قلم دیدی شِگسْت³¹⁵ ایتدم حقیچون اختیار

پس قیلج دیدی بیلورسک بنی گوکدن اینمشم

پس قلم دیدی که لُوحی یاز مشام بَافتقار³¹⁶

پس قیلج دیدی که قامو عیبی بن دفع ایدرم

پس قلم دیدی بنم خود³¹⁷ قامو غَیبه رازدار³¹⁸

ایی یاراطیشی، ائی خویلی طوپراق.³⁰⁶

حضمی قولای اولان.³⁰⁷

گبی.³⁰⁸

یشل گینن.³⁰⁹

ایز، علامت؛ اصول، یول.³¹⁰

آتش.³¹¹

اکشی صورت.³¹²

گوزیاشی دوکن.³¹³

قیریلمشلق، معلوبیت.³¹⁴

قیرمه، قیریلمه.³¹⁵

آلچق گورکلباک؛ آجزلک.³¹⁶

پس قیلج دیدی بنم خوش رنگ و غایت تَن درست³¹⁹

پس قلم دیدی ایتدی بنی خَوْفِ حَقْ زار و نزار³²⁰

پس قیلج دیدی که حُكْمُ عالمه اولمشر رَوان³²¹

پس قلم دیدی که وار بنده دخی بو اقتدار

پس قیلج دیدی که ایللردن³²² بن آلورم خَراج

پس قلم دیدی قموسین بن ایدرم إِخَار³²³

پس قیلج دیدی جهانده بن اولشم مُعْتَبِر

پس قلم دیدی جهانہ نیبینه ایدلر اِعْتَبَار³²⁴

پس قیلج دیدی که رُسْتَمَدَن ویرورم بن نشان

پس قلم دیدی که اوش اِدْرِیْسَدَن³²⁵ بن یادگار

پس قیلج دیدی شجاعت بنده واردر بی حساب

پس قلم دیدی بلاغت بنده واردر بی شُمار³²⁶

پس قیلج دیدی بنم سلطانلره خدمت گُزین³²⁷

کندیسی، بيله، ده. ³¹⁷

سرداش. ³¹⁸

دوزگون بدن. ³¹⁹

اینلتی و ضعیفلك. ³²⁰

یوربین، گیدن. ³²¹

یابانجیلردن، غیر مسلملردن، باشقه مملکتلردن. ³²²

طوپلایوب بیرکتیرمه، قیدینی طوطمه. ³²³

جهانگ اعتباری بوق که سنک اولسون. ³²⁴

ادریس پیغامبر قلمله یازی یازان ایلک پیغامبردر. ³²⁵

صانیپسز. ³²⁶

خدمت ایتمییی سچن. ³²⁷

پس قلم دیدی بنم آنلره خوش مَدحت گُزار 328

پس قیلج دیدی که شاهه بن قولم بَسْتَه کمر 329

پس قلم دیدی که بگا دخی بودر رسم کار 330

پس قیلج دیدی دور امدی وارالوم شه قاتینه

تاکه دعویمزی بزم قطع ایده اول نامدار 331

باشی اوستینه قلم قیلجله اولدی روان

گوردیلر اول پادشاهک حضرتینه روزبار 332

میر سلیمان سلمان قدر 333 و آصف معرفت 334

کم خلیفه ایتدی جهانہ حق آنی داود وار 335

اول عمر عدل و حسن خلق و علی دندر ولی

قیلجندن گُند 336 دندان اولور آنک ذوالفقار

شهر و کِشور 337 اولالی یوز بیگ گوزیله بو فاک

آگا همتا 338 گورمهدی گورمهیسر بر شهریار 339

قانی اسکندر که گوریدی نیجه اولور دنیاده

مدحیملر سویلهین. 328

اوکا باغلی، امرینده. 329

ایش. 330

شان، شهرت صاحبی. 331

گوندوز. 332

سلمان قدرینده. 333

آصف گبی معرفت صاحبی. 334

داود گبی. 335

کور، کسکین اولمایان. 336

مملکت، اولکه. 337

بگزر، دنک. 338

پادشاه، حکمدار. 339

حرب و ضرب و بزم³⁴⁰ و رزم و حزم³⁴¹ و عزم و گیر و دار³⁴²

مملکتده پادشاه اولالی عدلندن آنڭ

گُزگ³⁴³ و میس³⁴⁴ باز³⁴⁵ و قاز اولدی بری برینه جار³⁴⁶

نوله اولدیهسه بو عالم مُسخر³⁴⁷ حکمنه

چون آنکچون یار اولدی آنجُم و چَرخ و مدار³⁴⁸

آتنڭ نعلین فلک آنکچون ایتمش تاج سر³⁴⁹

طَرَف³⁵⁰ زَر باغلادی جَوزا³⁵¹ آگا اولدی جاندار³⁵²

قیلجلر برق رخشان آتترینڭ اونی رَعْد³⁵³

سوگیسیدر³⁵⁴ اژدها و اوخیدر پَرئنده³⁵⁵ مار

دوکدی گردون آیاغینه وارینی تا مهر و ماه

خدمتی حقندن آنڭ گیر و قالدی شَرْمَسار³⁵⁶

...

اول گئلره جواب اول رسمه ویردی پادشاه

چون بنمسز آراکزده الوماسون بو گیر و دار

مجلس. 340

دقت، بصیرت؛ متانت. 341

صاوش، قاوغه. 342

قورت، جان آور. 343

قویون. 344

طوغان دینن بیرتیجی قوش. 345

قومشو. 346

امر و اطاعت آلتینه آلمش، بویون اگدیرلمش. 347

دوننجه، یورنگه. 348

باش تاجی. 349

باقیش، نظر؛ کنار، اوچ. 350

ایکیزلر بورجی. 351

جانلی، دیری. 352

گوک گورلهمسی، گوک گورولتییسی. 353

سونگو، قارغی، مزارق. 354

اوچان. 355

اوتانغاچ، محجوب. 356

باخ كه نيجهسى مُورَد لُون³⁵⁷ اولدى گلستان
گور كه ينجهسى مُطَّوس رنگ³⁵⁸ اولدى سبزه زار³⁵⁹

گل وارالوم مرگزار³⁶⁰ ايچنده خوش ايشدلوم
كم نيجهس ناله ايدر عشق الندن مرگزار

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Aşağıdaki beyitte mufa‘al babından olan kelimeleri gösteriniz.

باخ كه نيجهسى مُورَد لُون اولدى گلستان
گور كه ينجهسى مُطَّوس رنگ اولدى سبزه زار

2. Farsça u/ü ve vu/vü yazımlarının neye göre geldiğini yazınız.

3. Aşağıdaki beyitte bağlaçların okunuşunu yazınız.

نوله اولديسه بو عالم مُسَخَّر³⁶¹ حکمنه
چون آنکچون يار اولدى اَنْجُم و چَرخ و مدار³⁶²

چيچك رنكلى. ³⁵⁷
طاووس قوشى گبى رنكلى، سوسلنمش. ³⁵⁸
يشيللك، چايرلق، چيمنلك. ³⁵⁹
قوشلرلڭ اولدوغى ير، قوش بىجهسى. ³⁶⁰
امر و اطاعت آلتينه آلمش، بويون اگديرلمش. ³⁶¹
دونجه، يورنگه. ³⁶²

ON ÜÇÜNCÜ HAFTA

ÜNİTE XIII: ÖRNEK METİNLER

KONULAR

Muhtelif dönemlerden seçilen mensur ve manzum metinler

AMAÇLAR

1. Okumayı geliştirmek
2. Metin kültürü oluşturmak

HAZIRLIK SORULARI

1. Aşağıdaki hadis-i şerifte “hayr/خير” kelimesi neden hayır şeklinde okutucu olarak yazılmamıştır?

"بر آن دوشونمك، آلتمش ييل عبادت ايمتكدن خيرلدر." حدیث شریف

2. Aşağıdaki metinde geçen “semâ” “سما” kelimesinin yazımıyla ilgili kuralı yazınız.

شو چرچوپه بگزهين دونيا اهلى ده اويناويوب دورو؛ بونی ده سما صانیر. اویصاکه سما بولوشمه جنتندن گوگله ووران بر عیشیقدر.

3. Aşağıdaki metinde “demek” manasında kullanılan kelime hangisidir?

بر گون ألفت³⁶³ اثناسنده رسول ایتدی: "بوراده چالمغه هوسکار کیمسهلر وار میدر؟"

محبت ایتمه، قونشمه، آلیشمه، قایناشمه. ³⁶³

اوقومه متلری

فیه مافیہ دن – مولانا جلالدین رومی

سیولہ مک - صوصمق؛ دل- قولاق

"بر آن دوشونمک، آتمش بیل عبادت ایمتکدن خیرلدر." حدیث شریف.

بو دوشونجه، بتون عبادتلردن داها ده ایی اینانجی میدانہ گتیرن دوشونجهدر. کم یاشاییشدن داها اوزاقسه، داها فضلہ اولودر. کم بیلگیدن داها فضلہ اوزاقسه داها فضلہ بیلگیسزدر. کم تمیزلکدن داها فضلہ اوزاقسه داها فضلہ بولانیق و پیسدر. گرچکدن ده سوز گوموشسه ده صوص، چونکہ صوصمق آلتوندر. انسانک سوزی باشقہسی ایچوندر، قولاغیسه کندیسی ایچون.

سما

شو چرچوپہ بگزہمین دونیا اہلی ده اوینایوب دورو؛ بونی ده سما سانیر. اویصاکہ سما بولوشمہ جنتندن گوگلہ ووران بر عیشیقدر. کور اوگا دیرلرکہ چشدلی ظنلرہ قابیلیر، اونلردن قورتولماسی ده ممکن دگلدر. گوگل ده اوگا دیرلر کہ اییدن اییبہ اینانچلہ بو شبہلردن قورتولش یولینی بولور. سماعی بعضی بیلگینلر منع ایتمشلردر، بعضیلری جائز گورمشلردر. هر ایکیسی ده طوغریدر. نفسہ اویان، شہوتنہ قابیلان کیشیلر؛ کبرلہ، غفانلہ سماعہ قالقرلر، آخرت حاللرندن خبرلری یوقدر. اونلرک سماعی بوشینہ بر ایشدر، اویندن عبارتدر. اونلر، یاپدیقلریلہ عذبه اوغرایانلرک تا کندیلیردر. شیخلرک مُجبلرک سماعہ گلنجه: بونلر بوش شیئلردن، ایونلردن تَرْتَمیزدر. حتّی ظاہر اہلنک چالیشوب چابالامالرندن بونلر یوجہدر. چونکہ "ایشلر، نیتلرہ گورہدر." حدیث شریف.

گوجی یتمز کیشیبہ اویمق: اوینادیرمایہ، دیریلتمیہ گوجی یتمین کیشیبہ اویمقدنسہ اولمک داها خیرلیر.

نہ موتلو، ایچندہ، گوکلندہ یاردم عیشیغی بولونان کیشی، نہ دیہ کوتی سوزدن غملنسین؟ یاردم عیشیغینی گورمویورسہ نہ دیہ گوزل سوزہ سوینسین. ہانی عیاری تام، طوغری دوزن آلتونہ بر

بولوك خلق، بو بقيردر، قلبدر³⁶⁴ آتشی گورنجه قارارير ديرلر. او آلتون اونلرڭ سوزلرينى طويار، بر ده كندينه باقار، گولهجگى گلير. فقط قاره پولسه ياهود قلب ديرهمسه بر بولوك خلق، بو آيرى تام خالص آلتوندر ديسين؛ او ديركه: بو آنه دك كندى حالمه آغلييوردم، شمديسه سيزه آغلاميه قوبولدم. قلب آقچهنڭ آغلايشى ده فائدهسز دگلدر. گون گلير، او گوزياشى اونى بر ايكسيره اولاشديرير.

عاشق غريب

بر گون ألفت³⁶⁵ اثناسنده رسول ايتدى: "بوراده چالمغه هؤسكار كيمسeler وار ميدر؟" دىنجه "اون قپاننده بزم دلى محمودڭ قهوهسنده براز شاعرلر امتحان اولور، يارين گيدهلم" ديدى. صباح اولدقده برابر قهوهيه واروب شاعرلرى نوجوانده سازى گورينجه "نرمليسڭ؟" ديديلر. "تبريزليم" دىنجه شاعرلر "تبريزى ساز ايله مدح ايله" ديدكده رسول سازى آلوب دريائى عشقه گلوب باقالم نه ديدى:

ديگلهيڭ آغالر تعريف ايدهيم
آچيلور بهارده گلى تبريزڭ

دوگونه بايرامده آطلس گيرلر
بوزيلماز يشيلى آلى تبريزڭ

تبريزڭ اطرافى طاغدر ميشهدر
ايچنده اوتوران بگدر پاشادر

سكز بيڭ محلّه دورت بيڭ كوشهدر
چارشوسى پازارى يولى تبريزڭ

پشلوانلر كسوت گير ياغلانير

364. سخنه.

365. محبت ايتمه، قونشمه، آليشمه، قاپناشمه.

جمله بزیرگان آنده اگلہنیر

اوج یوز آلتمش یوکی بردن باغلانور

الذن اله گزر مالی تبریزک

دیوب کسدی. مگر خواجه سنانک قوناغی قهوهنگ یاننده ایمش. نوجوانک آوازینی ایشدوب اوشاقلرینی گوندروب آنلر دخی درحال خواجهیه وطف ایلهدیکلرنده خواجه گلوب باقدی که بویله بر محبوب گورلمهش. عاشق اولوب قیزی می ویریم دیو عهد ایلهدی. بز گللم شاه صنمه. قوناغده گزرکن رسولک صداسین ایشدوب آچه گلین نامنده بر جاریهسی اولوب "شو صدا بنی یاقدی. رؤیاده گوردوگیمه بگزر." دیدیکده آچه قیز "احتمالدر" دیدی. بز گللم شاعرلره. "آفرین اوغلم، ایکی خانه قالدی. آنی ده سویله، سکا غریب مخلصنی ویرلم" دیدیکلرنده آلدی ینه:

ایپلیگی هنددن بوکیلور گلور

بغداپی پیرنجی اکسلور گلور

قویونی مغاندن چکیلور گلور

گورجیستاندن گلور بالی تبریزک

پیرلر طولوسین ایچدم سویلهرم

اینوب عشقک دریاسینی بویلارم

عاشق غریبک مدحن ایلهرم

بنم شمدی رستم زالی تبریزک

آفرین دیدیلر. خوجه سنان، قهوهجیه "بو کیمدر؟" دیدیکده تبریزده خواجه احمدک اوغلی ایمش. خواجه، غریبی خانہسینه گنوروب والده و همشیرهسینه³⁶⁶ لباس و خرقلق گوندردی. شاه صنم: "جانم بابا! بوگون قهوهده بر گوزل صدا ایشتم، کیمدی؟" دیدیکده "خواجه احمدک اوغلی ایمش" دینجه قیزه بر آتش دوشوب "جانم بابام، گنور ده بز ده دیگلهیلم." دینجه "پک ایی" دیوب آخشام غریب، خواجه ایله

قیز قاردش. 366

گلوب بر قاچ آدم دخى صحبت ايدرکن غريب دير "پك هوسم وار، بر آصقى اولسه شعرا ايله امتحان اولسهم."

درحال صاحب خانه بر کشمیری گتوروب ويردى. اول دخى "خوجهنڭ برگذارى عاشق غريبڭ آصقىسى" ديو اوزرينه يازدى. سازينى اوست باشه قودى. شاعرلر گوردیکده ساز وار. "بو کيمگدر؟" ديدیکلرندە قهوجى "غريبڭ" دینجه "باقیندى ادبسهزه! بز حرمت ایدوب عشق غريب قويدق. چاغیرڭ امتحان اولوب سازينى باشنده قيرلم" دیرکن غريب گلوب "ال الدن اوستوندر" دیوب آلدی. دینگلهيڭ اوستلر خبر صورهم عجب سازى نيجه چلارسز؟

گوکده بيلدزلر بنم طوارم
سزى چوبان ایتسهم نيجه گودرسز؟

ناصل کيلدر 367 طولار بوشانور
روزگار استیکده يره دوشونور

"بيورڭ جوابينى ويرڭ" دینجه بربرينڭ يوزينه باقديلر. قهوجى سازلرينى غريبڭ ياننه قوينجه ينه آلدی غريب:

دينگلهيڭ غريبب سز بو ندایى
کاف و نوندى خدا قوردی بنایى

اون ايکى قپودر صورمه دنياى
عمریمز گچمکده همان ديديلر

اشبو سوزلره آفرين ديوب آرتوق شاعرلر طاغيلمغه باشلاديلر. بعده خواجه سنان دلی محمودی چاغیروب "عجب غريب بزه گلورمی؟" ديدیکده دلی محمود دخى "گلور" دینجه خواجه شاه صنمه خبر ويردى. اول دخى گوشه پنجرهسندە مُتَرَقَّب³⁶⁸ ایدی. دلی محمود ايله غريب گلوب برار طعامدن

طخالڭ تورونه، قولانپلیدیغی بره و زمانه گوره آغیرلیغی دگیشن اولچک. ³⁶⁷
بکلەين، گوزلەين. ³⁶⁸

صوگره حوضك كنارنده غريب الينى يقاركن بر شوق³⁶⁹ پيدا اولدى. مگر صنمك جمالى صويه عكس ايتمش. غريبك عقلى گدوب "بگا عشقگله غربتى اختيار ايتدرلك" ديوب قهوهدن صوگره خواجه سنان "او غلوم، سوز سگا قالدی دینجه غریب آلدی. بقالم نه دیدی:

دریا کنارنده سمك³⁷⁰ طوتاركن
گورندى گوزيمه مایه قاشلرك

دریای قارهی قیلادی شوقك
بگزر اوچ گونلك آیه قاشلرك

قاشلرك قورولى یای اولمش ای جان
بر کره رحم ایتسهك بگا ای جانان

بن غریب چوق چكشم سر انجام³⁷¹
دوندردی گوزلرم چایه قاشلرك

دیوب كسدى. خواجه سنان "آفرین!" دیوب "انشاءالله چوق محبت ایده" دیو غریبی قالدیروب گیدرکن والدہسینه راست گلوب "نرہیہ گیدرسك؟" دیدیکده "بزی قوغدیلم، زور ایله مسافرلك بویلهدر" دینجه "سز بوراده طورك" دیوب خواجه سنانه گلوب نقل ایدنجه خواجه "بورایه گتور" دیدی. آقچه قیز غریبی چویروب گتوردی. شاه صنم "آه افندم صفا گلدك" دیوب محبت ایلهدیلم. غریب گیدهجك اولدیقه "افندم گیدرسك اما بویله حسرت آتشنه یانمغه طاقت گلزم. والدہگی بابامه دگور³⁷² گوندر. بابام بگا افاده ایدر. بن ده سز بیلورسكز دیرم. ایو اولور." دیوب غریب والدہسنه افاده ایتدی. والدہ گلوب "خدانك امریله کریمهگزی ایسترم" دیر. "دخی پك گوزل، لکن قرق کیسه آغیرلق³⁷³ ایسترم." والدہسى ده "مولی کریمدر." دیوب گلوب غریبه نقل ایدنجه غریب دخی "طشرمه قزانوب آلوروم." دیدی. بو سوز دلی محمودك قولاغینه گیدوب آجاسینه افاده ایدوب "گلک شونك ایشنی بتورلم." دیدیکده احبالر... قرق کیسه جمع ایلهدیلم. غریبه ویروب "اگر یتشمزسه خدا کریمدر. وار دگون تدارگنه باق." غریب دخی ایستمدم، گرچه احبایه رعایت ایتمهده قصور ایتتم. اما شاید خسته اولسهم احبالر

عیشیق، پاریلتی. ³⁶⁹

بالیق. ³⁷⁰

باشه گلن اولایلر، حاللر، ماجرا. ³⁷¹

دگور. ³⁷²

باشلق پراسی، قالین. ³⁷³

بنی چاغیرسلر بن دخی گیده مهسهه حقهده: باق طویوردق، طویوملهدق، شمدی گلمیور دیهرک
گوجنیرلر. بو خصوصده عفو بویرک، بن غربنده قازانور آلورم. " دینجه آنلر ده آیریلق چشمهسینه قدر
گیدوب اوراده وداع ایتدیلر. غریب اثنای راهده³⁷⁴ بر اختیار آدمه راست گلوب " اوغلوب نرهیه
گیدرسک؟ " دیدیکده ماجرایی نقل ایلهدی. اختیار " اوغلم قیز ایله عهد و امان ایتدگمی؟ سوگره
باشقهسی آلور. " دینجه غریب گیرو دونوب شاه صنمک بغچهسینه گیروب گوردیکده آچه قیز انجو
نعلین گیمش گزر. همان سازی آلوب بقالم آچه قیزه نه دیدی:

سنی گوردم اولدی عقم پریشان
اریدی یورگمک یاغی آچه قیز

بن اوز مرادیمی آدیغم زمان
طانمازسک صولی صاغی آچه قیز

عشقله دوشمشم بن بو سودایه
یالواریرم گیجه گوندوز مولایه

چونکه مجنون الودم صاچی لیلییه
بر زمان بکرم طاغی آچه قیز

بن غریبم دردم یاز قلم ایله
بر یره جمع ایدهلم دور الم ایله

بندن شاه صنمه بر سلان ایله
بن بوراده بکلیم آچه قیز

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Aşağıdaki beyitte kapalı e harfinin geçtiği kelime hangisidir?

بن غریبم دردم یاز قلم ایله

یول اثناسنده. 374

2. Aşağıdaki cümledeki zarf-fiili gösteriniz.

" غريب اثنای راهده³⁷⁵ بر اختيار آدمه راست گلوب "

3. Aşağıdaki cümledeki Farsça tamalamannın izafet kesresi kuralını yazınız.

" غريب اثنای راهده بر اختيار آدمه راست گلوب "

ON DÖRDÜNCÜ HAFTA

ÜNİTE XIV: ÖRNEK METİNLER

KONULAR

Muhtelif dönemlerden seçilen mensur ve manzum metinler

AMAÇLAR

1. Okumayı geliştirmek
2. Metin kültürü oluşturmak

HAZIRLIK SORULARI

1. Aşağıdaki cümlede geçmiş zaman eki alan kelimeyi ve yazım özelliğini belirtiniz.

رسول عليه اسلام زمانه یقین بیات بویندن قورقوت آتا دیرلر بر ار قویدی

2. Aşağıdaki beyitte tefa‘ul babından olan kelimeyi gösteriniz.

تکبرلک ایلهینی تگری سؤمز.

گوکلن یوجه طوتان ارده دولت اولمز.

3. Aşağıdaki cümlede ikinci tekil iyelik eklerini gösteriniz.

سن اول کارسازسک که اگر جمیع عالم عاصی و هر نرّه طاغی و هر موجود باغی اولوب کمال
رحمتکدن جمیعنی عفو ایتسک بحر کرمکدن بر قطره اگسلمز...

اوقومه متلری

کتاب دده قورقوت

رسول علیه اسلام زمانه یقین بیات بویندن قورقوت آتا دیرلر بر ار قویدی³⁷⁶. اوغوزک اول کشی تمام بیلیجسیدی. نر دیرسه اولوردی. غاییدن دورلو خیر سویلردی. حق تعالی آنک گوکلنه إلهام ایدردی. بر گون قورقوت آتا ایتدی: "آخر زمانه خانلق گرو قاپیه دوگه. کمسنه اللرندن آلمایه، آخر زمان اولوب قیامت قویپنجه." بو دیدوگی عثمان نسلی در. اشد سوریلوب گیدهپورر. و دخی نیجه بوکا بگزر سوز سویلهدی. قورقوت آتا اوغوز قومنک مشکلینی حل ایدردی. هر نه ایش اولسه قورقوت آتایه طانیشماینجه ایشلهمز لردی. هر نه که بیورسه قبول ایرلردی. سوزین طوتوب تمام ایدرلردی.

دده قورقوت سویلهمش:

الله دیمهینجه ایشلر اوگماز³⁷⁷.
قادر تگری ویرمهینجه ار بایماز³⁷⁸.
ازلدن یازلماسه قول باشنه قضا گلمز.
اجل وعده ایرمهینجه کمسه اولمز. اولن آدم دیریلمز.
چیخان جان گری گلمز.
بر یگیدک قاره طاغ یومرُسُنجه مالی اولسه یغار، دیرر، طلب ایلر، نصیبدن آرتوغین بیهبلهمز.
اولشوبن سولر طاشه دگزر طولماز.
تکبرلک ایلهینی تگری سوزم.
گوکلن یوجه طوتان ارده دولت اولمز.
یاد اوغلو صاقلمقله اوغول الماز، بیوینده سالور گیدر گوردم دیمز.
گول دپهچک الماز.
گوهگو اوغول الماز.
قاره آشک باشینه اویان³⁷⁹ اورسهک قاتر اولماز.

ظهور ایتدی، میدانه چیتدی. ³⁷⁶

بولنده گیمز، دوزلمز. ³⁷⁷

زنگین اولماز. ³⁷⁸

دیزگین، گم، یولار. ³⁷⁹

قار اوشە³⁸⁰ تون گيورسەڭ قادين اولماز.
 بيا بيا³⁸¹ قارلر ياغسە يازە قالماز.
 بياغلو³⁸² گوکچە³⁸³ چمن گوزە قالماز.
 اسكى پَنبُوق بز اولماز.
 قَری³⁸⁴ دُوشْمَن دوست اولماز.
 قرە قوج آتا قىماينجە يول آلنماز.
 قرە پولاد اوز قىليجى چالمينجە قريم³⁸⁵ دونمز.
 ار مالنه قىماينجە آدى چىقماز.
 قىز آنادن گورمهينجە اوگوت آلماز، آتادن گورمهينجە صفره چكمز.
 اوغول آتانڭ يَتَريدِر³⁸⁶، ايكي گوزينڭ بريدر.
 دولتلو اوغول قوپسە اوچاغينڭ گوزيدر.
 اوغول دخى نَيْلسون بابا اولوب مال قالماسە، بابا مالندن نه فائده باشده دولت اولماسە.
 دولتسز شَرندن الله صاقلاسون خانوم سزى!

تضرعنامە - سنان پاشا

تغريه خطاب

سن اول کارسازسڭ³⁸⁷ که اگر جميع عالم عاصى و هر ذرّه طاغى³⁸⁸ و هر موجود باغى³⁸⁹ اولوب
 کمال رحمتگدن جمیعى عفو ایتسڭ بحر کرمگدن بر قطره اکسلمز...

قادين کوله، قول، اسير. 380

لايه لايه. 381

ایلکبهارده قير قیلان قویون بونی، بیاق. 382

یشیل. 383

اسكى. 384

راقیب، دوشمن. 385

یتیشەنى. 386

ایش باپان، بجرکلى. 387

طاشقین. 388

طوغرى يولدن ساپمه، آز غیلق. 389

الهي! شول جمالگه مشتاق اولان گوڭللىرى بو خاکدان دار غروردن³⁹⁰ ساخت³⁹¹ سَراى سُرورگه سن هدايت ايت؛ و شول وصالگه مُتَعَطِّش³⁹² اولان دللىرى بو هواجر³⁹³ بوادىي³⁹⁴ ضالالتدن زُلال³⁹⁵ سبزهاز³⁹⁶ رحمتگه سن دلالت ايت. بقا ايستهين جاندىن وجود آفتلريني سن دفع ايت. درلك اومان گوڭلدىن وارلق حجابنى³⁹⁷ سن رفع ايت. جان سَيِّرِن ايستيهنه شرع يولنى طريق ايت. يوقلق يولنه كَدَنه توفىقى رقيق ايت. سالكلروڭى عنایت آتته سوار ايت. يولگده فنا بولانى گنه سنوڭله وار ايت. عشقاڭ شهيدلريني گنه سن يو. يولگده اولنلرى سینه³⁹⁸ سن قو. سنى سونڭ دردن آرتور. ذكرك ايدنڭ وِرِدِڭ آرتور. قالدە قالانى قالدن گچور. حال ايستيهينى خالدن گچور. قاپوڭده صنوق³⁹⁹ گوڭللىرى لطفوڭله بتون طوت. يولگدن آزان قوللرڭ توفىقاڭ آيلله آلن طوت. عشقوڭده گِرِيان⁴⁰⁰ گوزلرى سنوڭله پُرَنور قِل. دردگله ويران دللىرى وصالوڭله مَعْمور قِل. بو حَيْرَتده قالمش آوارلره ارباب قلوبله ارشاد ايت. و بو درنمانده قالمش بيچارلره خاص قوللرڭله امداد ايت. ظُلْمَتده قالمش دللريني آنلرڭ شوقيله تابَنده⁴⁰¹ ايت. و مُرْدَه⁴⁰² اولمش گوڭللىرى نَفْسُلريله زنده ايت.

الهي! گوڭل گوزيني حكمت روضهسنڭ انوار ازهاريله مُنَوْر قِل و جان دماغنى معرفت بوستانلريناڭ نسيم اَسْحَريله مُعَطَّر⁴⁰³ قِل. خلوت سب روانلرى هوا و شهوات ظلماتنده گُمراه⁴⁰⁴ آيلمه. و رياضت مسافرلريني صحاراي حيرتده بى راه ايلمه.

الهي! چون جان قوشيني دام دانه محسوساتله⁴⁰⁵ تَن قفسنده محبوس ايلهڭ، و دلِ طفلىنى شير⁴⁰⁶ و غداى شهواتله بو خانه خاكيبه مانوس⁴⁰⁷ ايلهڭ، گنه اخر اول طوطى بو قفسندن اوچوب و اول

طوبراق. 390
 آلان، اولو. 391
 صوصامش. 392
 قاوروجى سيجاقلو. 393
 باديهلر، چول. 394
 طاطلى صو. 395
 يشيللك، چابير. 396
 پرده. 397
 مزار، قبير. 398
 قيريق. 399
 آغلايان. 400
 پارلايان، پارلاق. 401
 اولمش. 402
 قوقولو. 403
 قاببولمش. 404
 وارلغى دويو اوغانلريله بيلينن، حس ايديلن. 405
 سوت. 406
 انسانه آيشمش اولان، آيشق. 407

مسافر بو خانەدن گچوب جوار رحمتوگه واصل اولدوغی وقت هوای فضاى قُدُسده⁴⁰⁸ پرواز و حریم سرای اُنُسده⁴⁰⁹ آشیانه‌ساز قل.

الهی! سن اول پادشاهسڭ که لطفڭ خزینه‌سی بی پایان⁴¹⁰، کرمڭ دریاسی بی گران⁴¹¹، جودڭ سحابی قایم، فیضڭ بارانی دایم، رحمتڭ انعامی شامل، قدرتڭ آثاری کامل، جودڭ دگزگدن دو عالم بر قطره، مهرڭ⁴¹² هواسنده ایکی جهان بر نرّه.

الهی! اگر خُلقِ اُولین و آخرین جمع اولوب اطباق⁴¹³ آسمانی اوراقِ دفاتر ایتسهر بر دمه ایتدوگڭ الطاف و انعامڭ یوز بیگده برینڭ حسابینی گورمیهلر. و اگر بنی آدمڭ هر قلی دل و هر اَحشاسی⁴¹⁴ گوگل اولسه بر نفسده قیلدوگڭ احسان و اکرامڭ بحردن قطره‌سینڭ، زمیندن ذره‌سینڭ شکرین آدا ایدهمیهلر.

الهی! چون اول بزدن سوابق⁴¹⁵ طاعت و لواحق⁴¹⁶ خدمت اولمدن کندو لطفِ عمیم⁴¹⁷ و خُلقِ کریمگدن توحید مَلکینه⁴¹⁸ مالکِ تفرید⁴¹⁹ سَلکنه سالک⁴²⁰ ایدوب "قالو بلی"⁴²¹ عهدین اَلوب تاج "لَقَدْ كَرَّمْنَا"⁴²² ایله مُزین و مُکرم ایله‌دک. گنه او لطفِ بی عَوْض⁴²³ و کرم بی عَرَضگدن⁴²⁴ بو مُجرم عصیلرڭ تقصیر کُفران النعمه‌لری سببیه قهر تاراجینی⁴²⁵ مُسلط ایدوب ایمان تاجنی باشمزدن آله. شول شرابِ ازلی که آلست گوننده ایچردکڭ، ابدی اکسوک ایتمه.

قدسالق. 408

انسیت، یاقینلق سراینه محرم. 409

صینرسز. 410

بها بیچیلهمز. 411

گونش. 412

طبقهر، قاتلر. 413

اورغان، عضو. 414

گچمشده ایشلنمش فعللر، گچن اولایلر. 415

اکلر، علاولر. 416

عمومه عاند، عمومی. 417

اولکه. 418

هرکسدن اوزاقلشارق الله ایله مشغول اولمه. 419

یولجی. 420

421 وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ

«Rabbin, insanoğlunun sulbünden soyunu alıp devam ettirmiş, onlara: "Ben sizin Rabbiniz değil miyim" demiş ve buna kendilerini şahit tutmuştu. Onlar da: "Evet şahidiz" demişlerdi. Bu, kıyamet günü, "Bizim bundan haberimiz yoktu" dersiniz veya "Daha önce babalarımız Allah'a ortak koşmuşlardı, biz de onlardan sonra gelen bir soyuz, bizi, boşa çalışanların yaptıklarından ötürü yok eder misin?" dersiniz diyedir» [Al-A'raf: 172]

422 ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْوَجْرِ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا

«And olsun ki, biz insanoğullarını şerefli kıldık, onların karada ve denizde gezmesini sağladık, temiz şeylerle onları rızıklandırdık, yaratıklarımızın pek çoğundan üstün kıldık» [Isra: 70]

بدل، قارشیلق. 423

بکلنتی. 424

یاغمه، چاپول. 425

الهی! عصیلره عذاب ایتمک عدلسه عفو ایتمک دخی عهدگدر.

الهی! مُجرملره عِقاب⁴²⁶ ایتمک حَقْسَه باغشلامق دخی وعدگدر.

الهی! نیلرم سِرّی که اول اسراری یوق. نیلرم اول روحی که انواری یوق. نیلرم اول وردی که درد و عشقی یوق. نیلرم اول ذکری که سوز و شوقی یوق. نیلرم اول رکوعی که خضوعی یوق. نیلرم اول سجودی که خشوعی یوق. نیلرم اول تکبیری که تکریمسز اوله. نیلرم اول قیامی که تعظیمسز اوله. نیلرم اول وضوئی که نورسز اوله. نیلرم اول طاعتی که حضورسز اوله.

الهی! نماز دیو قیلورم همین صورتده، بدنم نماز قیلار گوگلم معصیتده. سُنّت دیو طوترم قرو سنت و عادت، عبادت دیو ایشلرم همین آدی عبادت. قرآن اوقورم همین لسانده، طاعت ایدرم گوگل بیانده. مذاکره ایدرم عزت هواسیچون، مطالعه ایدرم نفسگ صفاسیچون. علم اوقودم دنیاچون، عمری گچوردم هواچون. تسبیح ایدرم زباندن، دعا اوقورم لساندن. هر نه علم که صافی صَنَم، گورورم بر جانبدن ریا قاریشمش؛ و هر نه فعلی که خالص صنم، بقارم بر طرفدن هوا گریشمش. صَقْلُومُ اَعْرَدِی هنوز اوصلانمادم، قرق بیل اولدی او یورم او یانمادم.

هر گون دیرم آرته اِصْلَاحه گلم، هر آی اومارم کلسی آی صِلَاحه گلم. بویله دیو گونم گچدی. اوش اوش دیو عمر گیتدی. عمرم چکر عِلْوَه⁴²⁷، نفسم چکر سِفْلَه⁴²⁸. بن آراده بیچاره. روحم طَلْبِیر⁴²⁹ حَقّه، بدنم اوگرندی⁴³⁰ خلقه. اولدم آراده آواره. بیلورم نتمک گرك اما ایده مزم. نیجه ایدیین؟ هله باری بیلدوگمی بر ایدنه بیلدیین.

الهی! هر نه قدر جهد ایدوب ظاهرم معمور ایدرسهم باطنم ویران. ظاهرده سگا نه قدر قولسهم ایچمده هوا سلطان.

الهی! خجالت گردی یوزم طوتدی، الهی، حسرتگ دردی بلوم بوکدی.

الهی! ایمان تُحْمِنِی که قلب مزرعه سنده کندو لطفگله اُکْدِکْ و اسلام نهالنی⁴³¹ که گوگل روضه سنده کمال کرمگدن دیکدک؛ دایما باران رحمت و نسیم عاطفتوگله⁴³² نشو و نما ویر. هر دمه دل کِشْت زارنده⁴³³ مُحَبَّت تُحْمِنْدن غیری نسنه اکمه؛ و روح کِشْتِیسنی⁴³⁴ وحدتک بحرندن طشره صلّمه. چون تجحید بنیادنی⁴³⁵ سن اوردک خراب ایتمه و چون ایمان باغینی سن دیکدک بی آب ایتمه.

جز اندیرمق. ⁴²⁶

یوقاری. ⁴²⁷

اشاغی. ⁴²⁸

چیر پینیر. ⁴²⁹

آلیشدی. ⁴³⁰

فیدان. ⁴³¹

بسغیشلامق، اسیرگه مک، متحمت ایتمک. ⁴³²

گوگل طار لاسی. ⁴³³

الهی! هر نیه محبت ایدرسهم سنڭ جمالڭ مرأتی و هر نیه که گوگل ویرم صفاتڭ آیاتی.

الهی! هر نیه بقارسهم سن آندہ حاضر، الہی هر نہ گورسهم سن آکا ناظر.

الہی! گیزلوسڭ غایتِ ظہورندن⁴³⁶.

الہی! زیاده نورگدن.

الہی! سیدی و مولایی! هر نہ قدر گناہکارسهم ده کرمگدن ناامید دگولم، و هر نہ مقدار مجرمسهم

عفووگدن نومیڈ⁴³⁷ دگولم. نہ قدر گناہم چرکی⁴³⁸ وارسہ اومارم کرمڭ دریاسی محو ایده و نہ مقدار

اعمالم چوریگی وارسہ امیدم اولدر کہ رحمتڭ صفتی عفو ایده.

الہی! خجالت⁴³⁹ طوپراغین باشمه صاچمه. الہی! یوزم قارہسین یوزمه اورمه. الہی! بو اوده چون

یارامزلقلم ستر ایتدڭ، اول اوده دخی کرم سندن.

الہی! بنم نہ طاعتم اولہکہ مَعْصِيْتَم یویا. الہی! بنم نہ عبادتم اولہکہ جہنمدن آلی قویا.

قوللق میدر اوکہ بز ایلمریز.

عبادتمیدر او کہ بز ایدرز.

عبادت اودر کہ دایم گوگل فکرده اولہ

و دل ذکرده اولہ،

تن مجاہدده اولہ،

جان مشاہدده اولہ،

نماز غیبئسز اولہ⁴⁴⁰،

روزہ غیبئسز اولہ،

شکر رضادن گلہ،

رضا صفادن گلہ،

تسلیم اینجمنہکسز اولہ،

و صبر گوجنمکسز اولہ،

فقرلق دولت بیلینہ،

و یوقلق نعمت بیلینہ،

الْمُ لَدَّتْ گلہ،

434

بنا. 435

گورونرلوگینڭ صینیرسزلیغندن. 436

اومیدسز. 437

پیسلك، چرکینک. 438

اوطانمه، محجوب الومه. 439

الله قاتنده ایمشچه اولہ. 440

و غم راحت گله،
خمول⁴⁴¹ کوشه حلوت شاهلق
و انفتاح اخطالاتِ خَلْق⁴⁴² پادشاهلق بیلینه،
ذَوْقُ آچلقدن بولونه،
و صفا یالینجالقده بولونه،
عزّت خور لیقده بولونه،
و حضور ناحضور لقده بولونه،
عشق شهادتدن اوله، شهوتدن اولمایه،
و مُحَبَّت معنیدن⁴⁴³ قوپه، صورتدن اولمایه،
اعتقاد شُبّهسز، اِتّصال⁴⁴⁴ قَطِيعتسز⁴⁴⁵ اوله،
ذِکْر مَلالسز⁴⁴⁶ اوله،
تَوَجُّه اختلالسز⁴⁴⁷ اوله،
هر ایشده الله ایله اوله،
و هر دمه بُکا⁴⁴⁸ و آه ایله اوله،
تارک⁴⁴⁹ متکاملِ دعوی⁴⁵⁰ اوله،
متحملِ اِذَا اوله،
بنده بی ارادتِ مَوْلَى اوله⁴⁵¹.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Aşağıdaki cümleden geçen itikat ve ittisal kelimelerinin bablarını yazınız.

اعتقاد شُبّهسز، اِتّصال⁴⁵² قَطِيعتسز⁴⁵³ اوله،

شهرت، مقام، موقع سوگیسندن قورتولمه. ⁴⁴¹

خلقلا بر آراه اولمقدن قاچینمه. ⁴⁴²

معنی دن. ⁴⁴³

قاوشمه. ⁴⁴⁴

کسینتی. ⁴⁴⁵

اوصانمهسز. ⁴⁴⁶

قاریشلق، دوزنسزلك. ⁴⁴⁷

اِغلامق. ⁴⁴⁸

ترک ایدن. ⁴⁴⁹

دعوی بولنده کامل اولور. ⁴⁵⁰

مولی یه هیچ بر شیئی ایستمدن قول اولور. ⁴⁵¹

قاوشمه. ⁴⁵²

کسینتی. ⁴⁵³

2. **مشاهده ve مجاهده kelimelerinin bablarını yazınız.**

تَن مجاهده اوله،

جان مشاهده اوله،

3. **Aşağıdak cümlede gelecek zaman ifade eden kelimeler hangileridir?**

هر گون دیرم آرته اصلاحه گلم، هر آی اومارم کلسی آی صلاحه گلم

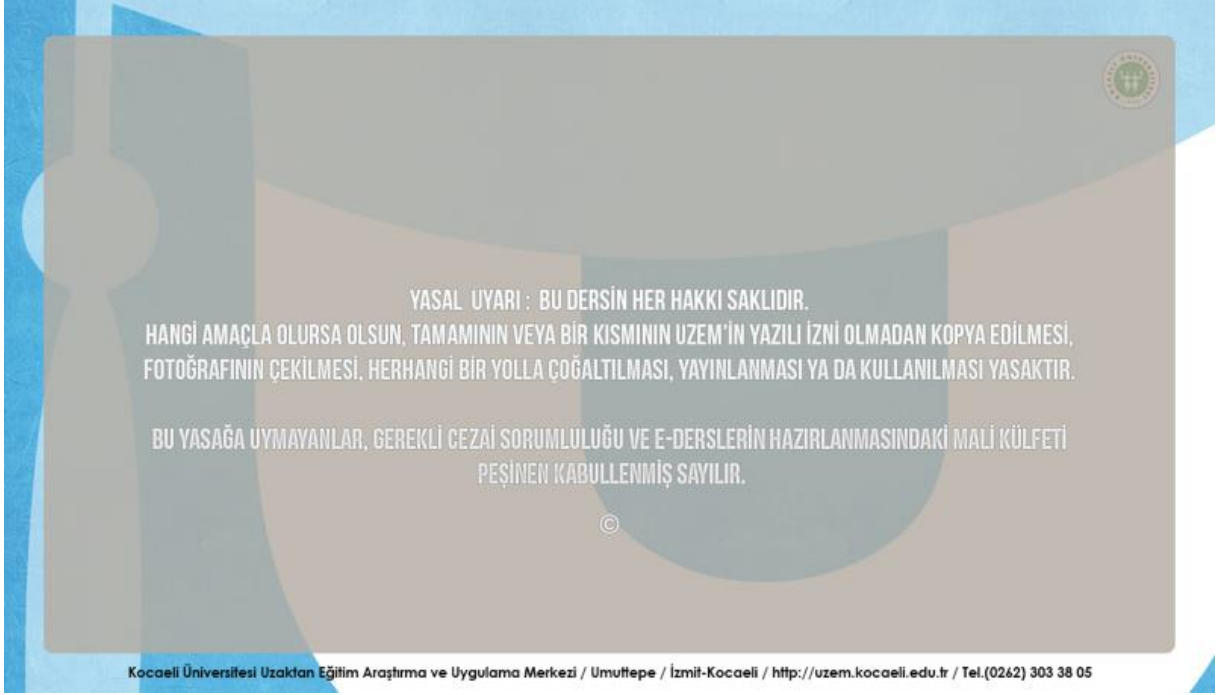
صوڭ سوز

عثمانلى توركجهسىنى بيلمكدن و اوقومقندن مُراد عثمانلى توپلومنىڭ دوشنجه و دويگو دنياسنى بيلمك و اوقومقدر. جهان دولتىنىڭ علمده، صنعتده و داها برچوق آلانده ميراسنى دور آلمق و جهان شمول بر مفكورهىي دوام ايتدرمك آنجق بو دل ايله ممكندر.
بو كتاب بو دوشونجيله تآليف ايدلمشدر و بو خصوصده بر فائديه وسيله اولمق دعاسندهدر.

۱۵ شعبان ۱۴۴۲

قوجا ايلي

TELİF HAKKI BİLGİLENDİRMESİ

YASAL UYARI : BU DERSİN HER HAKKI SAKLIDIR.
HANGİ AMAÇLA OLURSA OLSUN, TAMAMININ VEYA BİR KISMININ UZEM'İN YAZILI İZİNİ OLMADAN KOPYA EDİLMESİ,
FOTOĞRAFİNİN ÇEKİLMESİ, HERHANGİ BİR YOLLA ÇOĞALTILMASI, YAYINLANMASI YA DA KULLANILMASI YASAKTIR.
BU YASAĞA UYMAYANLAR, GEREKLİ CEZAI SORUMLULUĞU VE E-DERSLERİN HAZIRLANMASINDAKİ MALİ KÜLFETİ
PEŞİNEN KABULLENMİŞ SAYILIR.

©

Kocaeli Üniversitesi Uzaktan Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi / Umutepe / İzmit-Kocaeli / <http://uzem.kocaeli.edu.tr> / Tel.(0262) 303 38 05

<http://uzem.kocaeli.edu.tr>

uzem@kocaeli.edu.tr

KAYNAKÇA

Belviranlı, Ali Kemal, *Osmanlıca Metinler Rehberi 4*, Marifet Yayınları, İstanbul, 1998.

Beyatlı, Yahya Kemal, *Kendi Gökkubbemiz*, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul 2001.

Çağbayır, Yaşar, *Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı Ötüken Türkçe Sözlük*, c. 1-5, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007.

Develi, Hayati, *Osmanlı Türkçesi Kılavuzu 1-2*, Kesit Yayınları, İstanbul 2015.

Ersoy, Mehmed Akif, *Safahat*, haz. M. Ertuğrul Düzdağ, Kapı Yayınları, İstanbul 2019.

İz, Fahir, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, c.1-2, Akçağ Yayınları, Ankara 2010.

İz, Fahir, *Eski Türk Edebiyatında Nesir*, Akçağ Yayınları, Ankara 2010.

Komisyon, *Osmanlı Türkçesi Okuma Yazma Kılavuzu*, ed. M. Şamil Baş, Okur Akademi.

Manastırlı Mehmed Rıfat, *Mükemmel Osmanlı Sarfı*, haz. Ferhat Tamkoç, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2013.

Mevlâna Celâleddin-i Rûmî, *Fîhi Mâfih ve Mecâlis-i Seb'a'dan Seçmeler*, hazırlayan: Abdulbâkî Gölpınarlı, c. II, T.C Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.

Mevlâna Celâleddin-i Rûmî, *Mesnevî ve Şerhi*, Şerheden: Abdulbâkî Gölpınarlı, c. II, T.C Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.

Mehmed Rıfat, *Manzum İlmihal*, naşiri: Mehmed Emin.

Nabi, *Nabi Divanı*, haz. Ali Fuat Bilkan, Akçağ Yayınları, Ankara 2011.

Öztürk, Ali, *Osmanlı Türkçesi*, Bilay Yayınları, İstanbul 2019.

Recâizâde Mahmud Ekrem, *Yâdigâr-ı Şebâb*, Matbaa-i Tasvîr-i Efkâr, İstanbul 1290.

Said Nursi, Bediüzzaman, *Sözler Mecmuası*, Altınbaşak Neşriyat, İstanbul 2012.

Sinan Paşa, *Tazzarru‘-nâme Yakarışlar Kitabı*, haz. Mertol Tulum, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2014.

Süleyman Çelebi, *Mevlid (Vesîletü'n-Necât)*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, haz. Faruk K. Timurtaş, İstanbul 2005.

Şemseddin Sami, *Kamûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1999.

Şeyhi, *Harnâme*, haz. Mehmet Özdemir, Kapı Yayınları, İstanbul 2017.

Tarlan, Ali Nihat, *Fuzûlî Divanı Şerhi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2005.

Tulum, Mertol, *Osmanlı Türkçesine Giriş-I, II*, Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları.

Yazıcıoğlu Mehmed, *Muhammediye*, haz. Amil Çelebioğlu, Dergâh Yayınları, İstanbul 2018.

Yunus Emre, *Divan ve Risaletü'n-Nushiyye*, haz. Abdülbâkî Gölpınarlı, Der Yayınları, İstanbul 2001.